

Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

CEDEM
CENTAR ZA DEMOKRATIJU I LJUDSKA PRAVA

EFEKAT OPŠTINA KAO SPECIFIČNIH SREDINA NA ETNIČKO DISTANCIRANJE

EFEKTI I BASHKIVE
SI MJEDISE SPECIFIKE NĚ DISTANCIMIN ETNIK
EFEKATO KOMUNENGO SAR SPECIFIČNO TRUJALIPE
PE ETNIKANO DISTANCIRIPE

Podgorica, april 2020.

RAPORTO IZVJEŠTAJ RAPORTI RAPORTO IZVJEŠTAJ

© **Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM)**

Izdavač:

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM
(www.cedem.me)

Za izdavača:

Milena Bešić

Grafički dizajn i prelom teksta

Marko Mihailović, M Studio doo, Podgorica

Tiraž:

50 primjeraka

Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

Analiza je pripremljena u okviru projekta „**Osnažimo sistem za društvo jednakih prava**“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku **Ministarstva za ljudska i manjinska prava**. Analiza odražava stavove i mišljenja Centra za demokratiju i ljudska prava i autora Analize, a ne nužno stavove donatora.

Sadržaj

Metod i ciljevi istraživanja	1
Osnovni nalazi efekata i razlika među opštinama	3
Ekonomski aktivno stanovništvo i etničko distanciranje.....	8
Aktivni poslovni subjekti i etničko distanciranje	12
Prosječna plata i etničko distanciranje	16
Procenat nezaposlenih i etničko distanciranje	20
Stepen obrazovanja i etničko distanciranje	24
Procenat kompjuterski pismenih lica i etničko distanciranje	28
Procenat urbanog stanovništva i etničko distanciranje	32
Prosječna starost po opštinama i etničko distanciranje	36
Sumarni prikaz etničkog distanciranja po opštinskim parametrima	40

Metod i ciljevi istraživanja

U prethodnih deset godina veliki broj istraživanja i referentnih izvještaja je napravljen u Crnoj Gori, a koji su se bavili problemima etničkih odnosa i etničke distance. Svako od ovih istraživanja proširivalo je vidike i informacije kada je riječ o dimenzijama i faktorima koji utiču na etničko distanciranje. CEDEM je od 2007. godine radio tradicionalna istraživanja etničke distance, a podaci su predstavljali izvrsne i precizne indikatore etničkih odnosa u Crnoj Gori, sredini koja je po svim odlikama suštinski multietnička. Jedna od karakteristika Crne Gore, iako ne velike države po svim kvantitativnim obilježjima, jeste specifičnost lokalnih sredina. Svaka opština u Crnoj Gori je, na neki način, specifična po svojim kulturnim, socijalnim, etničkim pa i političkim karakteristikama. Kada se realizuju istraživanja mjerenja etničke distance i etničkih odnosa uopšteno, uglavnom se projektuju reprezentativni uzorci koji treba da pokažu mjerenje na nivou čitave Crne Gore. Ova istraživanja uključuju ne tako veliki broj ispitanika po pojedinim opštinama (sa izuzetkom Podgorice), te je pregled po opštinama u ovom pogledu svakako nedostatan. Sa druge strane, u ovim istraživanjima, i ovo je ključno, kalkulišu se činiooci koji su opštinskog, a ne individualnog karaktera. Npr. mi znamo iz istraživanja da što su ljudi pojedinačno obrazovaniji, to se manje etnički distanciraju, ali ne znamo da li prosječan nivo obrazovanja u opštini utiče na individualno etničko distanciranje, i ako da, u kojoj mjeri. Takođe, znamo da se pojedinci sa višim prihodima manje distanciraju, ali ne znamo da li prosječna primanja po opštini utiču na pojedince koji žive u različitim sredinama da se manje ili više distanciraju. Ovo su bili ključni razlozi koji su motivisali ovo istraživanje. Najprije, CEDEM raspolaže sa longitudinalnom bazom podataka o etničkom distanciranju pojedinaca u gotovo svim Crnogorskim opštinama, sa ukupnim brojem od 4163 ispitanika. To znači da smo u stanju u velikoj mjeri da precizno mjerimo efekat pojedinačnih karakteristika građana na etničko distanciranje. Dodatno, postoje manje-više pouzdani statistički podaci koji obezbjeđuju podatke na nivou opština. Npr., znamo broj nezaposlenih po opštinama, kao što znamo i koja su prosječna primanja, prosječna starost, broj kompjuterski pismenih itd. Konsekventno, ovi agregatni podaci po opštinama su integrirani sa podacima kojima Cedem raspolaže na osnovu istraživanja, i formirana je datoteka koja sadrži varijable na dva nivoa, a sa ciljem da se utvrdi efekat opština i njihovih karakteristika na etničko distanciranje.

Metodološki, sa podacima koji su integrirani i organizovani na gore opisan način, mi smo operisali složenim statističkim metodama i tehnikama u cilju identifikacije efekta opština na etničko distanciranje. Tačnije, kao metod smo

koristili hijerarhijsko linearno modeliranje, koje podrazumijeva procjenu tzv. fiksnih regresionih koeficijenata. Statistički, kalkulus podrazumijeva činjenicu da pojedinci nemaju samo lične karakteristike, već da su oni smješteni u svoje opštine, te da ista individualna karakteristika može imati različiti efekat u različitim sredinama. Npr. kada mi u istraživanju mjerimo prihod ispitanika, imamo podatak o ličnim prihodima svih ispitanika, i možemo kalkulirati koji je efekat individualnog prihoda na etničko distanciranje. Međutim, u praksi, može biti da neko ima prihod od 300 eura, ali da živi u opštini u kojoj je prosjek 500 eura, ili u opštini u kojoj je prosjek prihoda 200 eura. Drugim riječima, efekat jednog istog nivoa prihoda može biti drugačiji s obzirom na karakteristike opštine u kojoj pojedinac živi. Ovo su bili aspekti koje smo imali u vidu, i procedure koje smo sproveli sa ciljem mjerenja efekta specifične opštinske sredine na etničko distanciranje. Izvještaj obiluje složenim statističkim metodama i tehnikama, ali smo rezultate istraživanja prilagodili čitacima i donosiocima odluka koji ne moraju imati posebna statistička znanja kako bi razumjeli podatke, i iste iskoristili u svom praktičnom radu.

Izvještaj je pripremljen u okviru projekta „**Osnažimo sistem za društvo jednakih prava**“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku **Ministarstva za ljudska i manjinska prava**. Analiza odražava stavove i mišljenja Centra za demokratiju i ljudska prava i autora Analize, a ne nužno stavove donatora.

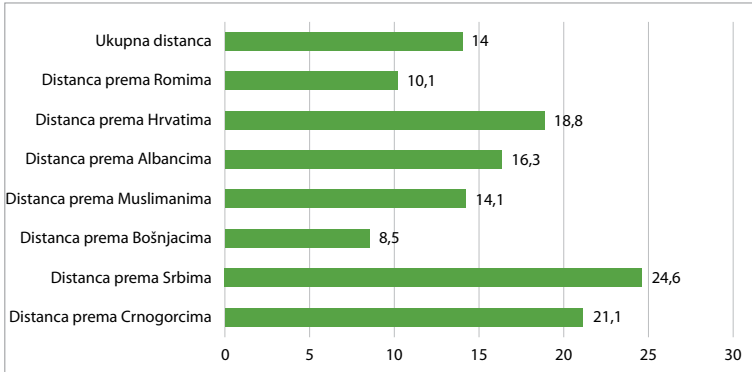
Osnovni nalazi efekata i razlika među opštinama

Najprije, etničko distanciranje zavisi od individualnih karakteristika ljudi koji u toj opštini žive, ali i od svekolikog karakteristika opština. Stoga smo najprije kalkulirali u kojoj mjeri etničko distanciranje zavisi od ovih individualnih karakteristika, a u kojoj mjeri od karakteristika opština. Za ovu svrhu se koristi tzv. intraklasni koeficijent korelacije (ICC), a rezultati efekta se mogu vidjeti u tabeli 1. Kako bi pojasnili rezultate mjerenja, isti podatak je predstavljen procentualno u grafikonu 1. Podaci ukazuju **da opštine, kao specifične sredine, imaju snažan efekat na etničko distanciranje**. U najvećoj mjeri ovaj efekat opštine je izražen kada je riječ o etničkom distanciranju prema onima koji se izjašnjavaju kao Srbi, tačnije, gotovo 25% distanciranja u odnosu na ovu etničku grupu zavisi od opštine u kojoj ljudi žive, a ne od ličnih karakteristika ljudi. Visok je procenat u ovom pogledu i kada je riječ o Crnogorcima. Dakle, i kada je o ovoj etničkoj grupi riječ, preko 20% distanciranja zavisi od opštine, a ne ličnih karakteristika ljudi. Za druge etničke skupine niži su procenti, ali svakako dovoljno visoki da se može reći da od opštine u kojoj ljudi žive u velikoj mjeri zavisi da li će pojedinci iskazivati etničku distancu u većoj ili manjoj mjeri.

Tabela 1: Intraklasni koeficijent korelacije: efekat opštine na etničko distanciranje

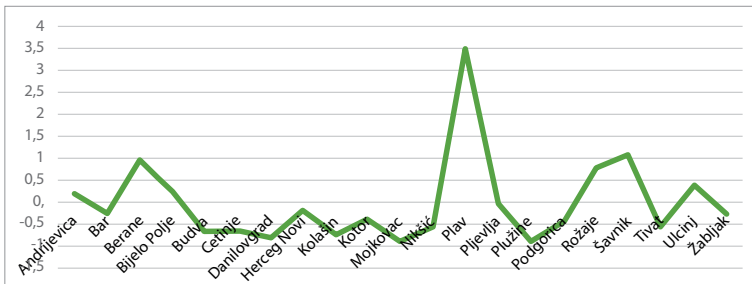
	ICC
Distanca prema Crnogorcima	0.211
Distanca prema Srbima	0.246
Distanca prema Bošnjacima	0.085
Distanca prema Muslimanima	0.141
Distanca prema Albancima	0.163
Distanca prema Hrvatima	0.188
Distanca prema Romima	0.101
Ukupna distanca	0.140

Grafikon 1: Efekat opštine na etničko distanciranje %

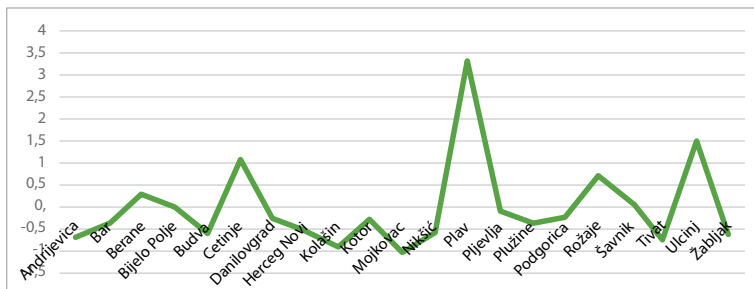

U grafikonima koji slijede, predstavljamo etničku distancu po opštinama prema svakoj etničkoj grupi. Sasvim je jasno da podaci veoma zavise od etničke strukture stanovništva u referentnim opštinama. No, svakako da podatak o ukupnom distanciranju jeste indikativan i **ukazuje na potrebu da se u određenim sredinama obrati posebna pažnja u cilju redukcije etničke distance i poboljšavanja etničkih odnosa**. Opštine koje odlikuje najviši stepen etničkog distanciranja su **Plav, Šavnik, Andrijevica i Berane**. U svim ovim sredinama je distanca izražena prema različitim skupinama, ali je generalno visok nivo distanciranja.

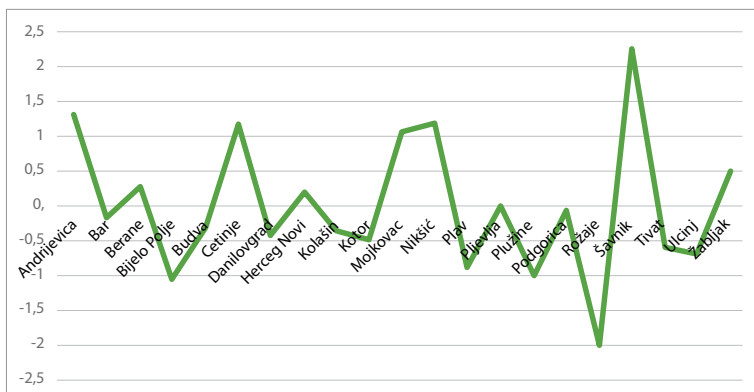
Grafikon 2: Distanca prema Crnogorcima po opštinama

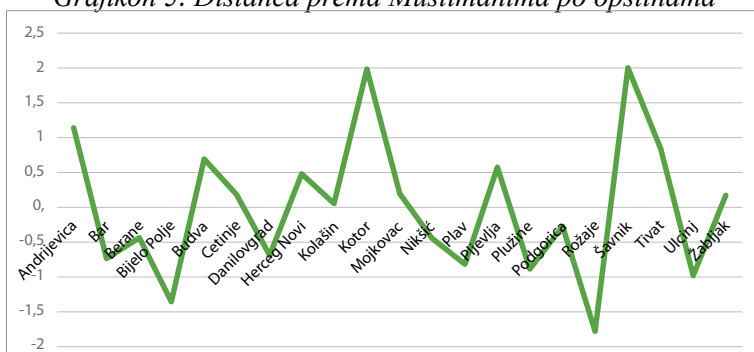
Grafikon 3: Distanca prema Srbima po opštinama

Grafikon 4: Distanca prema Bošnjacima po opštinama

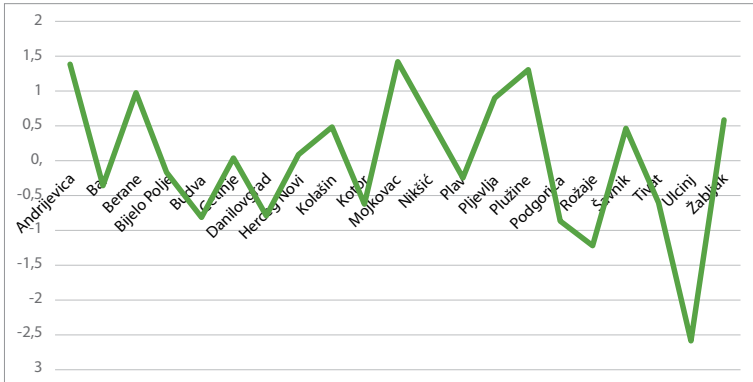

Grafikon 5: Distanca prema Muslimanima po opštinama

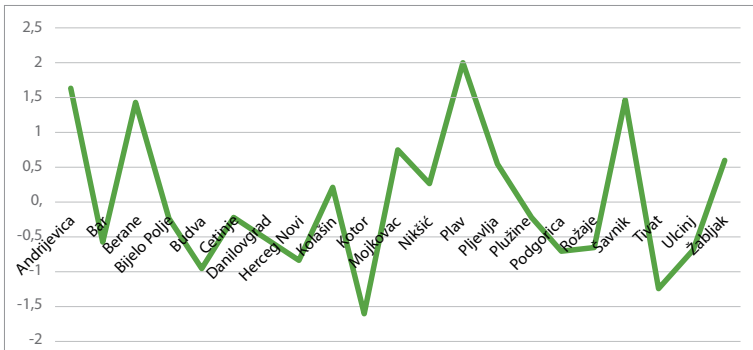

MNE

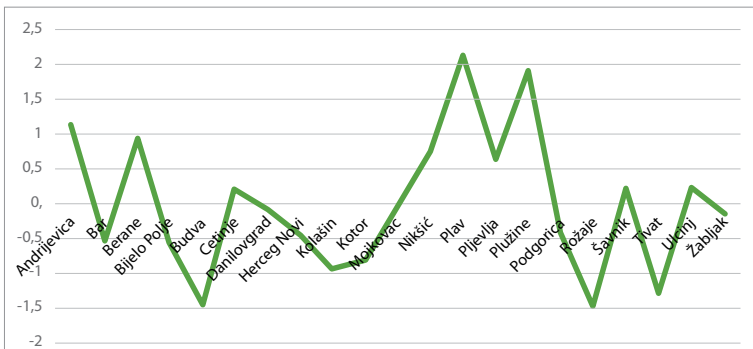
Grafikon 6: Distanca prema Albancima po opštinama

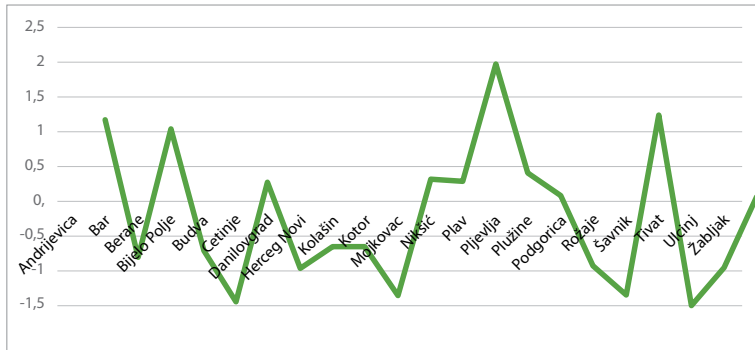
Grafikon 7: Distanca prema Hrvatima po opštinama

Grafikon 8: Distanca prema Romima po opštinama

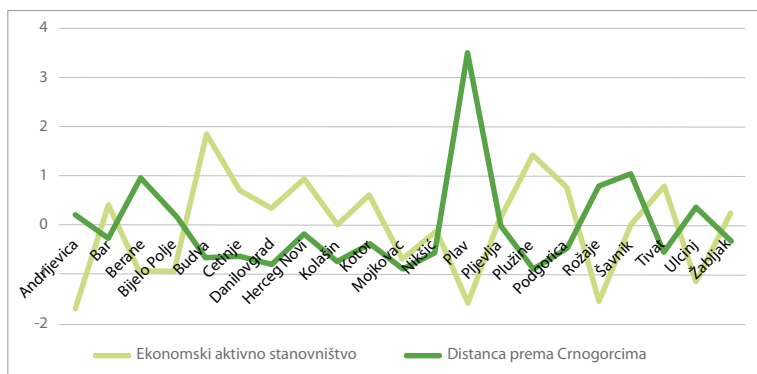
Grafikon 9: Ukupna distanca po opštinama

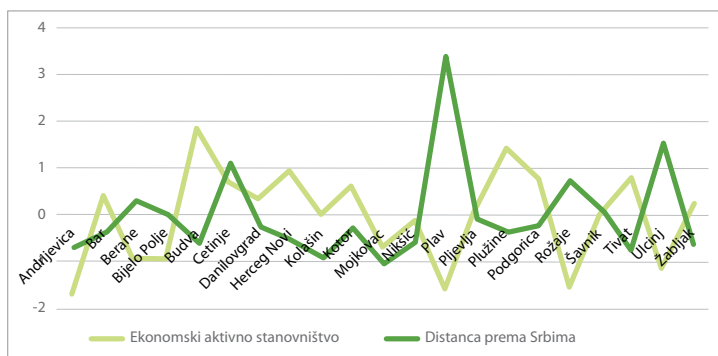
Ekonomski aktivno stanovništvo i etničko distanciranje

Prva karakteristika opština koju smo analizirali jeste procenat ekonomski aktivnog stanovništva po opštinama. Dakle, mjerili smo efekat ove karakteristike na etničko distanciranje. U grafikonima koji slijede je dat najprije prikaz odnosa između procenta ekonomski aktivnog stanovništva i distanciranja prema svakoj pojedinoj etničkoj skupini, kao i ukupnom distanciranju.

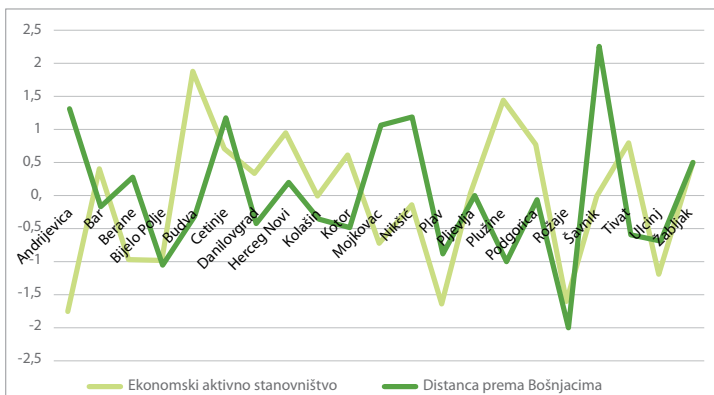
Grafikon 10: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Crnogorcima

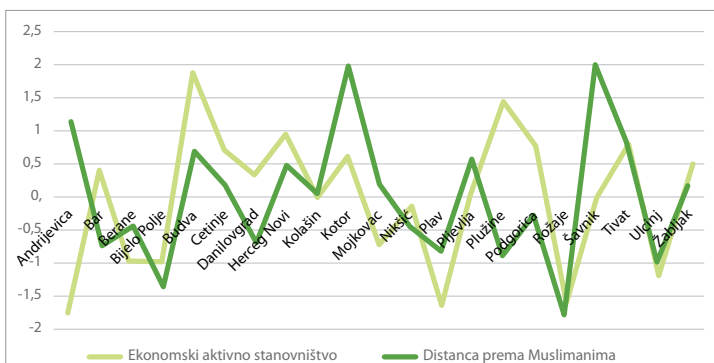
Grafikon 11: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Srbima

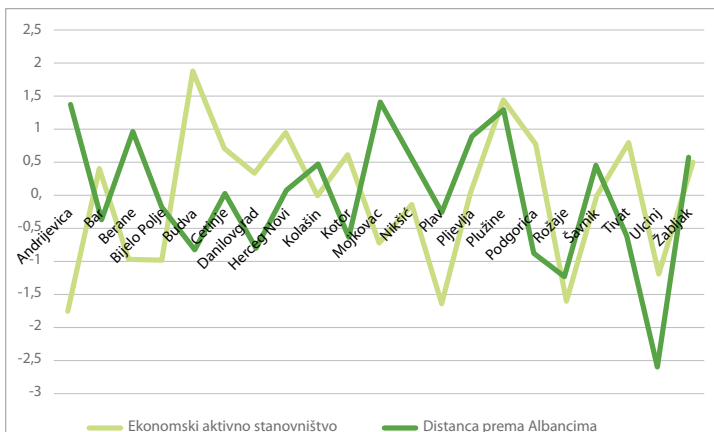
Grafikon 12: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 13: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Muslimanima

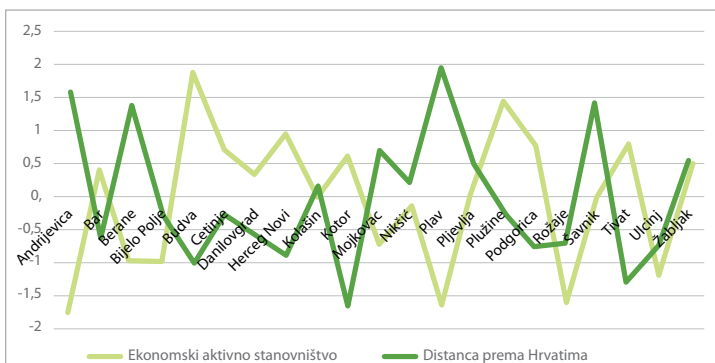

Grafikon 14: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Albancima

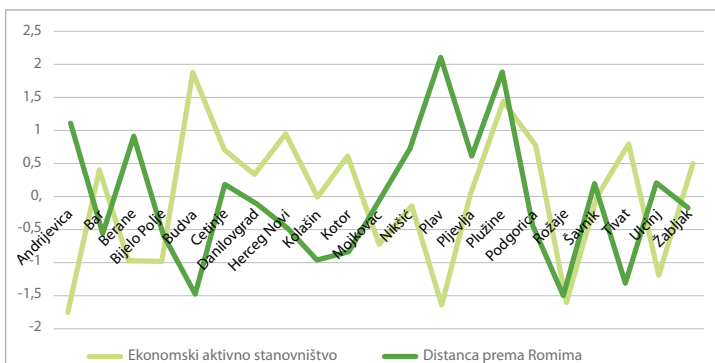

MNE

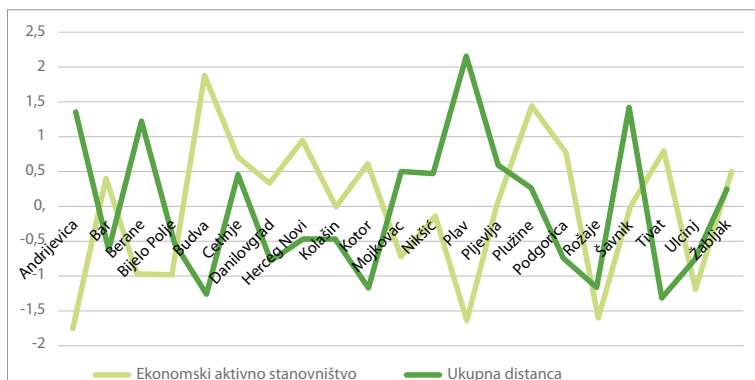
Grafikon 15: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Hrvatima

Grafikon 16: Ekonomski aktivno stanovništvo i distanca prema Romima

Grafikon 17: Ekonomski aktivno stanovništvo i ukupna distanca

U tabeli 2 je dat precizno izmjeren efekat procenta ekonomski aktivnog stanovništva na etničko distanciranje pojedinaca. Rezultati pokazuju da procenat ekonomskog stanovništva po opštinama utiče na nivo etničkog distanciranja kada je riječ o distanci prema Crnogorcima, Srbima, Bošnjacima i Muslimanima. Interesantno je, međutim da efekat nije uniforman. Tačnije, utvrdili smo da povećanje broja ekonomski aktivnog stanovništva po opštinama smanjuje nivo etničkog distanciranja prema Crnogorcima i Srbima, ali povećava prema Bošnjacima i Muslimanima. Još preciznije, ako se poveća za jedan procenat ekonomski aktivnog stanovništva u opštini, etničko distanciranje prema Crnogorcima će se smanjiti za oko 1%, a prema Srbima za oko 1.3%. Sa druge strane, ako se procenat ekonomski aktivnog stanovništva poveća za 1%, etničko distanciranje prema Bošnjacima i Muslimanima će se povećati za 1%. Podatak je indikativan i interesantan, i postavlja se pitanje zašto veći broj ekonomski aktivnog stanovništva povećava etničko distanciranje prema Muslimanima i Bošnjacima. Na kraju, procenat ekonomski aktivnog stanovništva ne utiče na stepen etničkog distanciranja prema ostalim etničkim skupinama.

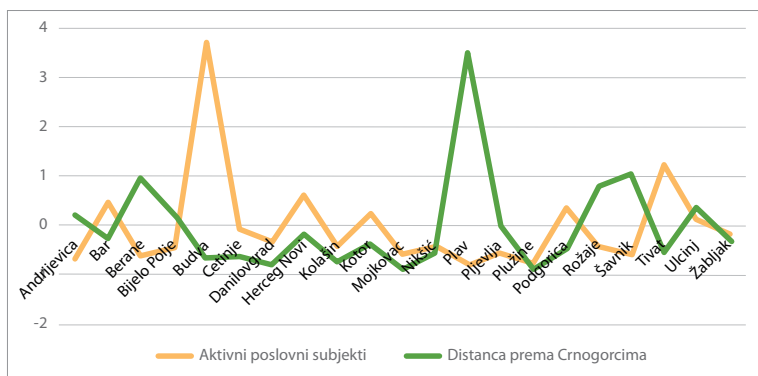
Tabela 2: Ekonomski aktivno stanovništvo po opštinama i etničko distanciranje

	DISTANCIRANJE PREMA							
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,472***	,746	,030	-,123	,575**	1,08***	,785***	,604***
Pol	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-0,02	,000	-,016*
Starost	,000	-,001***	,000	,000	,000	0,00	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-0,03***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-0,01***	,003	-,002
Crnogorac	-,026**	-,043***	-,025	,224***	,022	-0,02	,075***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,414***	,296***	0,25***	,221***	,150***
Albanac	,077**	,235***	,072***	,249***	-,331***	-0,02	,232***	,033*
Bošnjak	,069**	,101***	-,193***	,039	,012	-0,01	,062	-,032
Musliman	,046**	,117***	-,172***	,008	,029	0,11***	,109***	-,007
Ekonomski aktivno stanovništvo	-,009**	-,013**	,010**	,010**	-,001	-0,01	-,008	-,005

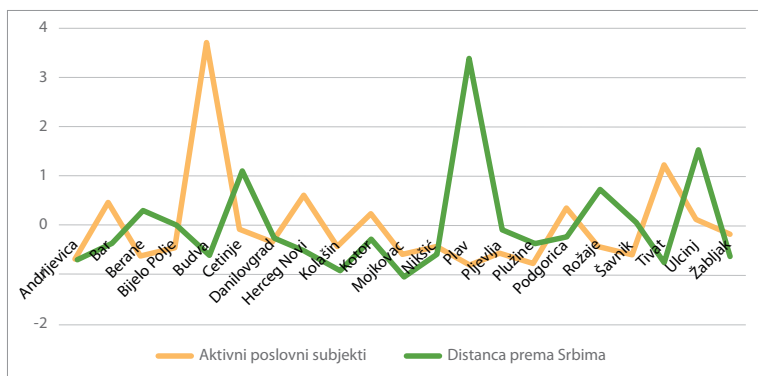
Aktivni poslovni subjekti i etničko distanciranje

Druga karakteristika opštine koja je bila predmet našeg interesovanja jeste efekat broja aktivnih poslovnih subjekata u opštinama kao faktor etničkog distanciranja. Ovaj indikator, kao i prethodni, spada u ekonomske indikatore, i zapravo, on mjeri stepen ekonomske aktivnosti u opštinama. U grafikonima koji slijede, mjerimo efekat broja aktivnih poslovnih subjekata na etničko distanciranje, i to za svaku etničku skupinu pojedinačno.

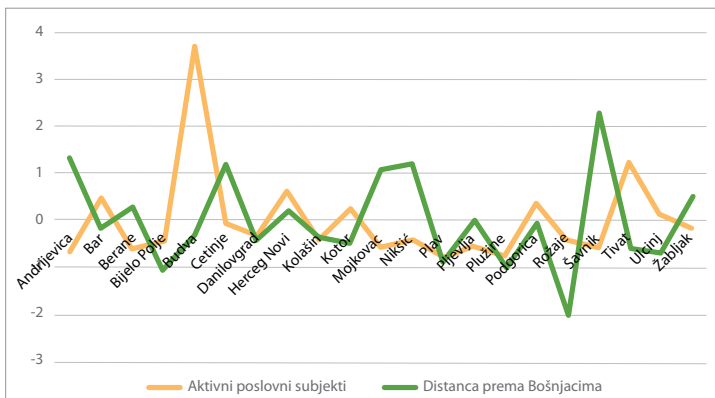
Grafikon 18: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Crnogorcima

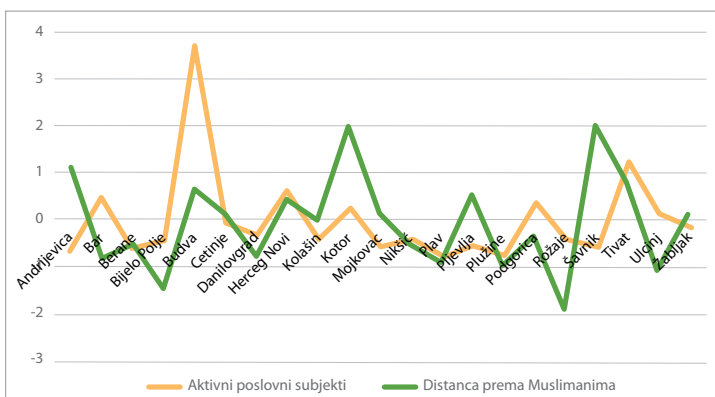
Grafikon 19: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Srbima

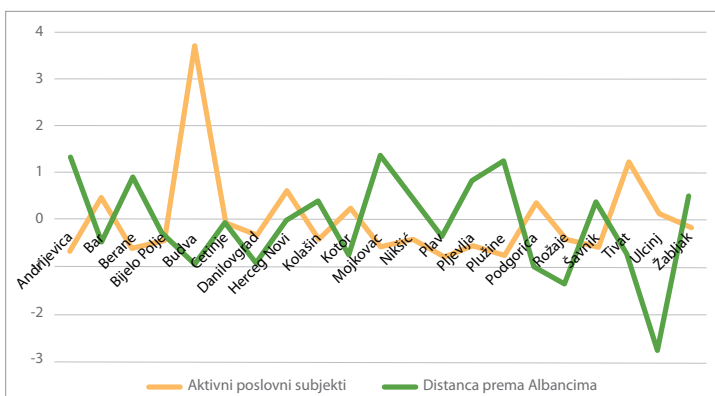
Grafikon 20: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 21: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Muslimanima

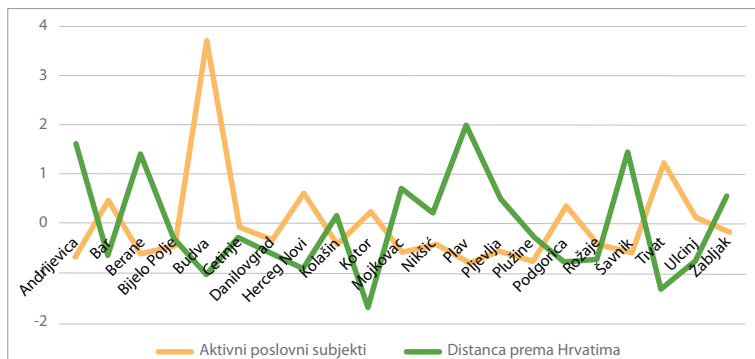

Grafikon 22: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Albancima

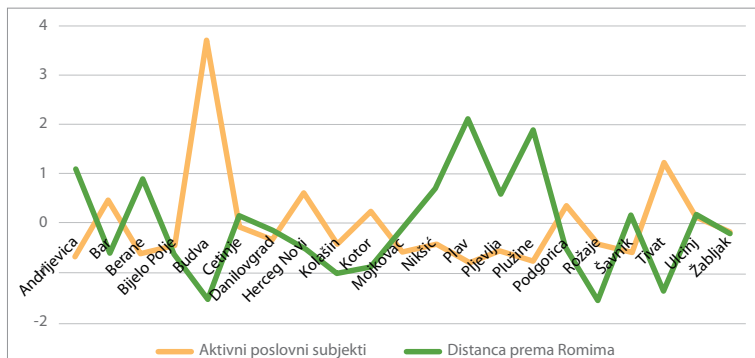

MNE

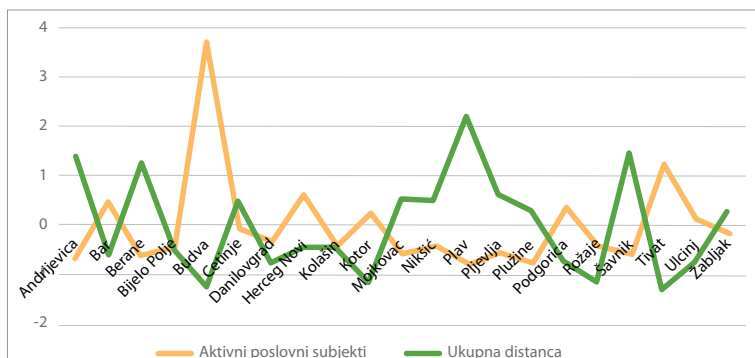
Grafikon 23: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Hrvatima

Grafikon 24: Aktivni poslovni subjekti i distanca prema Romima

Grafikon 25: Aktivni poslovni subjekti i ukupna distanca

U tabeli 3 prikazan je efekat broja aktivnih poslovnih subjekata na etničko distanciranje. Podaci ukazuju da broj poslovnih subjekata po opštinama ne utiče na etničku distancu prema bilo kojoj etničkoj grupi.

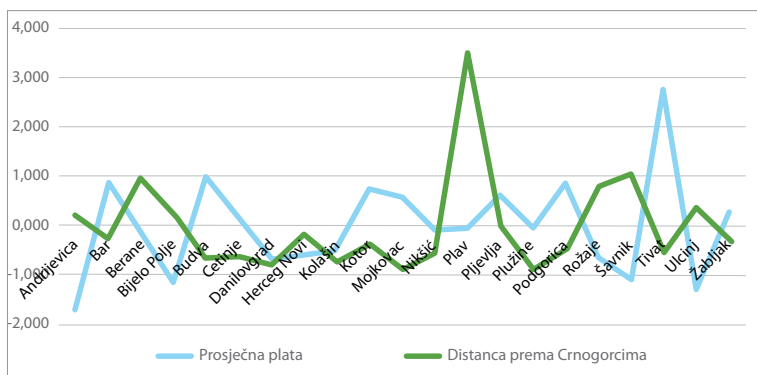
Tabela 3: Broj aktivnih poslovnih subjekata po opštinama i etničko distanciranje

	DISTANCIRANJE PREMA							
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,176***	,291***	,385***	,217***	,585***	,670***	,541***	,439***
Pol	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Starost	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,027**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,019	,074***	-,006
Srbin	,004	-,062***	,189***	,413***	,296***	,247***	,220***	,150***
Albanac	,079***	,237***	,070**	,240***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Bošnjak	,071***	,103***	-,196***	,023	,010	-,010	,063	-,031
Musliman	,047**	,118***	-,175***	-,004	,028	,108**	,110**	-,007
Aktivni poslovni subjekti	-,005	-,006	,001	,007	-,007	-,013	-,009	-,006

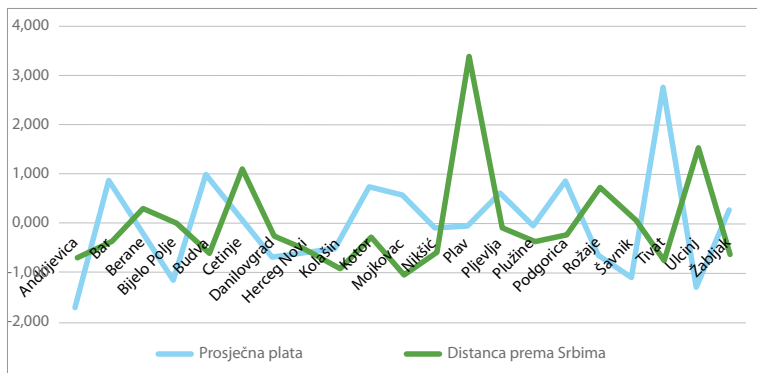
Prosječna plata i etničko distanciranje

Sledeća karakteristika opštine koju smo analizirali kao potencijalni faktor etničkog distanciranja jeste prosječna plata koja karakteriše opštine. Podatak je bio potencijalno relevantan s obzirom na činjenicu da lična primanja, a ovo smo utvrdili u ranijim istraživanjima, značajno utiču na stepen individualnog etničkog distanciranja. Tačnije, utvrdili smo da se sa rastom ličnih primanja smanjuje stepen etničkog distanciranja. Pretpostavka je stoga bila, da će se sa prosječnim stepenom rasta prihoda u opštinama, smanjivati stepen individualnog distanciranja. U grafikonima koji slijede najprije dajemo prikaz etničkog distanciranja prema svim etničkim skupinama i prosječne plate u svim opštinama.

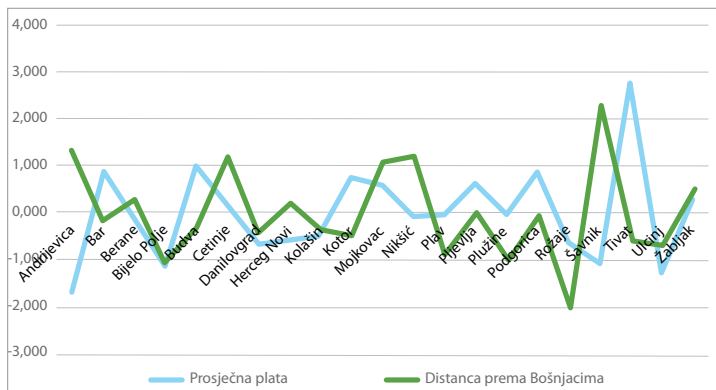
Grafikon 26: Prosječna plata i distanca prema Crnogorcima

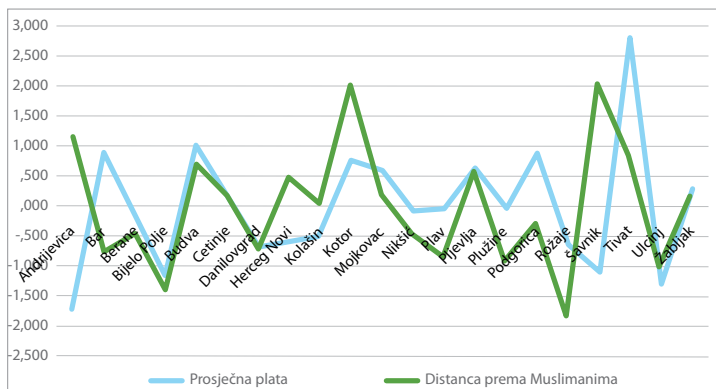
Grafikon 27: Prosječna plata i distanca prema Srbima

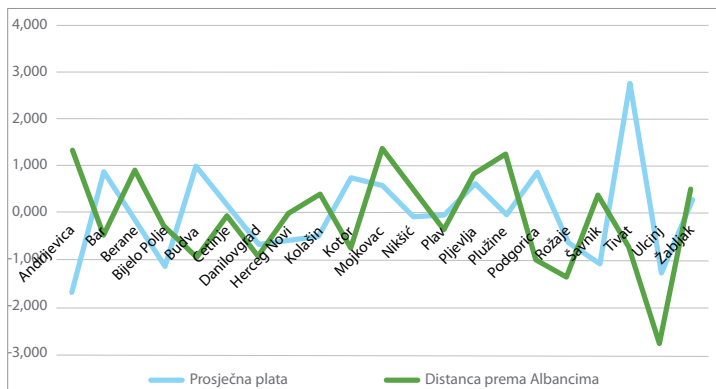
Grafikon 28: Prosječna plata i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 29: Prosječna plata i distanca prema Muslimanima

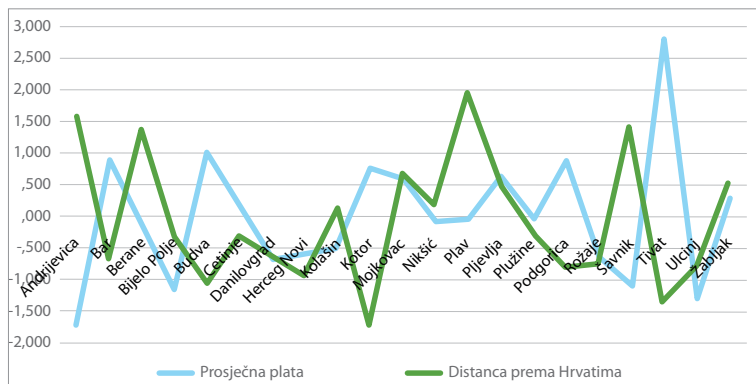

Grafikon 30: Prosječna plata i distanca prema Albancima

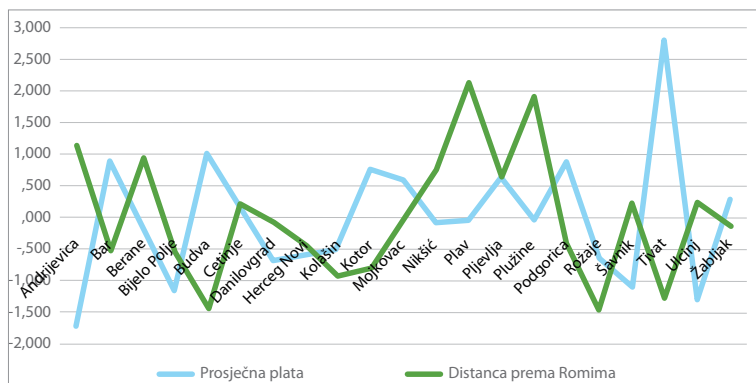

MNE

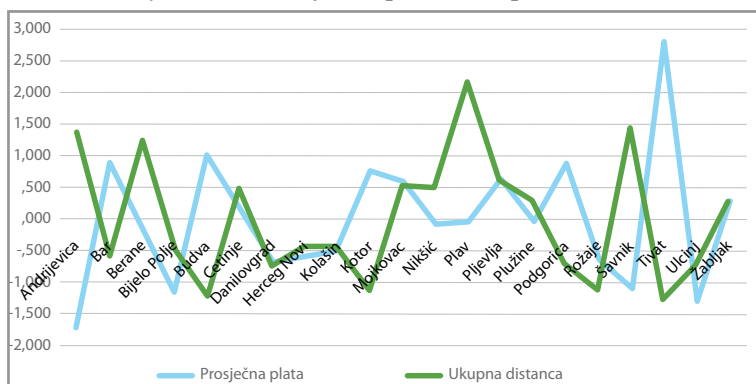
Grafikon 31: Prosječna plata i distanca prema Hrvatima

Grafikon 32: Prosječna plata i distanca prema Romima

Grafikon 33: Prosječna plata i ukupna distanca

U tabeli 4 kalkulisali smo precizno efekat prosječne plate po opštinama na etničko distanciranje prema pripadnicima svih grupa, kao i efekat na ukupnu etničku distancu. Podaci nisu u skladu sa očekivanjima, tačnije, utvrdili smo da jedino kada je riječ o distanci prema Muslimanima, možemo očekivati veći stepen distanciranja prema pripadnicima ove etničke skupine u opštinama u kojima je veća prosječna plata. U svim ostalim slučajevima, nismo utvrdili da postoji značajan efekat prosječnih primanja u opštini na etničko distanciranje.

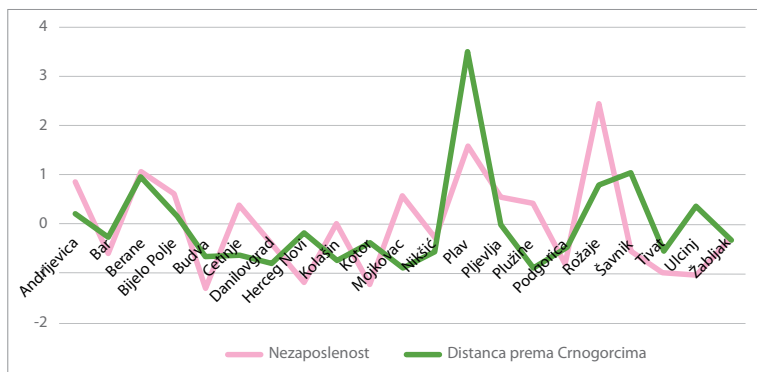
Tabela 4: Prosječna plata i etničko distanciranje prema svim grupama

	Etničko distanciranje prema							
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,220	,514	,080	-,439**	,418	,791*	,678*	,442*
Pol	-,009	-,010	-,036***	-,041**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Starost	,000	-,001	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,003**	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002*
Crnogorac	-,027**	-,043***	-,025	,228***	,022	-,019	,074***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,418***	,296***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,079***	,236***	,072**	,249***	-,330***	-,015	,233***	,034*
Bošnjak	,071***	,103***	-,196***	,033	,012	-,009	,065	-,030
Musliman	,047**	,118***	-,174***	,005	,030	,109***	,111**	-,006
Prosječna plata	,000	-,001	,001	,001***	,000	,000	,000	,000

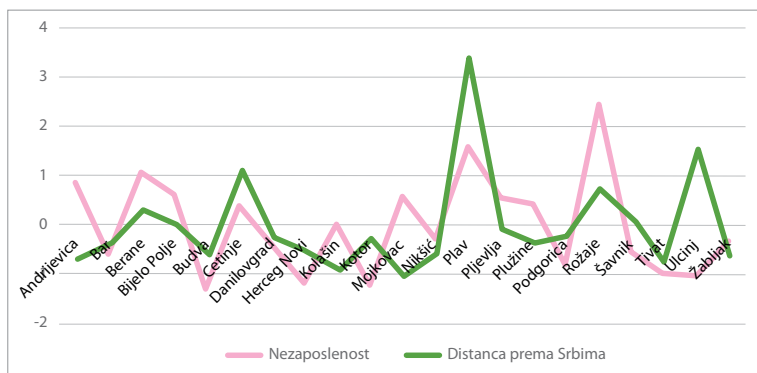
Procenat nezaposlenih i etničko distanciranje

Sledeća karakteristika opština koja je bila predmet našeg interesovanja jeste procenat nezaposlenih po opštinama, tačnije, pretpostavka da od ovog procenta zavisi i stepen individualnog distanciranja. Pretpostavka je valjana iz dva razloga, prvo, na individualnom nivou nezaposlenost jeste jedan od faktora etničkog distanciranja, i drugo, teorijski je prepoznato da stepen nezaposlenosti povećava stepen frustracije, koja konsekvntno može da preraste u agresiju prema manjinama. U grafikonima koji slijede najprije dajemo prikaz stope nezaposlenosti i etničkog distanciranja prema svim etničkim skupinama u svim opštinama.

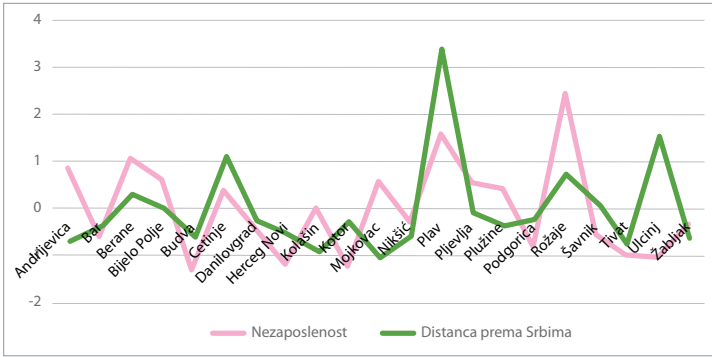
Grafikon 34: Nezaposlenost i distanca prema Crnogorcima

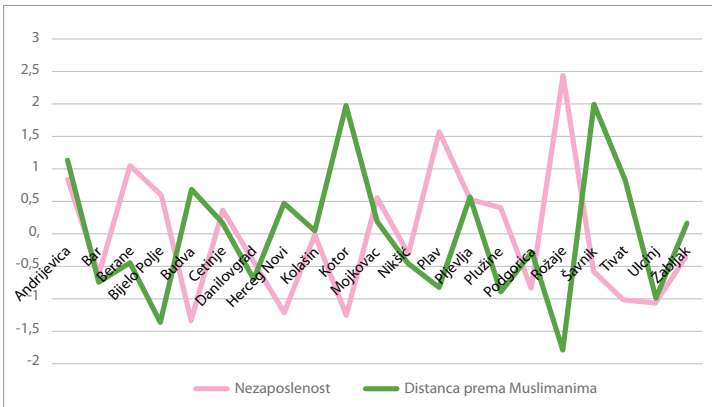
Grafikon 35: Nezaposlenost i distanca prema Srbima

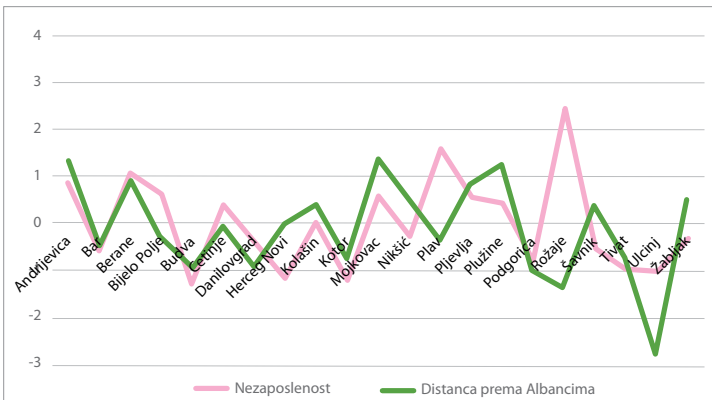
Grafikon 36: Nezaposlenost i distanca prema Bošnjacima

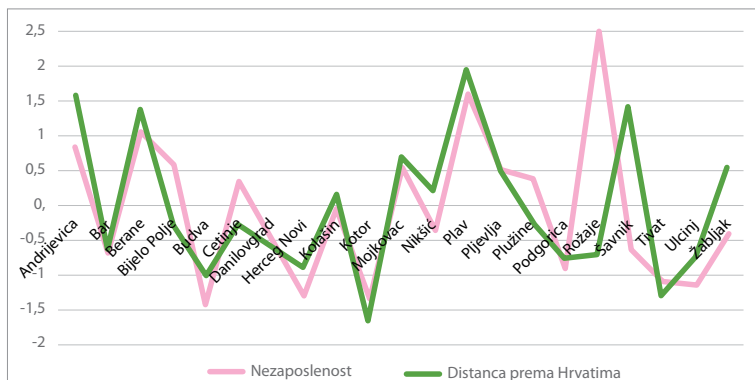
Grafikon 37: Nezaposlenost i distanca prema Muslimanima

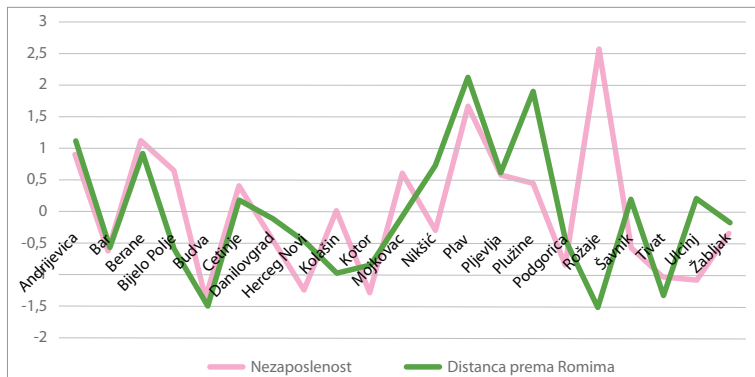
Grafikon 38: Nezaposlenost i distanca prema Albancima

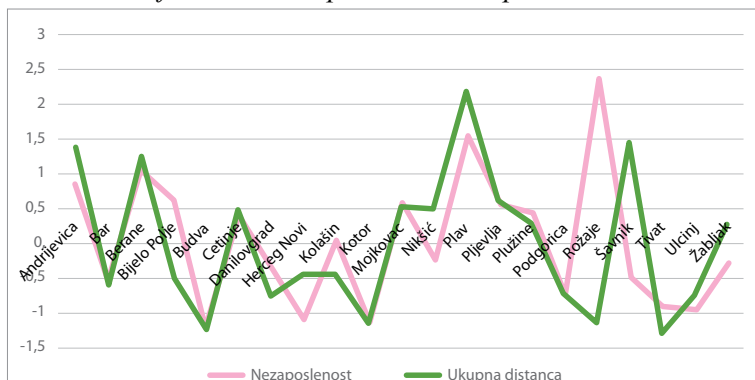
Grafikon 39: Nezaposlenost i distanca prema Hrvatima

Grafikon 40: Nezaposlenost i distanca prema Romima

Grafikon 41: Nezaposlenost i ukupna distanca

U tabeli 5 dajemo prikaz efekta stope nezaposlenosti na etničko distanciranje prema pripadnicima svih etničkih skupina. Podaci ukazuju da porast stope nezaposlenosti utiče na stepen etničkog distanciranja prema Crnogorcima i Srbima. Dakle, što je viši stepen nezaposlenosti u opštini, za očekivati je veći stepen etničkog distanciranja prema pripadnicima ove dvije etničke skupine. Usljed ovog efekta nezaposlenosti na dvije dominantne etničke skupine, mjerimo i efekat nezaposlenosti na ukupan nivo etničkog distanciranja. Stopa nezaposlenosti po opštinama, međutim, ne utiče na stepen etničkog distanciranja prema pripadnicima manjinskih etničkih skupina.

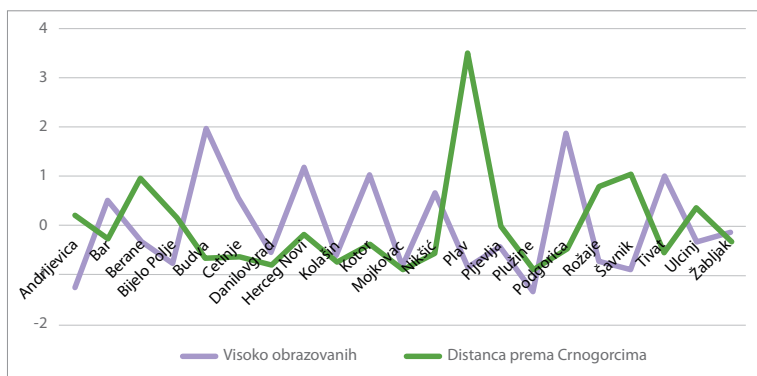
Tabela 5: Nezaposlenost i etničko distanciranje

Distanca prema								
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,002	,072	,467***	,305***	,452***	,327***	,396***	,287***
Pol	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Starost	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,027**	-,043***	-,025	,222***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,411***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,080***	,240***	,069**	,239***	-,331***	-,013	,236***	,035*
Bošnjak	,069***	,101***	-,195***	,023	,009	-,014	,063	-,033
Musliman	,046**	,117***	-,174***	-,005	,028	,106**	,110**	-,008
Nezaposlenih	,015**	,019**	-,008	-,005	,009	,027	,010	,012*

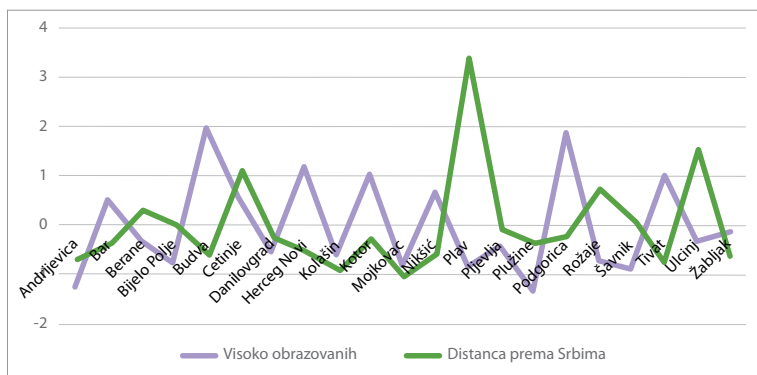
Stepen obrazovanja i etničko distanciranje

Analiza podataka anketnog istraživanja uvijek pokazuje da je obrazovanje značajan faktor etničkog distanciranja na individualnom nivou. Stoga smo testirali da li, i u kojoj mjeri od procenta visokoobrazovanih u crnogorskim opštinama potencijalno zavisi stepen etničkog distanciranja pojedinaca u odnosu na pripadnike drugih etničkih skupina. Najprije, u grafikonima koji slijede dajemo prikaz procenta nezaposlenih i stepena etničkog distanciranja.

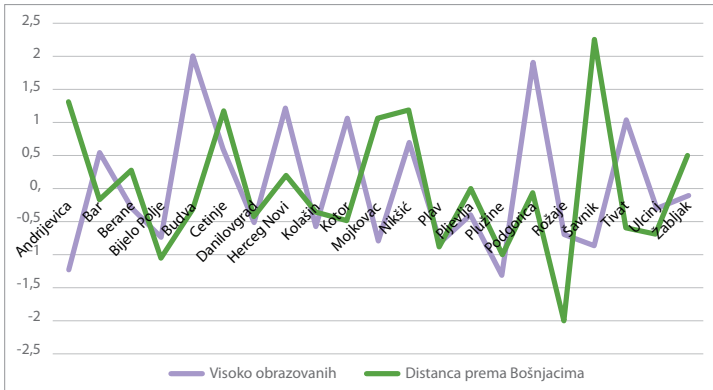
Grafikon 42: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Crnogorcima

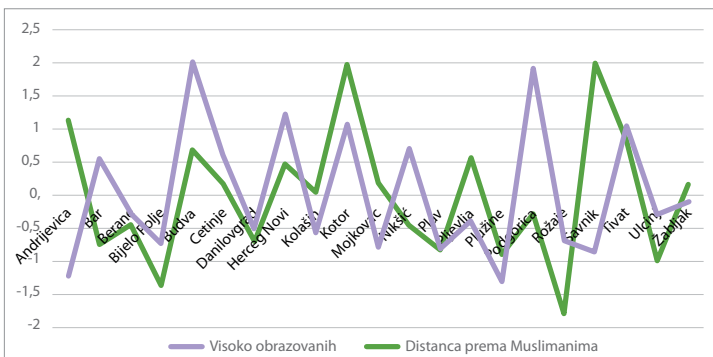
Grafikon 43: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Srbima

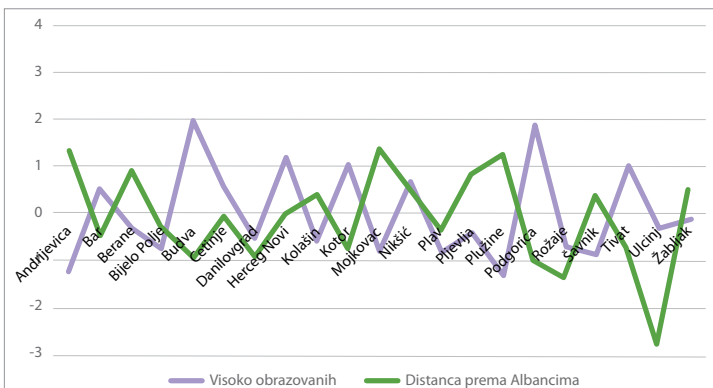
Grafikon 44: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 45: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Muslimanima

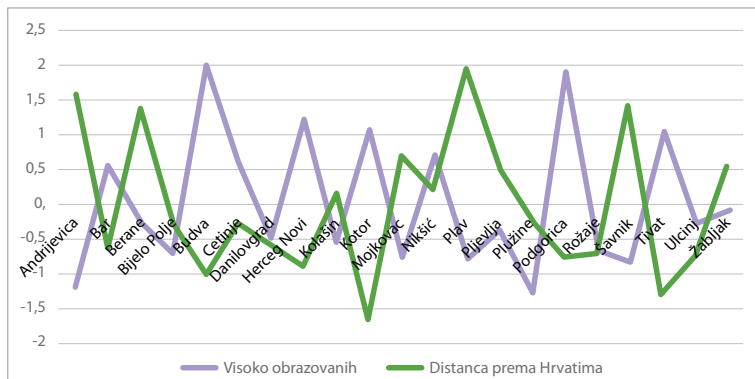

Grafikon 46: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Albancima

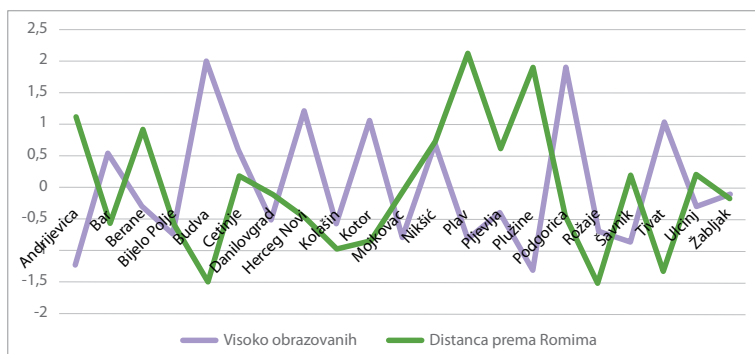

MNE

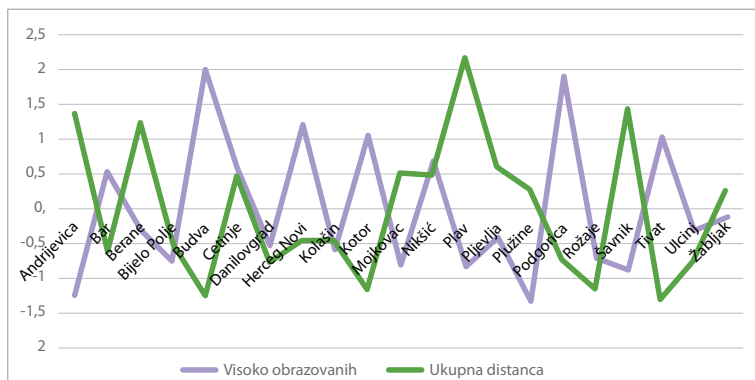
Grafikon 47: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Hrvatima

Grafikon 48: Procenat visokoobrazovanih i distanca prema Romima

Grafikon 49: Procenat visokoobrazovanih i ukupna distanca

U tabeli 6 dat je prikaz efekta procenta visokoobrazovanih po opštinama na etničko distanciranje. Rezultati mjerenja nisu u skladu sa očekivanjima, naime, oni ukazuju da procenat visokoobrazovanih u opštinama smanjuje stepen individualnog etničkog distanciranja jedino kada je riječ o Hrvatima. Dakle, što je veći broj visokoobrazovanih po opštinama, to je niži istepen etničkog distanciranja prema Hrvatima. Kada je riječ o etničkom distanciranju prema pripadnicima svih ostalih skupina, nismo identifikovali značaj prosječnog obrazovanja po opštinama. No, s obzirom da je individualno obrazovanje jedan od ključnih faktora etničkog distanciranja, zaključujemo da od stepena ličnog obrazovanja u velikoj mjeri zavisi stepen etničkog distanciranja, a ovo je, vjerovatno, ključni razlog usljed koga prosječan nivo obrazovanja po opštinama ne igra naročito važnu ulogu.

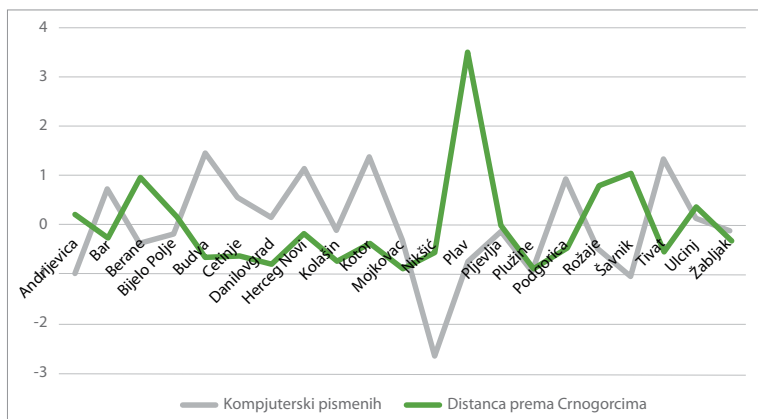
Tabela 6: Procenat visokoobrazovanih i etničko distanciranje

	Distanca prema							
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,233***	,369***	,307***	,158	,635***	,813**	,563***	,483***
Pol	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Starost	,000	-,001***	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,002*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,079***	,237***	,070**	,243***	-,332***	-,016	,234***	,033*
Bošnjak	,070***	,102***	-,195***	,028	,010	-,012	,064	-,031
Musliman	,046***	,118***	-,174***	-,001	,028	,107**	,110**	-,007
Visokoobrazovanih	-,011	-,015	,011	,013	-,012	-,029*	-,010	-,011

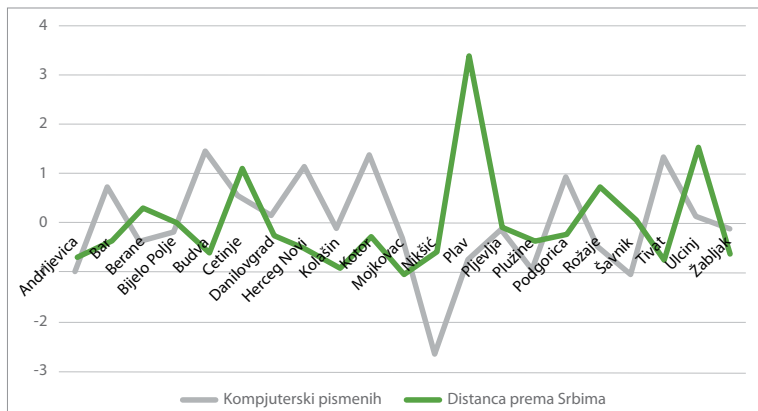
Procenat kompjuterski pismenih lica i etničko distanciranje

Danas, osim obrazovanja, kao značajan indikator kulturnog kapitala uzima se broj kompjuterski pismenih lica. Stoga smo mi, pored obrazovanja kao potencijalnog faktora, mjerili i efekat kompjuterski pismenih lica po opštinama na etničko distanciranje. Očekivanja su bila da će se sa povećanjem kompjuterski pismenih lica po opštinama smanjivati stepen individualnog etničkog distanciranja. Najprije, u grafikonima koji slijede, dajemo prikaz broja kompjuterski obrazovanih lica po opštinama i stepen etničkog distanciranja.

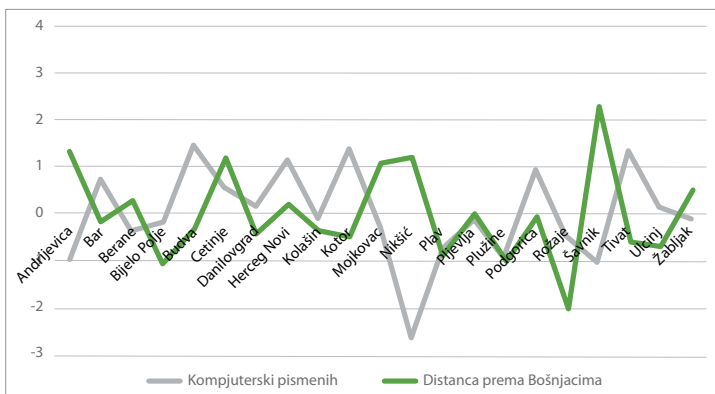
Grafikon 50: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Crnogorcima

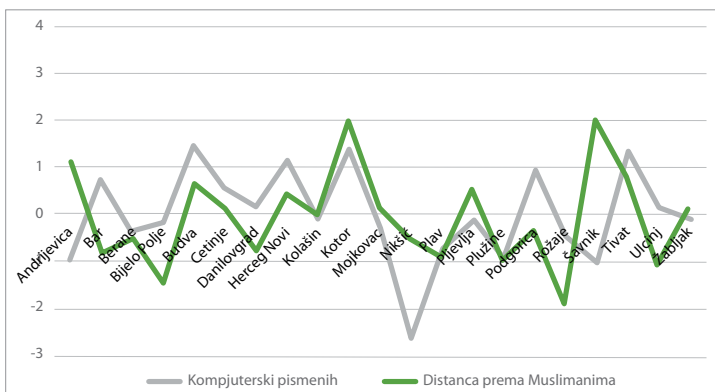
Grafikon 51: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Srbima

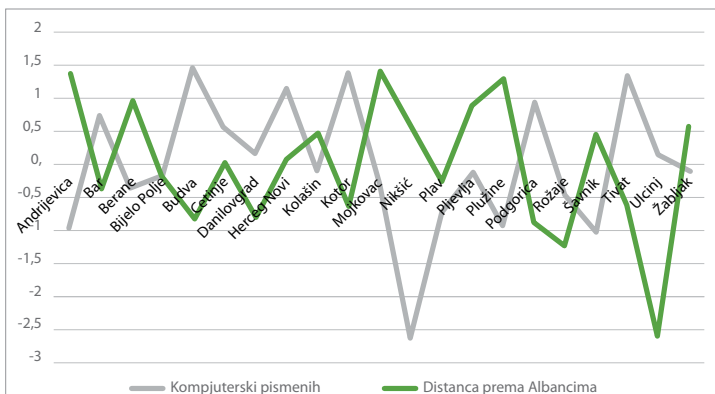
Grafikon 52: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 53: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Muslimanima

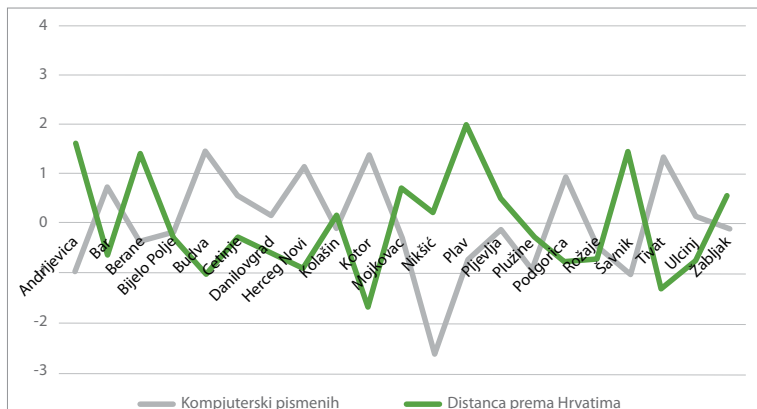

Grafikon 54: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Albancima

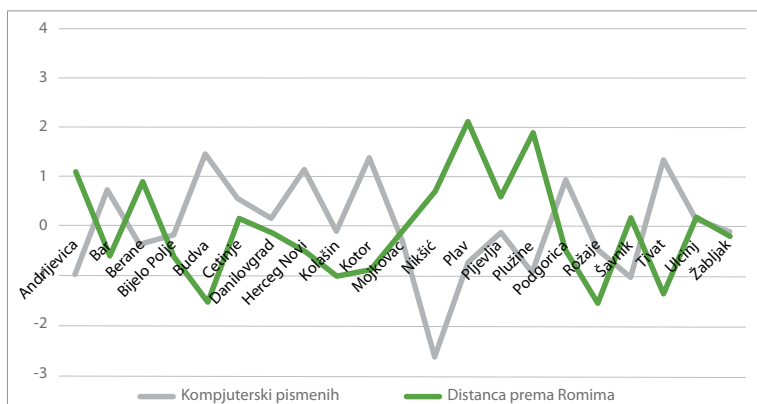

MNE

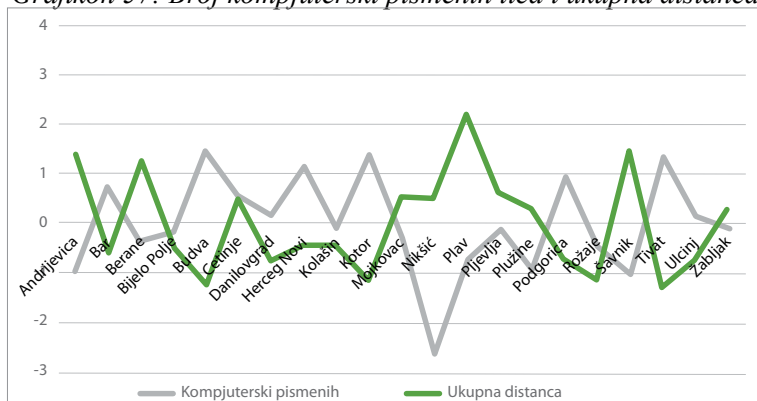
Grafikon 55: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Hrvatima

Grafikon 56: Broj kompjuterski pismenih lica i distanca prema Romima

Grafikon 57: Broj kompjuterski pismenih lica i ukupna distanca

U tabeli 7 mjerili smo precizno efekat broja kompjuterski pismenih lica na stepen etničkog distanciranja. Podaci ukazuju da ovaj broj ima potencijala da bude protektivni faktor etničkog distanciranja. Preciznije, utvrdili smo da se sa povećanjem broja kompjuterski pismenih lica u opštinama smanjuje stepen etničkog distanciranja prema Crnogorcima, Srbima i Hrvatima. Konsekventno, utvrdili smo da sa porastom broja kompjuterski pismenih lica možemo očekivati i smanjenje stepena ukupnog etničkog distanciranja.

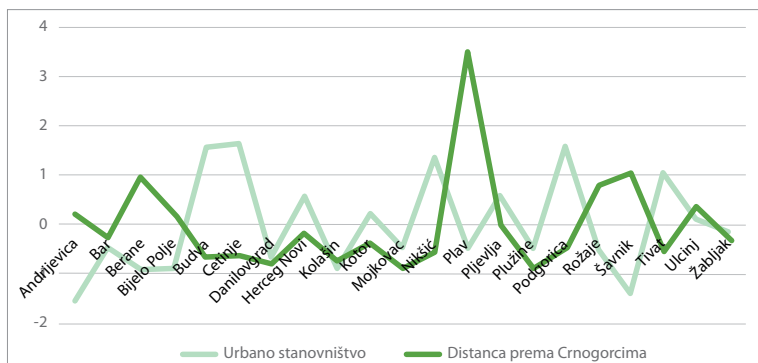
Tabela 7: Broj kompjuterski pismenih lica i etničko distanciranje

	Distanca prema							
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,319***	,478***	,293**	,107	,708***	1,031***	,670***	,577***
Pol	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Starost	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,075***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,078***	,237***	,070**	,243***	-,333***	-,018	,234***	,033*
Bošnjak	,070***	,102***	-,195***	,029	,009	-,015	,062	-,032
Musliman	,046**	,118***	-,174***	,000	,027	,106**	,109	-,008
Kompjuterski pismena lica	-,013**	-,017**	,007	,011	-,012	-,033***	-,013	-,013*

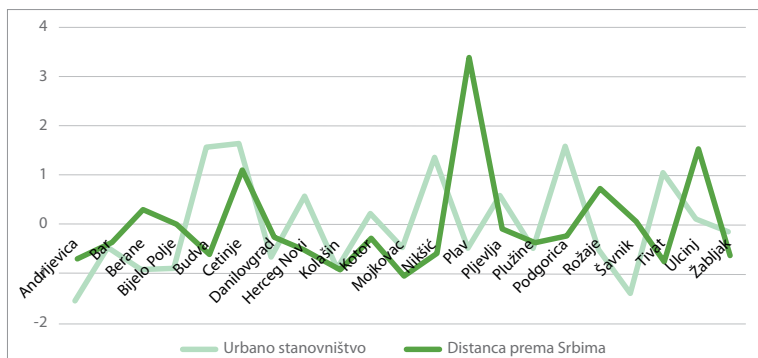
Procenat urbanog stanovništva i etničko distanciranje

Sledeći aspekt, tj, karakteristika opštine koju smo testirali, jeste efekat procenta urbanog stanovništva na etničko distanciranje. Imajući u vidu da postoje značajne kulturološke razlike između grada i sela, razumno je bilo očekivati da će procenat urbanog stanovništva po opštinama potencijalno umanjiti stepene individualnog etničkog distanciranja. U grafikonima koji slijede dajemo najprije prikaz etničkog distanciranja prema svakoj etničkoj grupi pojedinačno za sve opštine u Crnoj Gori.

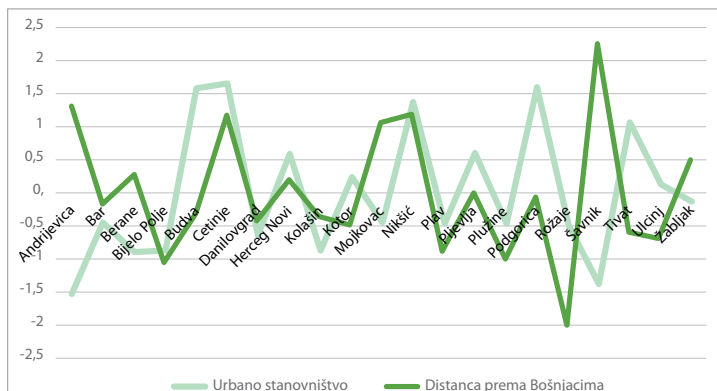
Grafikon 58: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Crnogorcima

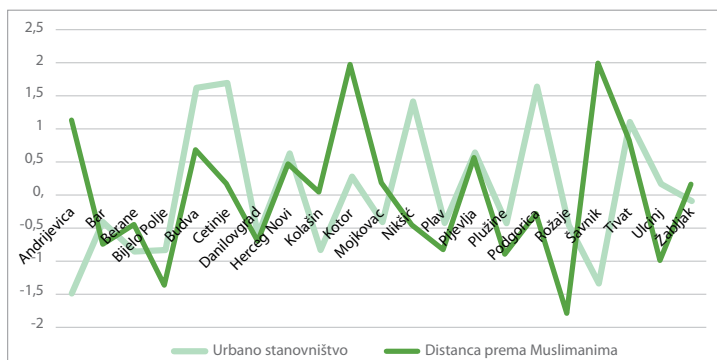
Grafikon 59: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Srbima

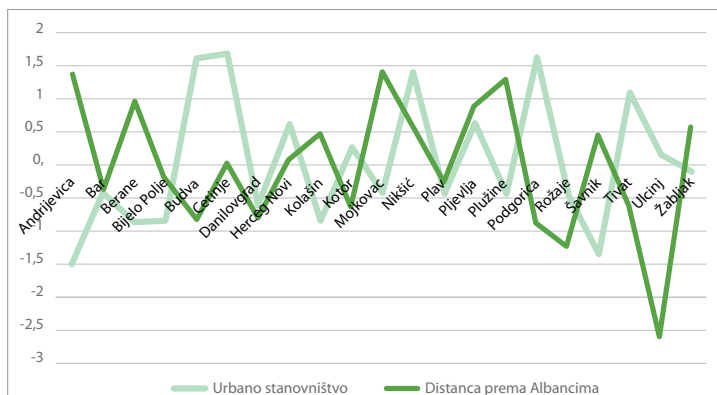
Grafikon 60: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Bošnjacima

Grafikon 61: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Muslimanima

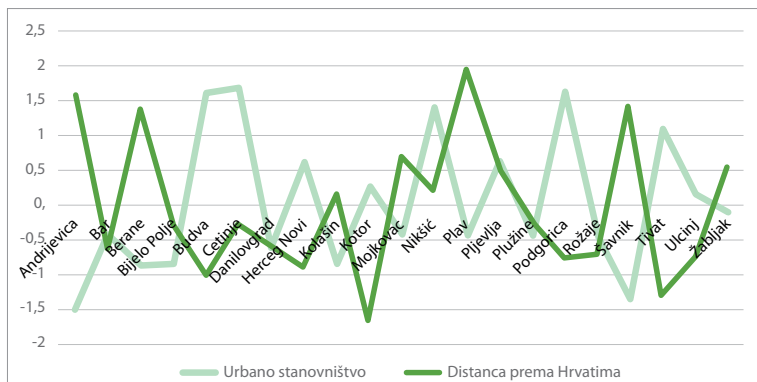

Grafikon 62: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Albancima

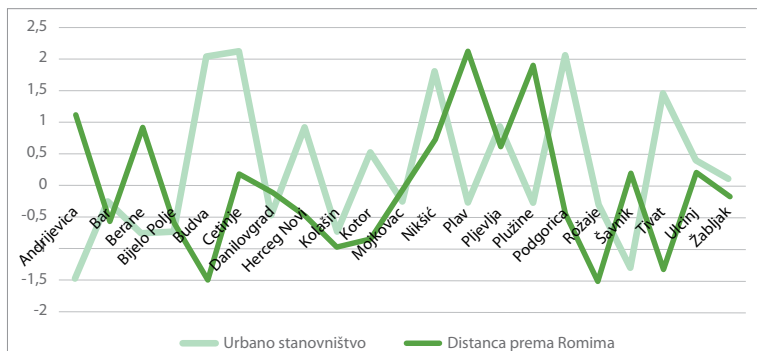

MNE

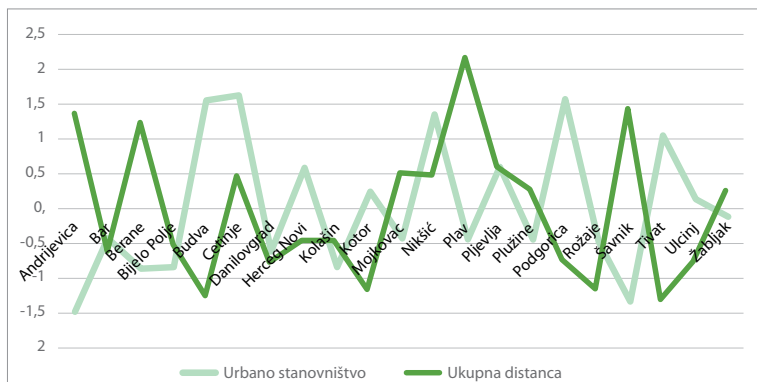
Grafikon 63: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Hrvatima

Grafikon 64: Procenat urbanog stanovništva i distanca prema Romima

Grafikon 65: Procenat urbanog stanovništva i ukupna distanca

U tabeli 8 dat je prikaz efekta procenta urbanog stanovništva na etničko distanciranje. Podaci ukazuju da jedino kada je riječ o Muslimanima utvrđujemo da postoji efekat procenta urbanog stanovništva. Preciznije, utvrdili smo da će ukoliko sredina bude urbanija, etničko distanciranje pojedinaca prema Muslimanima biti na nižem nivou. U svim ostalim situacijama, nismo identifikovali efekat urbane sredine na etničko distanciranje.

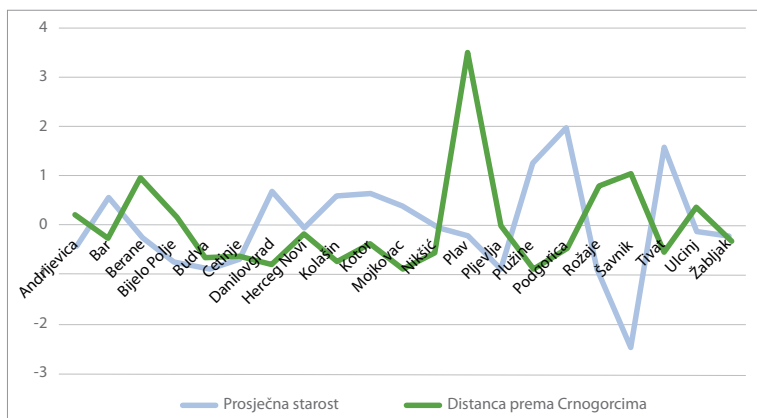
Tabela 8: Procenat urbanog stanovništva i etničko distanciranje

Distanca prema								
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,246***	,357***	,273***	,119	,638***	,763***	,530***	,461***
Pol	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Starost	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,026**	-,043***	-,026	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,414***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,079***	,237***	,069**	,239***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Bošnjak	,070***	,103***	-,195***	,031	,010	-,011	,065	-,031
Musliman	,046**	,118***	-,173***	,002	,028	,108***	,111**	-,007
Urbano stanovništvo	-,002	-,002	,002	,002*	-,002	-,003	-,001	-,001

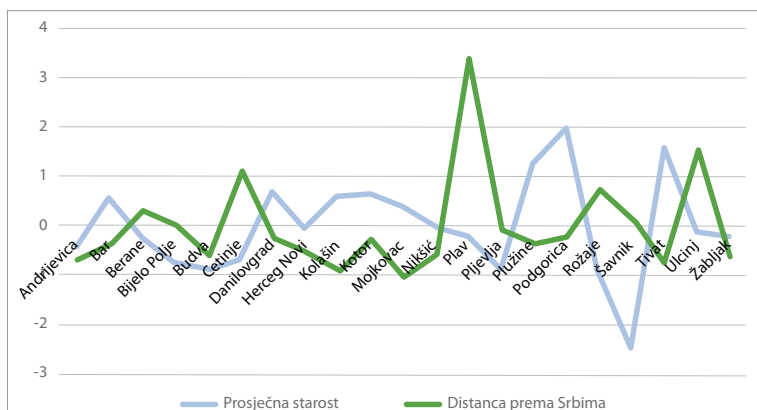
Prosječna starost po opštinama i etničko distanciranje

Posljednja karakteristika opštine koja je bila predmet naše analize bila je prosječna starost po opštinama, tačnije, efekat prosječne starosti populacije na etničko distanciranje. U grafikonima koji slijede, najprije, dajemo prikaz efekta prosječne starosti populacije po opštinama na etničko distanciranje prema svim grupama.

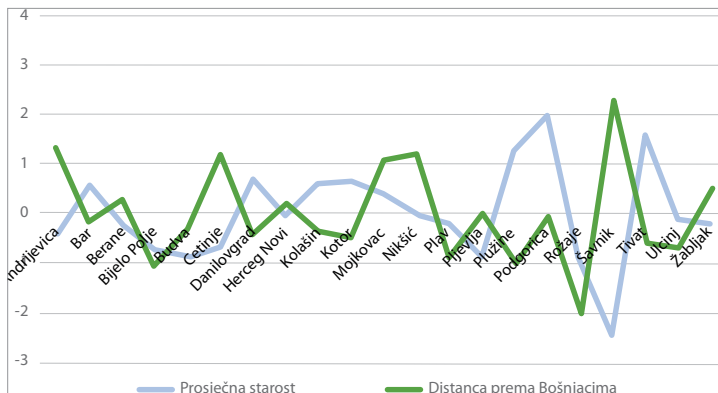
Grafikon 66: Prosječna starost i distanca prema Crnogorcima

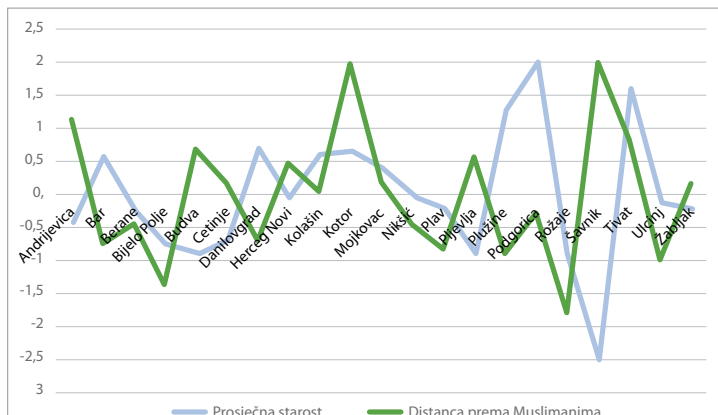
Grafikon 67: Prosječna starost i distanca prema Srbima

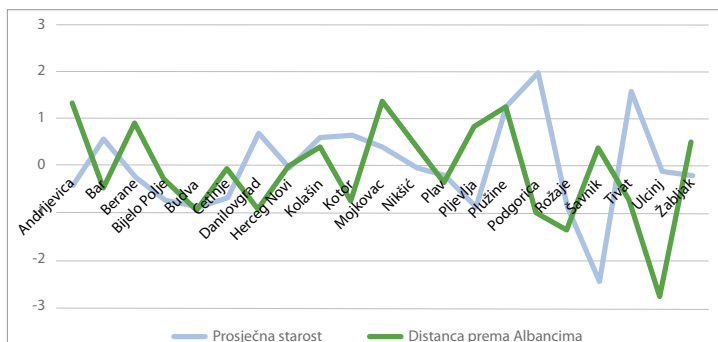
Grafikon 68: Prosječna starost i distanca prema Bošnjacima

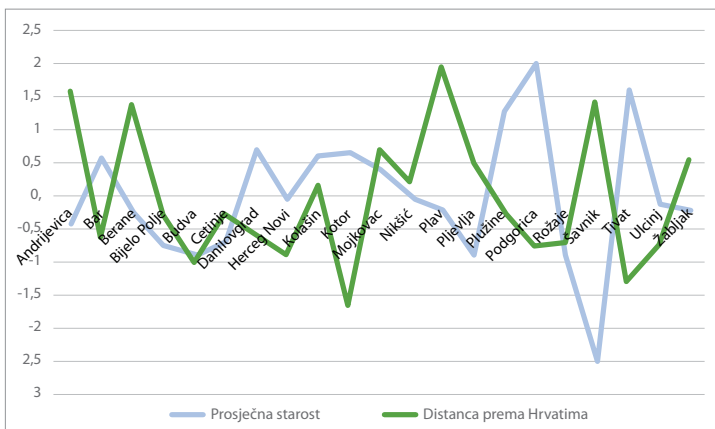
Grafikon 69: Prosječna starost i distanca prema Muslimanima

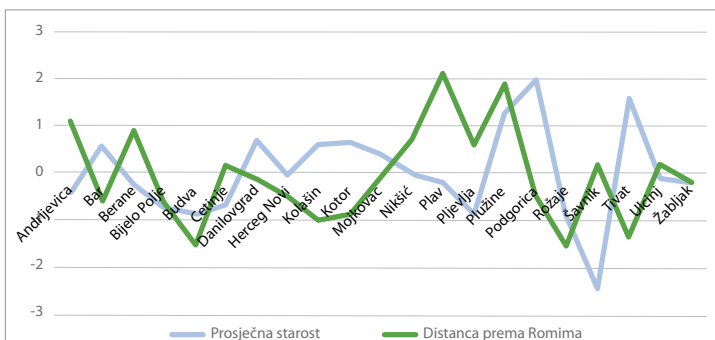
Grafikon 70: Prosječna starost i distanca prema Albancima

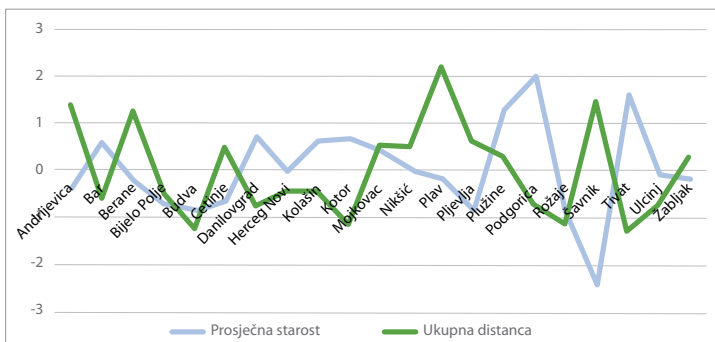
Grafikon 71: Prosječna starost i distanca prema Hrvatima

Grafikon 72: Prosječna starost i distanca prema Romima

Grafikon 73: Prosječna starost i ukupna distanca

U tabeli 9 dat je sumarni prikaz efekta prosječne starosti na etničko distanciranje. Rezultati mjerenja ukazuju da prosječna starost po opštinama nema značajnog efekta na etničku distancu, i ovaj podatak važi za sve etničke skupine.

Tabela 9: Prosječna starost u opštinama i etničko distanciranje

	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Intercept	,409	,680	,314	,044	,778	1,178	,644	,664*
Pol	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Starost	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Obrazovanje	-,010***	-,018***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihod	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorac	-,026**	-,043***	-,025	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbin	,004	-,061***	,189***	,410***	,296***	,247***	,221***	,150***
Albanac	,079***	,237***	,070**	,238***	-,331***	-,014	,234***	,034*
Bošnjak	,071***	,103***	-,196***	,018	,011	-,010	,065	-,030
Musliman	,047**	,118***	-,175***	-,009	,029	,109***	,111**	-,006
Prosječna starost	-,007	-,011	,002	,006	-,006	-,015	-,004	-,007

Sumarni prikaz etničkog distanciranja po opštinskim parametrima

Konačno, dajemo prikaz svih opštinskih karakteristika na etničko distanciranje u tabeli 10. Prikaz je dat samo sa oznakama koji imaju za cilj da utvrde da li postoji efekat svake od karakteristika, te da li je on pozitivan ili negativan.

Tabela 10: Efekat opštinskih karakteristika na etničko distanciranje

DISTANCIRANJE PREMA								
	Crnogorcima	Srbima	Bošnjacima	Muslimanima	Albancima	Hrvatima	Romima	Ukupna
Ekonomski aktivno stanovništvo	-	-	+	+	NE	NE	NE	NE
Aktivni poslovni	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Prosječna plata	NE	NE	NE	+	NE	NE	NE	NE
Nezaposlenih	+	+	NE	NE	NE	NE	NE	+
Visokoobrazovanih	NE	NE	NE	NE	NE	-	NE	NE
Kompjuterski pismenih lica	-	-	NE	NE	NE	-	NE	-
Urbano stanovništvo	NE	NE	NE	+	NE	NE	NE	NE
Prosječna starost	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE

+ znači da karakteristika povećava etničko distanciranje

- znači da smanjuje etničko distanciranje

NE znači da nema efekta

Svaki efekat koji je kalkulisan kontrolisan je ključnim demografskim varijablama. To znači, da na mjereni efekat ne utiče pol, starost, obrazovanje, prihodi, kao ni etnička pripadnost. Dodatno, korišćenjem hijerarhiskog linearnog modeliranja precizno je mjereno efekat na način da je kalkulisan efekat grupisanja opservacija po opštinama. Rezultati ukazuju da kada je riječ o Crnogorcima, tri su ključne karakteristike opština koje utiču na etničko distanciranje i to su:

- Što je viši procenat ekonomski aktivnog stanovništva u opštini, to je manji stepen distanciranja prema Crnogorcima;
- Što je veći broj nezaposlenih po opštinama, to je veći stepen etničkog distanciranja prema Crnogorcima;

- Što je veći broj kompjuterski pismenih lica, to je manji stepen etničkog distanciranja prema Crnogorcima.

Dakle, generalno, **povećavanjem ekonomske aktivnosti i kulturnog kapitala na nivou opština možemo očekivati smanjenje stepena etničkog distanciranja prema Crnogorcima.**

Kada je riječ o distanciranju prema Srbima, analiza efekta agregatnih podataka po opštinama ukazuje na identičnu sliku kao i kada je riječ o Crnogorcima. Prema tome:

- Što je viši procenat ekonomski aktivnog stanovništva u opštini, to je manji stepen distanciranja prema Srbima;
- Što je veći broj nezaposlenih po opštinama, to je veći stepen etničkog distanciranja prema Srbima;
- Što je veći broj kompjuterski pismenih lica, to je manji stepen etničkog distanciranja prema Srbima.

Konsekventno, kao i kada je riječ o Crnogorcima, zaključujemo da se **povećavanjem ekonomske aktivnosti i kulturnog kapitala na nivou opština može očekivati smanjenje stepena etničkog distanciranja prema Crnogorcima.**

Kada je o Bošnjacima riječ, identifikovali smo samo jedan jedini faktor na nivou opština koji utiče na stepen etničkog distanciranja prema pripadnicima ove etničke skupine, i to je procenat ekonomski aktivnog stanovništva. Tačnije, identifikovali smo da se **sa povećanjem procenta ekonomski aktivnog stanovništva povećava stepen etničkog distanciranja prema Bošnjacima.**

Kada je riječ o distanciranju prema Muslimanima, rezultati analize agregatnih podataka po opštinama ukazuju na sljedeće:

- Što je veći procenat ekonomski aktivnog stanovništva, to je i veći stepen etničkog distanciranja prema Muslimanima;
- Što je viša prosječna plata u opštini, to je i stepen etničkog distanciranja prema Muslimanima na višem nivou;
- Što je veći procenat urbanog stanovništva u opštini, može se očekivati i viši stepen etničkog distanciranja prema Muslimanima.

Dakle, obrazac efekta opštinskih karakteristika na etničko distanciranje prema Muslimanima je gotovo inverzan kada se uporedi sa efektom opštine na dvije

većinske skupine, i podaci ukazuju da **jačanje ekonomskog statusa po opštinama povećavaju stepen etničkog distanciranja prema Muslimanima.**

Kada je riječ o Albancima, niti jedna opštinska karakteristika ne utiče na stepen etničkog distanciranja prema pripadnicima ove etničke grupe. Razlog je taj što na etničko distanciranje prema Albancima u velikoj mjeri utiču individualne karakteristike ljudi, a ne karakteristike opština u kojima žive. Tačnije, sama **etnička pripadnost i nivo obrazovanja na individualnom nivou jesu ključne karakteristike koje utiču na povećanje stepena etničkog distanciranja prema Albancima.**

Kada je riječ o distanciranju prema Hrvatima, podaci ukazuju sledeće:

- Što je veći procenat visokoobrazovanih u opštini, to je niži stepen etničkog distanciranja prema Hrvatima;
- Što je veći broj kompjuterski pismenih lica u opštini, možemo očekivati i niži stepen etničkog distanciranja prema Hrvatima.

Dakle, kada je riječ o etničkom distanciranju prema Hrvatima, zaključujemo da **sa povećanjem kulturnog kapitala u opštini, možemo očekivati smanjenje etničke distance prema pripadnicima ove etničke skupine.**

Kada je o Romima riječ, isto kao i kada smo govorili o Albancima, niti jedna od karakteristika opštine ne utiče na etničko distanciranje prema pripadnicima ove etničke skupine. Opet, razlog je taj što **lične, a ne opštinske karakteristike utiču na etničko distanciranje prema Romima.**

Konačno, analizirali smo efekat opštinskih karakteristika na ukupno etničko distanciranje koje iskazuju pojedinci. Zaključujemo da postoje dvije ključne karakteristike na nivou opština koje utiču na etničko distanciranje pojedinaca. Preciznije, utvrdili smo da **što je stepen nezaposlenosti na višem nivou, utoliko će i stepen etničkog distanciranja biti na višem nivou, te što je veći broj kompjuterski pismenih lica u opštinama, to je i niži nivo etničkog distanciranja.** Prema tome, ključni zaključak ovog istraživanja jeste da jačanje ekonomije i povećanje stepena kulturnog kapitala koji se ogleda u informatičkoj pismenosti pozitivno utiče na smanjenje etničkog distanciranja u Crnoj Gori. Opšta je preporuka, konsekvantno, da **treba raditi na jačanju ekonomskog statusa opština, kao i jačanju informatičke pismenosti u opštinama, jer se na taj način može očekivati smanjenje stepena etničkog distanciranja.**

RAPORTI

EFEKTI I BASHKIVE SI MJEDISE SPECIFIKE NË DISTANCIMIN ETNIK

Podgorica, april 2020.

© Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM)

Botues:

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM (www.cedem.me)

Per botuësin:

Milena Beshiq

Autor:

prof. dr Milosh Beshiq

Përkthim:

Griselda Pejoviq

Dizajn,grafika dhe shtampim:

Marko Mihailoviq, M studio doo, Podgorica

Tirazh:

50 kopje

Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

Analiza është përgatitur në kuadër të projektit “**Forcimi i sistemit për një shoqëri me të drejta të barabarta**” të cilin Qendra për Demokraci dhe të Drejtat e Njeriut - CEDEM realizon me mbështetjen e **Ministrisë së të Drejtave të Njeriut dhe Pakicave**. Analiza pasqyron pikëpamjet dhe mendimet e Qendrës për Demokraci dhe të Drejtat e Njeriut dhe autorin e analizës, dhe jo domosdoshmërisht pikëpamjet e donatorëve.

Përmbajtje

Metoda dhe qëllimet e hulumtimit	47
Efekt i analizave thelbësore dhe ndryshimet midis bashkive	49
Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distancimi etnik	54
Subjektet aktive të biznesit dhe distancimi etnik	58
Paga mesatare dhe distancimi etnik	62
Përqindja e papunësisë dhe distancimi etnik.....	66
Përqindja e arsimit dhe distancimi etnik	70
Përqindja e individëve me arsim kompjuterik dhe distancimi etnik.....	74
Përqindja e popullsisë urbane dhe distancimi etnik.....	78
Mosha mesatare e bashkive dhe distancimi etnik	82
Përmbledhje e distancës etnike sipas parametrave të bashkive	86

Metoda dhe qëllimet e hulumtimit

Në dhjetë vitet e fundit, është realizuar një numër i madh hulumtimesh dhe raporte reference, në Mal të Zi, të cilat kishin të bënin me marrëdhëniet etnike dhe me distancën etnike. Secila prej këtyre hulumtimeve, zgjeroi horizontin dhe informacionin kur bëhet fjalë për përmasat dhe faktorët të cilët ndikojnë në distancën etnike. CEDEM ka kryer hulumtime tradicionale mbi distancën etnike që prej vitit 2007, dhe të dhënat ishin tregues të shkëlqyeshëm dhe preçize të marrëdhënieve etnike në Mal të Zi, një mjedis që është në thelb multietnik në të gjitha aspektet. Një nga karakteristikat e Malit të Zi, megjithëse nuk është si vendet e mëdha me të gjitha karakteristikat sasiore, është specifik për mjediset lokale. Secila bashki në Mal të Zi, në një farë mënyre, është specifik në karakteristikat e tij kulturore, sociale, etnike madje edhe politike. Kur kryhen hulumtime për matjen e distancës etnike dhe marrëdhëniet etnike, në përgjithësi, dizajnohen mostrat përfaqësuese të cilat duhet të tregojnë matjet në nivelin e të gjithë Malit të Zi. Këto hulumtime përfshijnë jo numër shumë të madh anketuesish nga bashkitë individuale (me përjashtim të Podgoricës), dhe pasqyra e bashkive në këtë drejtim është sigurisht e pamjaftueshme. Nga ana tjetër, në këtë hulumtim, dhe kjo është thelbësore, llogariten faktorët që janë me karakter bashkiak, dhe jo individual. Për shembull, nga ky hulumtimi kuptojmë se, sa më shumë njerëzit janë individualisht të arsimuar, aq më pak etnikisht distancohen, por nuk e dimë nëse niveli mesatar i arsimit në një bashki ndikon në distancën etnike individuale, dhe nëse po, në çfarë mase. Ne gjithashtu dimë se individët me të ardhura më të mëdha distancohen më pak, por nuk e dimë nëse të ardhurat mesatare për bashki ndikojnë tek individët që jetojnë në mjedise të ndryshme nëse distancohen pak a shumë. Këto ishin arsyet kryesore që motivuan këtë hulumtim. Së pari, CEDEM disponon një bazë të dhënash gjatësore për distancimin etnik të individëve pothuajse në të gjitha bashkitë malazeze, me një numër total prej 4163 të anketuar. Kjo do të thotë që ne jemi në gjendje në përmasa të mëdha, që saktësisht të masim karakteristikat e secilit shtetas në efektin e distancimin etnik. Për më tepër, ekzistojnë pak a shumë statistika të besueshme që ofrojnë të dhëna në nivelin bashkiak. Për shembull, dimë numrin e të papunëve për çdo bashki, siç edhe dimë të ardhurat mesatare, moshën mesatare, numrin e arsimimit kompjuterik, etj. Si rrjedhim, këto të dhëna agregate nga bashkitë janë të integruara me të dhënat të cilat Cedem disponon bazuar në hulumtim, dhe u formua një skedar i cili përmban variabla në dy nivele, me qëllimin që të provohet efekti i bashkive dhe karakteristikat e tyre në distancimin etnik. Metodologjikisht, me të dhënat e integruara dhe të organizuara në mënyrën e thënë si më sipër,

kemi operuar me metoda dhe teknika komplekse statistikore për të identifikuar efektin e bashkive në distancimin etnik.

Statistikisht, llogaritja nënkupton faktin se individët nuk kanë jo vetëm karakteristika personale, por tashmë ato janë të vendosur në bashkitë e tyre, dhe këta me të njëjtat karakteristika individuale mund të kenë efekte të ndryshme në ambiente të ndryshme. Për shembull, kur masim të ardhurat e të anketuarve gjatë hulumtimit, kemi të dhëna për të ardhurat personale të të gjithë të anketuarve, dhe mund të llogarisim efektin e të ardhurave individuale në distancimin etnik. Sidoqoftë, në praktikë, mund të jetë që dikush të ketë të ardhura 300 euro, por jeton në një bashki ku mesatarja është 500 euro, ose në një bashki ku të ardhurat mesatare janë 200 euro.

Me fjalë të tjera, efekti i të njëjtit nivel të të ardhurave mund të jetë i ndryshëm duke pasur parasysh karakteristikat e bashkisë në të cilën jeton individi. Këto ishin aspektet që kemi pasur në mendje, dhe procedurat që kemi kryer me qëllimin e matjes së efektit të një mjedisi specifik bashkiak në distancimin etnik. Raporti ka mjaft metoda dhe teknika komplekse statistikore, por ne i kemi përshtatur rezultatet e hulumtimit tek lexuesit dhe vendimmarrësit që nuk kanë nevojë të kenë njohuri të veçanta statistikore për të kuptuar të dhënat, dhe t'i përdorin ato në praktikën e punës.

Raporti është përgatitur në kuadër të projektit “**Forcimi i sistemit për një shoqëri me të drejta të barabarta**” të cilin Qendra për Demokraci dhe të Drejta të Njeriut - CEDEM realizon me mbështetjen e **Ministrisë së të Drejtave të Njeriut dhe të Pakicave**. Analiza pasqyron pikëpamjet dhe mendimet e Qendrës për Demokraci dhe të Drejtat e Njeriut dhe autorit të Analizës, dhe jo domosdoshmërisht pikëpamjet e donatorëve.

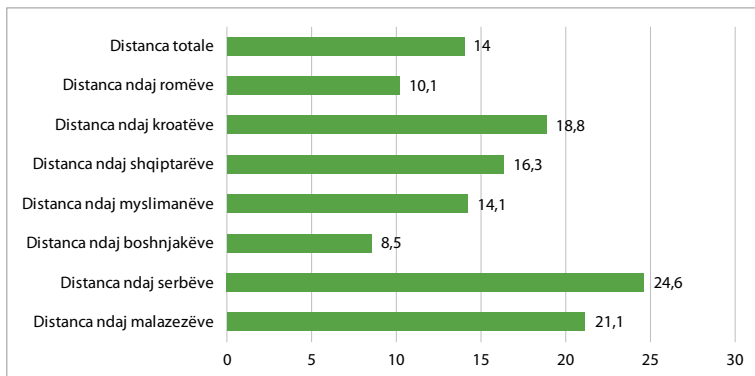
Efeki i analizave thelbesore dhe ndryshimet midis bashkive

Së pari, distancimi etnik varet nga karakteristikat individuale të njerëzve që jetojnë në atë bashki, por edhe nga karakteristikat e përgjithshme të bashkive. Prandaj, ne së pari llogaritëm se në çfarë mase distanca etnike varet nga këto karakteristika individuale, dhe në çfarë mase nga karakteristikat e bashkive. Për këtë qëllim, përdoret i ashtëquajtëri koeficienti i korrelacionit intraklas (ICC), ndërsa rezultati i efektit mund të vërehen në tabelën nr.1. Për të sqaruar rezultatet e matjes, të dhënat e njejta paraqiten si përqindje në grafikun nr. 1. **Të dhënat tregojnë se bashkitë, si mjedise specifike, kanë një efekt të fortë në distancimin etnik.** Në masën më të madhe, efekti i bashkësisë theksohet kur bëhet fjalë për distancimin etnik kundrejt atyre që deklarojnë veten si serb, më saktë, gati 25% e distancimit nga ky grup etnik varet nga bashkitë në të cilën jetojnë personat, dhe jo nga karakteristikat personale. Ka një përqindje të lartë në këtë drejtim kur bëhet fjalë për malazezët. Pra, edhe kur bëhet fjalë për këtë grup etnik, mbi 20% e distancës varet nga bashkia, dhe jo nga karakteristikat personale të njerëzve. Për grupet e tjera etnike, përqindjet janë më të ulëta, por gjithsesi mjaftueshëm të larta për të thënë se, kjo varet nga bashkia në të cilën njerëzit jetojnë në një masë të madhe, varet nga fakti nëse individët do të shprehin distancën etnike në një masë më të madhe ose më të vogël.

Tabela 1: Koeficienti i korrelacionit intraklas: efekti i bashkive në distancimin etnik

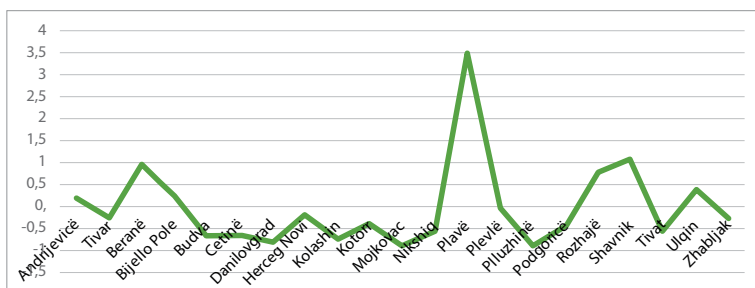
	ICC
Distanca ndaj malazezëve	0.211
Distanca ndaj serbëve	0.246
Distanca ndaj boshnjakëve	0.085
Distanca ndaj myslimanëve	0.141
Distanca ndaj shqiptarëve	0.163
Distanca ndaj kroatëve	0.188
Distanca ndaj romëve	0.101
Distanca totale	0.140

Grafiku nr.1: Efekti i bashkive në distancimin etnik %

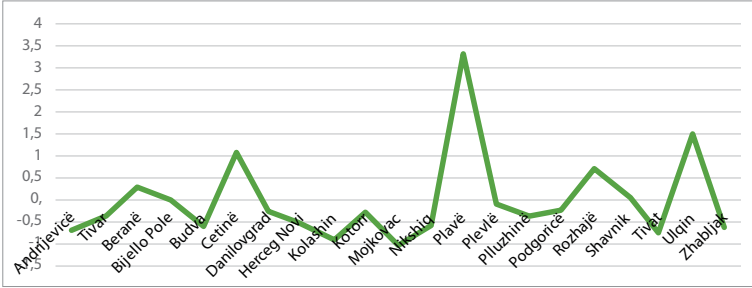

Në grafikun i cili vijon, paraqesim distancën etnike të bashkive kundrejt çdo grupi etnik. Plotësisht është e qartë se të dhënat varen shumë nga struktura etnike e qytetarëve në bashkitë e referuara. Sidoqoftë, të dhënat për distancën totale janë sigurisht indikative **dhe tregojnë nevojën për t'i kushtuar vëmendje të veçantë zonave të caktuara në mënyrë që të zvogëlohet distanca etnike dhe të përmirësohen marrëdhëniet etnike**. Bashkitë me shkallën më të lartë të distancimit etnik janë Plavë, Shavnik, Andrijevicë dhe Beranë. Në të gjitha këto mjedise, distanca shprehet drejt grupeve të ndryshme, por përgjithësisht ekziston një nivel i lartë distancimi.

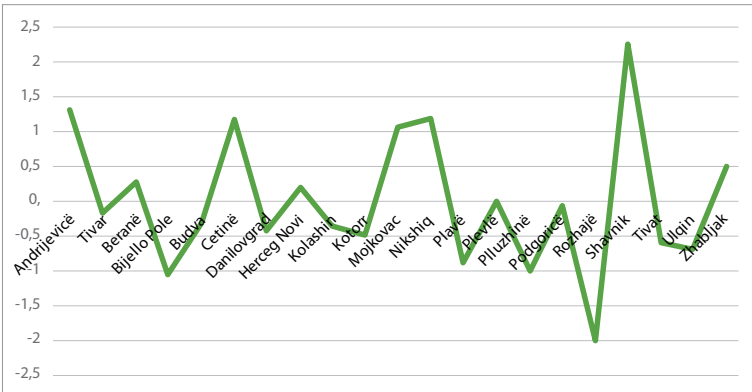
Grafiku nr.2: Distanca ndaj malazezëve sipas bashkive

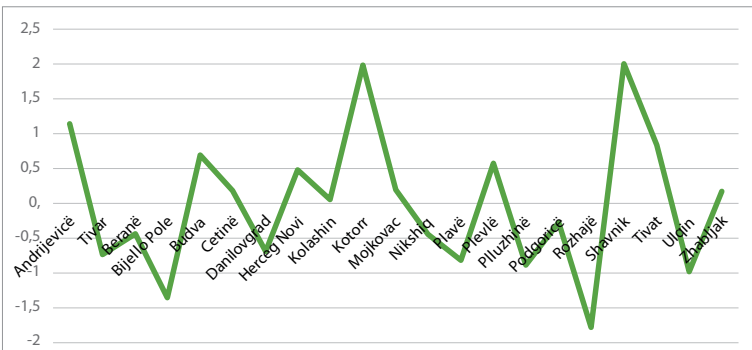
Grafiku nr.3: Distanca ndaj serbëve sipas bashkive

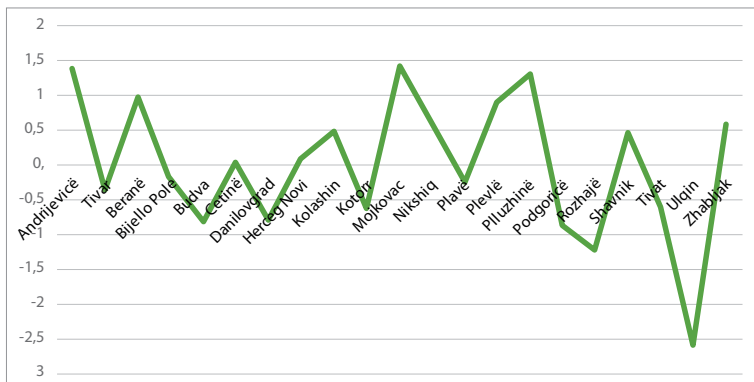
Grafiku nr.4: Distanca etnike ndaj boshnjakëve sipas bashkësive

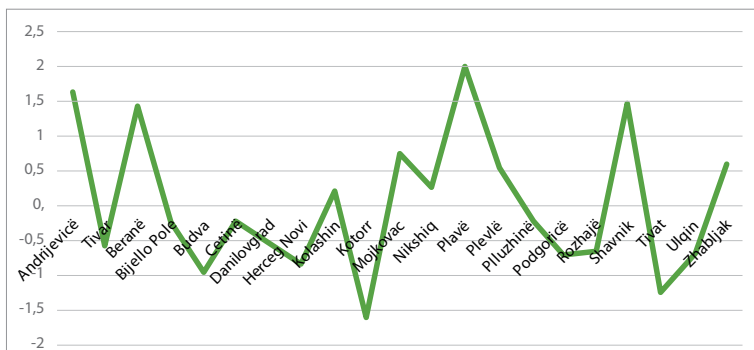
Grafiku nr.5: Distanca etnike ndaj myslimanëve sipas bashkive

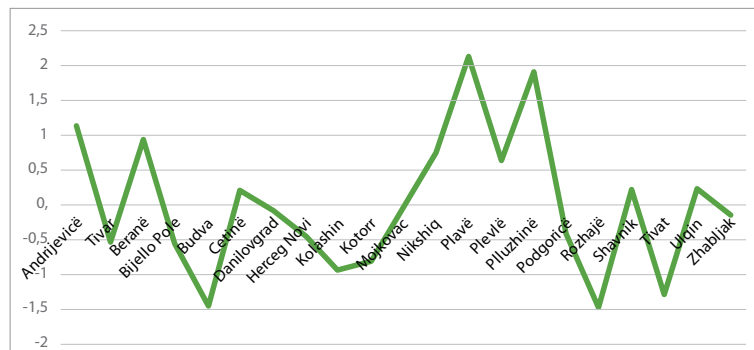
Grafiku nr.6: Distanca etnike ndaj shqiptarëve sipas bashkive

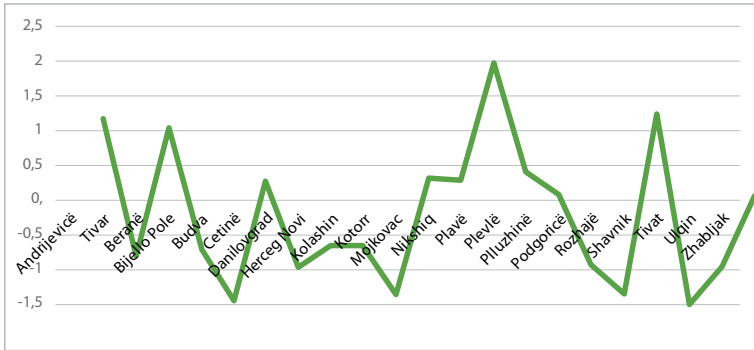
Grafiku nr.7: Distanca etnik ndaj kroatëve sipas bashkive

Grafiku nr.8: Distanca etnike ndaj romëve sipas bashkive

Grafiku nr.9: Distanca totale sipas bashkive

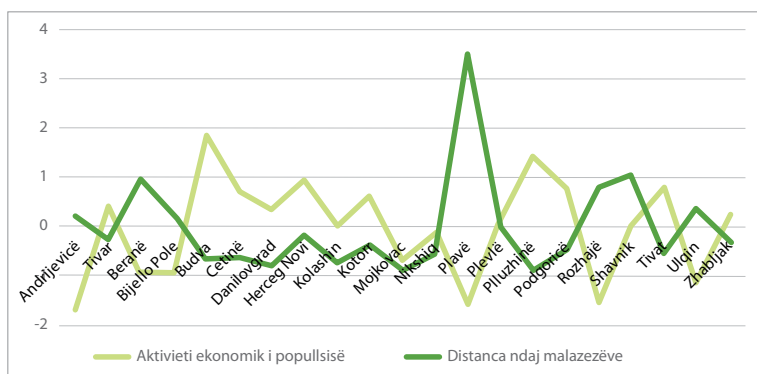

ALB

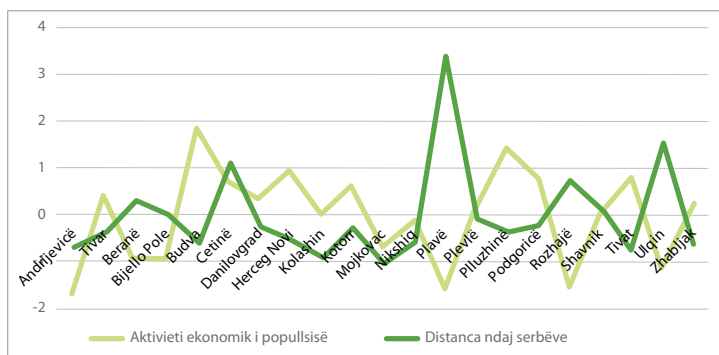
Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distancimi etnik

Karakteristika e parë e bashkive të cilën kemi analizuar është përqindja e popullsisë ekonomiksht aktive sipas bashkive. Kështu, kemi matur efektin e kësaj karakteristike në distancimin etnik. Në grafikët e mëposhtëm së pari jepet pamja e marrëdhënieve midis përqindjes së popullsisë ekonomiksht aktive dhe distancës ndaj secilit grup etnik, si dhe distancës totale.

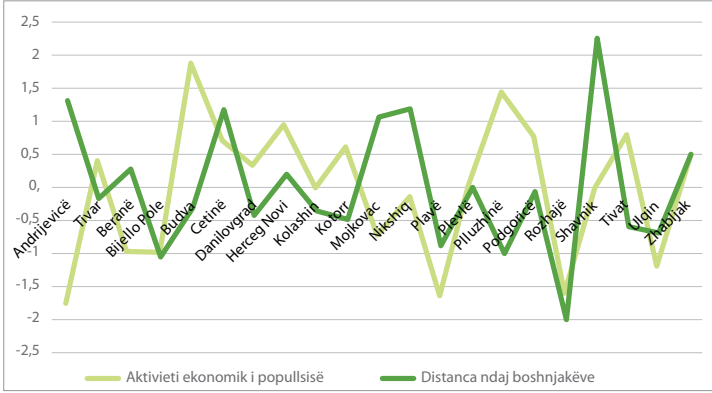
Grafiku nr.10: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj malazezëve

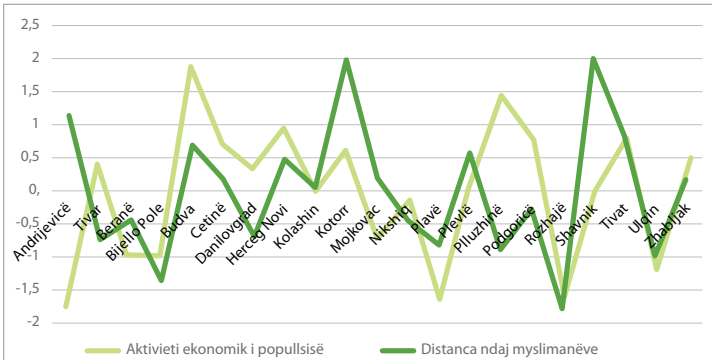
Grafiku nr.11: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj serbëve

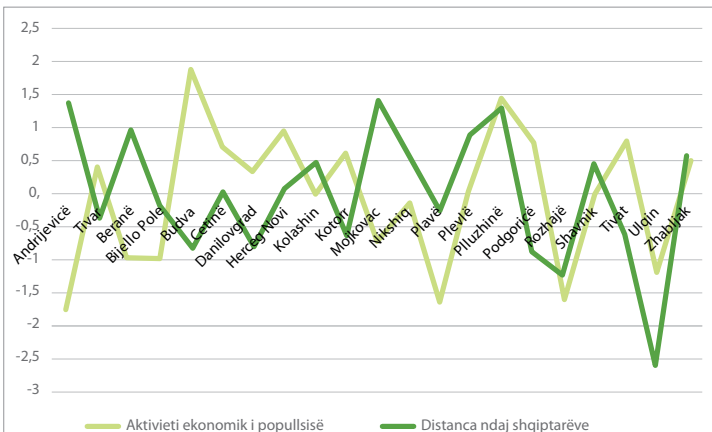
Grafiku nr.12: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj boshnjakëve

Grafiku nr.13: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj myslimanëve

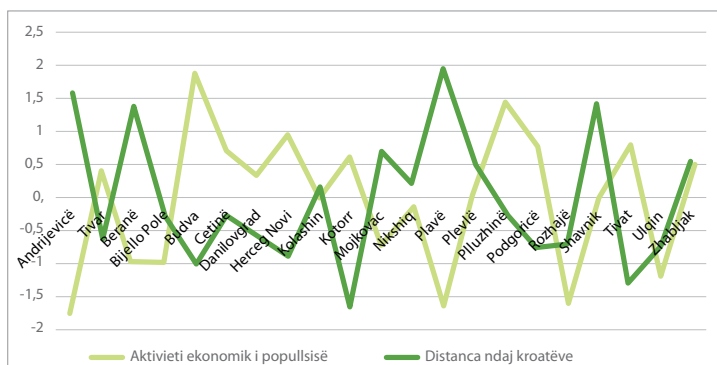

Grafiku nr.14: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj shqiptarëve

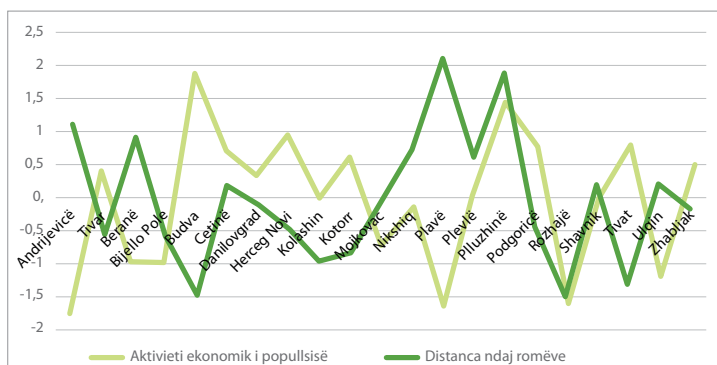

ALB

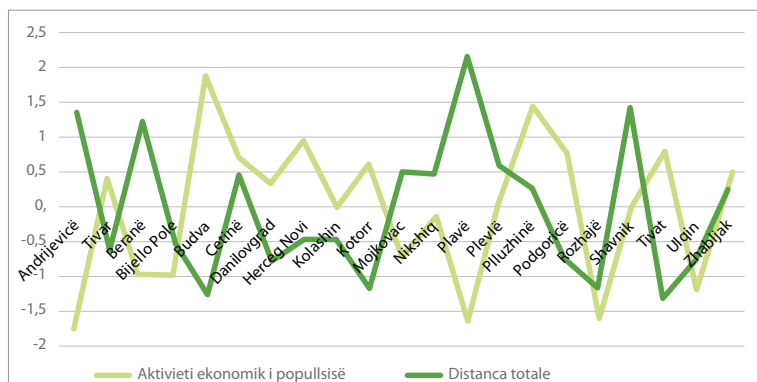
Grafiku nr.15: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.16: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.17: Aktiviteti ekonomik i popullsisë dhe distanca totale

Në tabelën nr.2 jepet saktësisht i matur në përqindje efekti i popullsisë ekonomkisht aktive në distancimin etnik të individëve. Rezultatet tregojnë se përqindja e popullsisë ekonomkisht aktive sipas bashkive ndikon në nivelin e distancimit etnik kur bëhet fjalë për distancën ndaj malazezëve, serbëve, boshnjakëve dhe myslimanëve. Sidoqoftë, interesante është që efekti nuk është uniform. Ekzaktësisht, vërtetuar se rritja e numrit të popullsisë ekonomkisht aktivë sipas bashkive, zvogëlon nivelin e distancës etnike ndaj malazezëve dhe serbëve, por rritet drejt boshnjakëve dhe myslimanëve. Akoma më saktë, nëse rritet me një përqind aktiviteti ekonomik i popullatës në bashki, distanca etnike ndaj malazezëve do të ulet rreth 1%, dhe drejt serbëve rreth 1.3%. Nga ana tjetër, nëse përqindja e popullsisë ekonomkisht aktive rritet me 1%, distancimi etnik nga boshnjakët dhe myslimanët do të rritet me 1%. Të dhënat janë indikative dhe interesante, dhe lind pyetja se pse një numër më i madh i popullatës ekonomkisht aktive rrit distancimin etnik nga myslimanët dhe boshnjakët. Si përfundim, përqindja e popullsisë ekonomkisht aktive nuk ndikon në shkallën e distancimit etnik ndaj grupeve të tjera etnike.

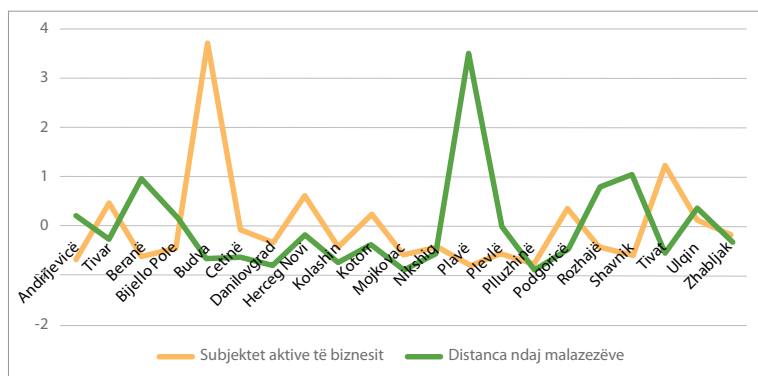
Tabela nr. 2: Aktiviteti ekonomik i popullsisë sipas bashkive dhe distanca etnike

	DISTANCA NDAJ							
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,472***	,746	,030	-,123	,575**	1,08***	,785***	,604***
Gjinia	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-0,02	,000	-,016*
Mosha	,000	-,001***	,000	,000	,000	0,00	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-0,03***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-0,01***	,003	-,002
Malazez	-,026**	-,043***	-,025	,224***	,022	-0,02	,075***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,414***	,296***	0,25***	,221***	,150***
Shqiptarë	,077**	,235***	,072***	,249***	-,331***	-0,02	,232***	,033*
Boshnjakë	,069**	,101***	-,193***	,039	,012	-0,01	,062	-,032
Mysliman	,046**	,117***	-,172***	,008	,029	0,11***	,109***	-,007
Aktiviteti ekonomik i popullsisë	-,009**	-,013**	,010**	,010**	-,001	-0,01	-,008	-,005

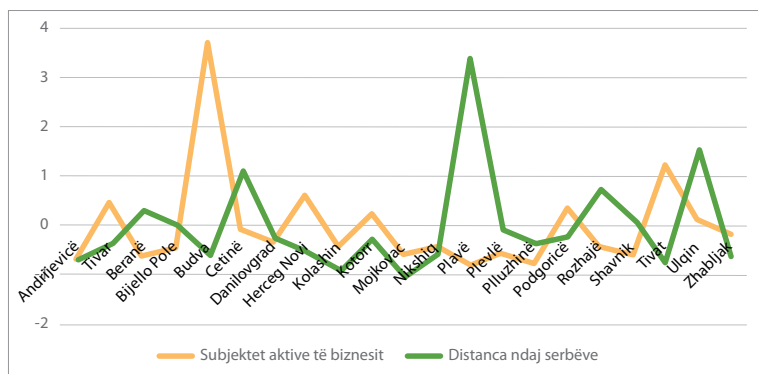
Subjektet aktive të biznesit dhe distancimi etnik

Karakteristikë tjetër e bashkisë e cila ishte subjekti i interesit tonë është efekti i numrit të subjekteve aktive të biznesit në bashki si një faktor i distancimit etnik. Ky tregues, si ai i mëparshmi, u takon treguesve ekonomikë, dhe në të vërtetë, mat shkallën e aktivitetit ekonomik të bashkive. Në grafikët që vijojnë, ne matim efektin e numrit të subjekteve aktive të biznesit në distancimin etnik, për secilin grup etnik, individualisht.

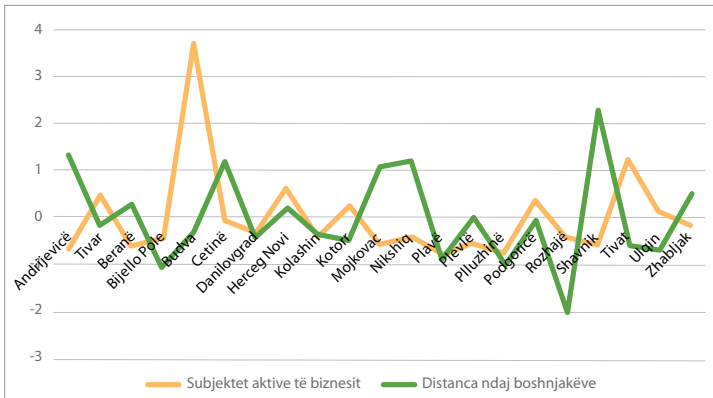
Grafiku nr.18: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj malazezëve

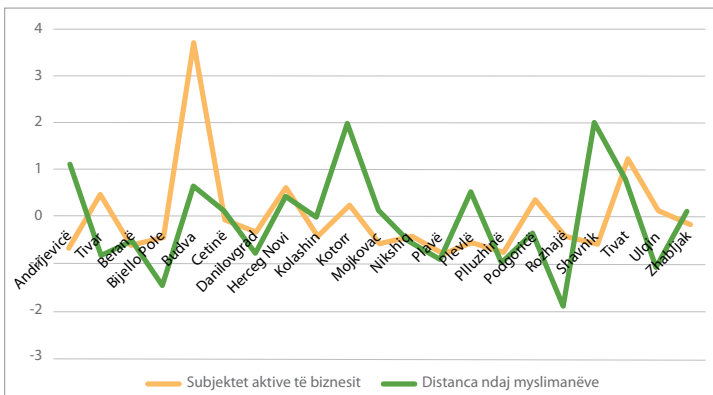
Grafiku nr.19: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj serbëve

Grafiku nr.20: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj boshnjakëve

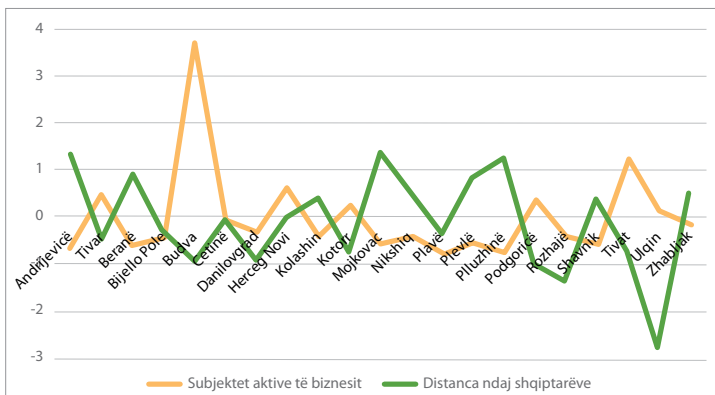

Grafiku nr.21: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj myslimanëve

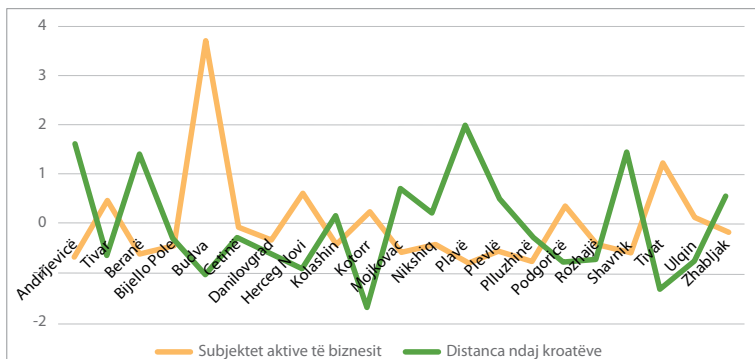

Grafiku nr.22: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj shqiptarëve

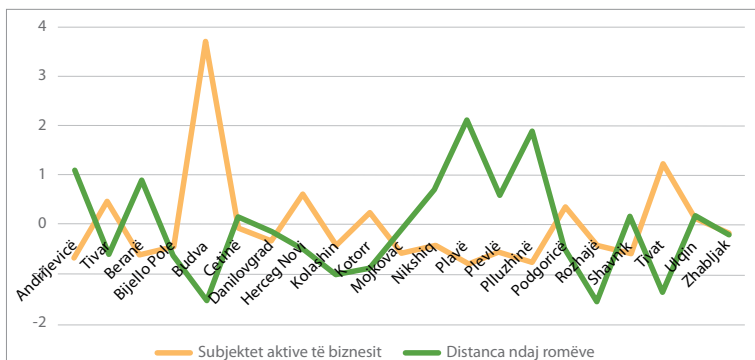
ALB

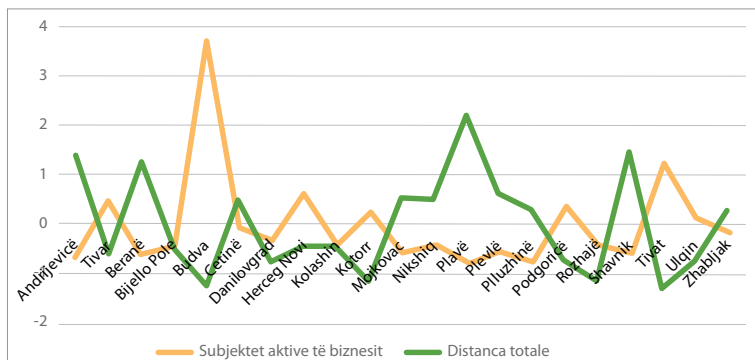
Grafiku nr.23: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.24: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.25: Subjektet aktive të biznesit dhe distanca totale

ALB

Në tabelën nr.3 tregohet efekti i numrit të subjekteve aktive të biznesit në distancimin etnik. Të dhënat tregojnë se numri i subjekteve aktive të biznesit sipas bashkive nuk ndikon në distancën etnike drejt kujdoqftë grupi etnik.

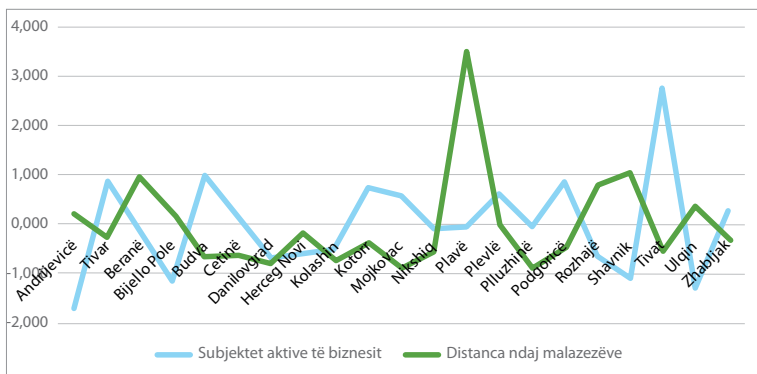
Tabela nr.3: Numri i subjekteve aktive të biznesit sipas bashkive dhe distancimi etnik

	DISTANCA NDAJ							Totali
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	
Intercept	,176***	,291***	,385***	,217***	,585***	,670***	,541***	,439***
Gjinia	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Mosha	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,027**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,019	,074***	-,006
Serbë	,004	-,062***	,189***	,413***	,296***	,247***	,220***	,150***
Shqiptarë	,079***	,237***	,070**	,240***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Boshnjakë	,071***	,103***	-,196***	,023	,010	-,010	,063	-,031
Mysliman	,047**	,118***	-,175***	-,004	,028	,108**	,110**	-,007
Subjektet aktive të biznesit	-,005	-,006	,001	,007	-,007	-,013	-,009	-,006

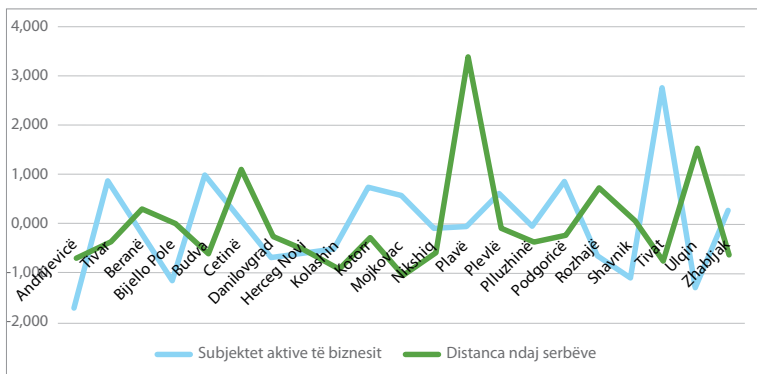
Paga mesatare dhe distancimi etnik

Karakteristika tjetër e bashkisë që kemi analizuar si faktor potencial të distancimit etnik është paga mesatare që karakterizon bashkitë. Të dhënat ishin potencialisht të rëndësishme duke pasur parasysh faktin se të ardhurat personale, të cilat i vërtetuan në hulumtimet e mëparshme, ndikojnë ndjeshëm në shkallën e distancimit etnik individual. Më saktësisht, kemi zbuluar se me rritjen e të ardhurave personale, shkalla e distancimit etnik zvogëlohet. Pra, supozimi ishte se me rritjen e shkallës mesatare e të ardhurave të bashkive, zvogelojmë shkallën e distancimit individual. Në grafikët që vijojnë, së pari japim një përmbledhje të distancës etnike ndaj të gjitha grupeve etnike dhe pagave mesatare në të gjitha bashkitë.

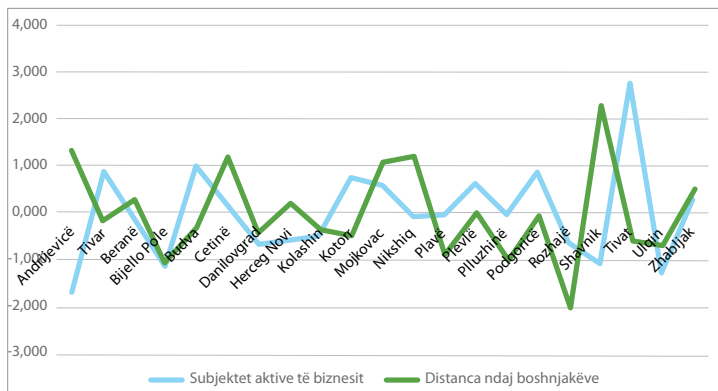
Grafiku nr.26: Paga mesatare dhe distanca ndaj malazezëve

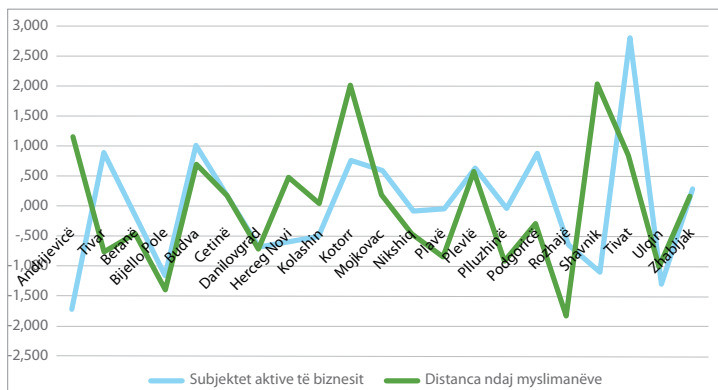
Grafiku nr.27: Paga mesatare dhe distanca ndaj serbëve

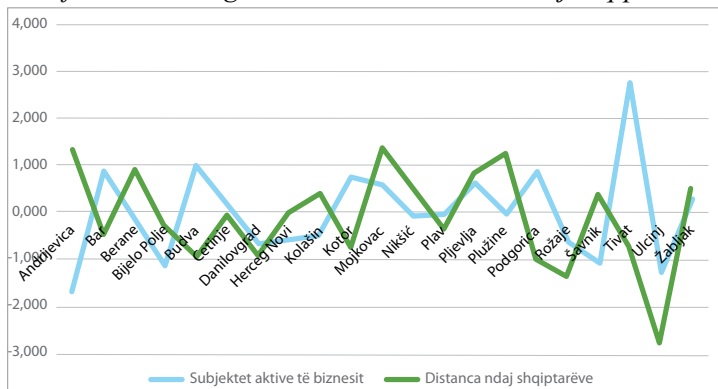
Grafiku nr.28: Paga mestare dhe distanca ndaj boshnjakëve

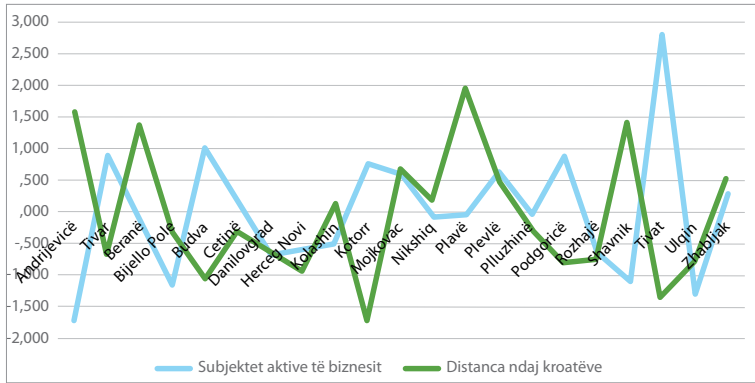
Grafiku nr.29: Paga mestare dhe distanca ndaj myslimanëve

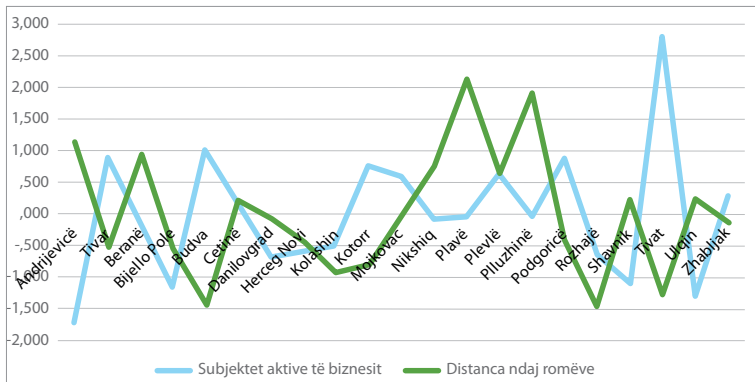
Grafiku nr.30: Paga mestare dhe distanca ndaj shqiptarëve

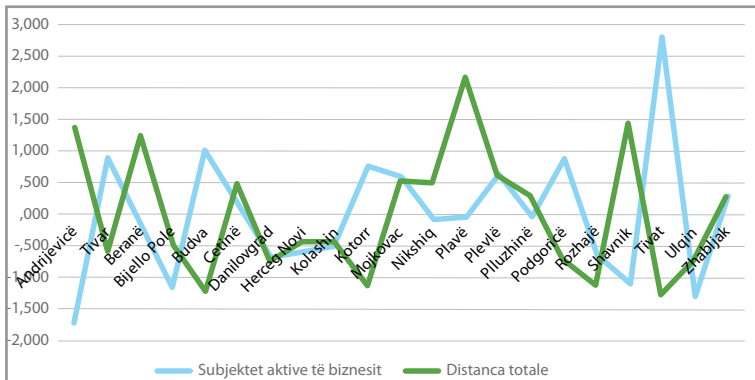
Grafiku nr 31: Paga mestare dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.32: Paga mesatare dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.33: Paga mestare dhe distanca totale

Në tabelën nr. 4, ne kemi llogaritur saktësisht efektin e pagës mesatare të bashkive në distancën etnike ndaj anëtarëve të të gjitha grupeve, si dhe efektin në distancën totale etnike. Të dhënat nuk janë në përputhje me pritshmërinë, më saktë, kemi konstatuar se vetëm kur bëhet fjalë për distancën ndaj myslimanëve, mund të presim një shkallë më të madhe distance ndaj anëtarëve të këtij grupi etnik në bashkitë, ku paga mesatare është më e lartë. Në të gjitha rastet e tjera, nuk kemi zbuluar ndonjë efekt të rëndësishëm të të ardhurave mesatare në bashki për sa i perket distancimit etnik.

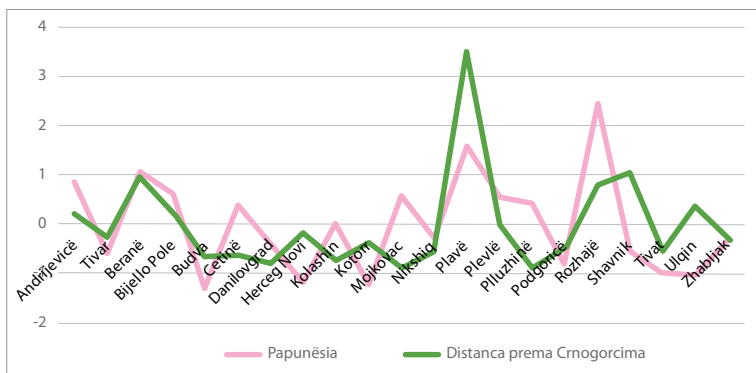
Tabela nr.4: Paga mesatare dhe distanca etnike ndaj të gjithë grupeve

	DISTANCA NDAJ							
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,220	,514	,080	-,439**	,418	,791*	,678*	,442*
Gjinia	-,009	-,010	-,036***	-,041**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Mosha	,000	-,001	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,003**	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002*
Malazez	-,027**	-,043***	-,025	,228***	,022	-,019	,074***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,418***	,296***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,079***	,236***	,072**	,249***	-,330***	-,015	,233***	,034*
Boshnjakë	,071***	,103***	-,196***	,033	,012	-,009	,065	-,030
Mysliman	,047**	,118***	-,174***	,005	,030	,109***	,111**	-,006
Paga mesatare	,000	-,001	,001	,001***	,000	,000	,000	,000

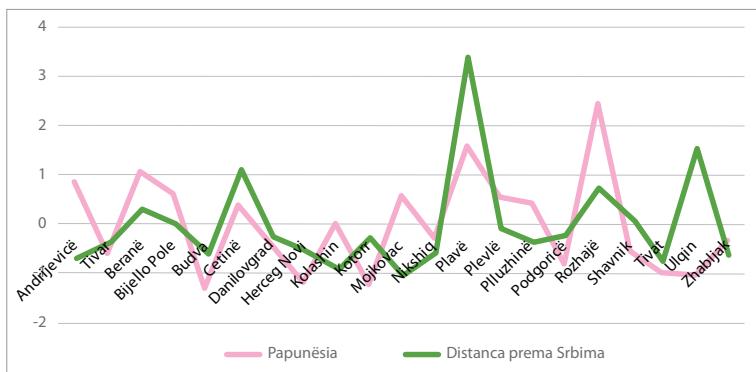
Përqindja e papunësisë dhe distancimi etnik

Një karakteristikë tjetër e bashkive që ishte objekt i interesit tonë , është përqindja e të papunëve sipas bashkive, më saktë, supozimi se nga kjo përqindje varet edhe shkalla e distancimit individual. Supozimi është i vlefshëm për dy arsye, së pari, në nivelin individual, papunësia është një nga faktorët e distancimit etnik, dhe e dyta, është teorikisht e njohur që papunësia rrit nivelin e zhgënjimit, i cili rrjedhimisht mund të përshkallëzohet në agresion kundër pakicave. Në grafikët që pasojnë, së pari japim një përmbledhje të shkallës së papunësisë dhe distancës etnike ndaj të gjitha grupeve etnike në të gjitha bashkive.

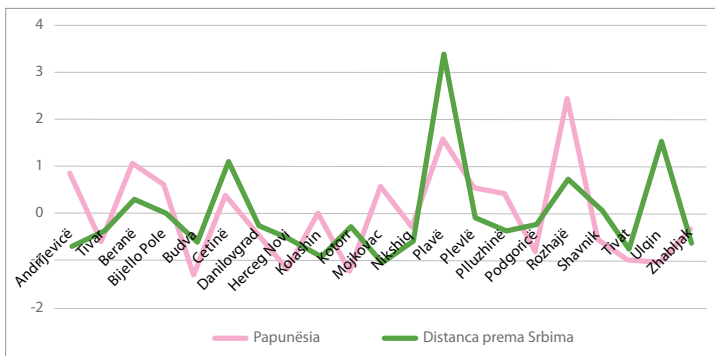
Grafiku nr.34 : Papunësia dhe distanca ndaj malazezëve

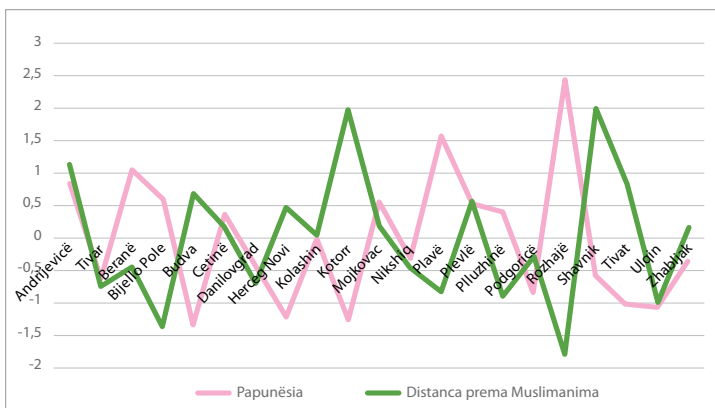
Grafiku nr.35: Papunësia dhe distanca ndaj serbëve

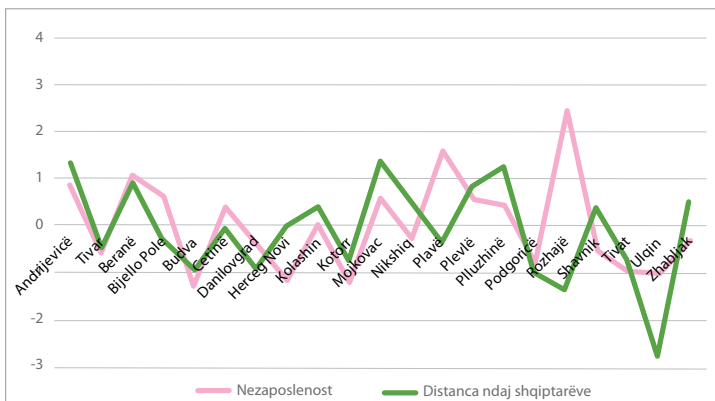
Grafiku nr.36: Papunësia dhe distanca ndaj boshnjakëve

Grafiku nr.37: Papunësia dhe distancandaj myslimanëve

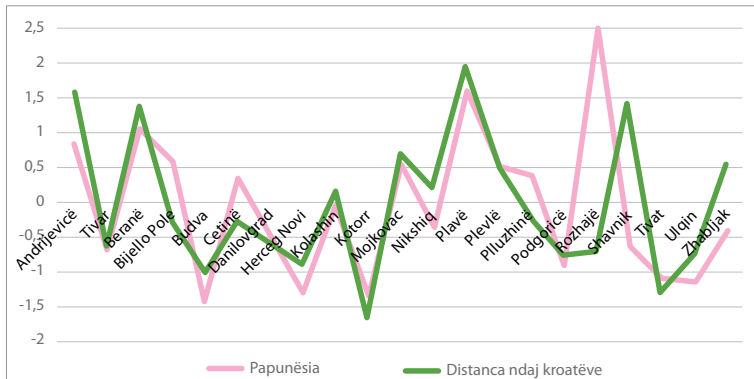

Grafiku nr.38: Papunësia dhe distanca ndaj shqiptarëve

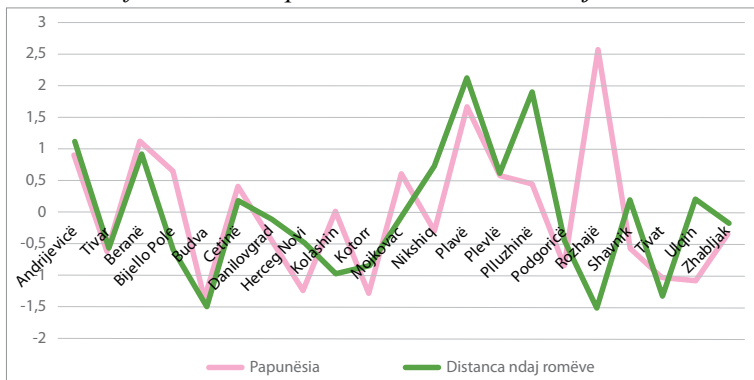

ALB

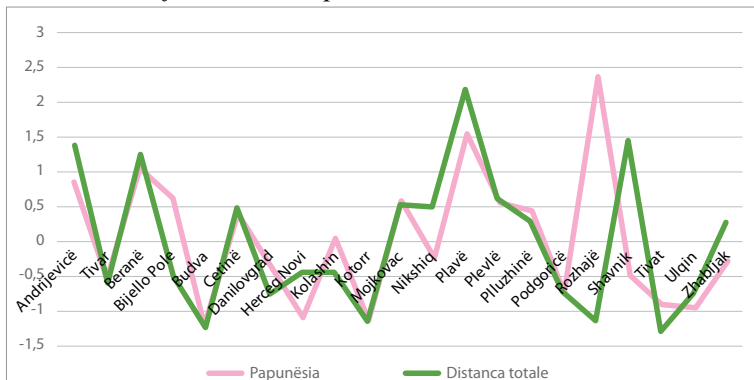
Grafiku nr.39: Papunësia dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.40: Papunësia dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.41: Papunësia dhe distanca totale

Në tabelën japim treguesin e efektit të shkallës së papunësisë në distancimin etnik ndaj anëtarëve të të gjitha grupeve etnike. Të dhënat tregojnë se rritja e shkallës së papunësisë ndikon në shkallën e distancimit etnik ndaj malazezëve dhe serbëve. Prandaj, sa më i lartë niveli i papunësisë në bashki, aq më i lartë pritet shkalla e distancimit etnik ndaj anëtarëve të këtyre dy grupeve etnike. Për shkak të këtij efekti, të papunësisë në të dy grupet etnike dominuese, ne gjithashtu matim efektin e papunësisë në nivelin e përgjithshëm të distancimit etnik. Megjithatë, shkalla e papunësisë në bashki nuk ndikon në shkallën e distancimit etnik nga anëtarët e grupeve etnike minoritare.

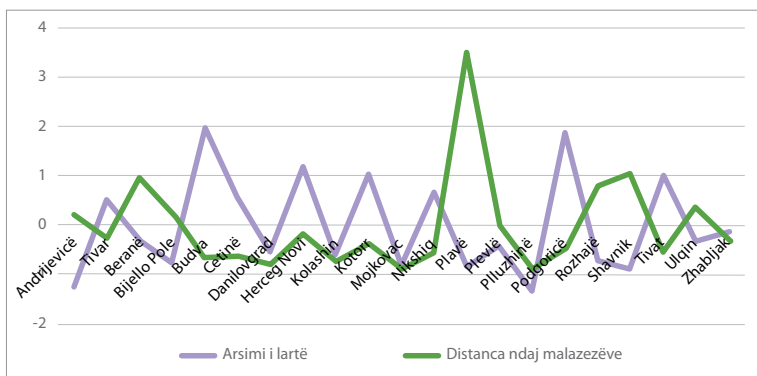
Tabela nr.5: Papunësia dhe distanca etnike

DISTANCA NDAJ								
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,002	,072	,467***	,305***	,452***	,327***	,396***	,287***
Gjinia	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Mosha	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,027**	-,043***	-,025	,222***	,022	-,018	,074***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,411***	,297***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,080***	,240***	,069**	,239***	-,331***	-,013	,236***	,035*
Boshnjakë	,069***	,101***	-,195***	,023	,009	-,014	,063	-,033
Mysliman	,046**	,117***	-,174***	-,005	,028	,106**	,110**	-,008
Papunësia	,015**	,019**	-,008	-,005	,009	,027	,010	,012*

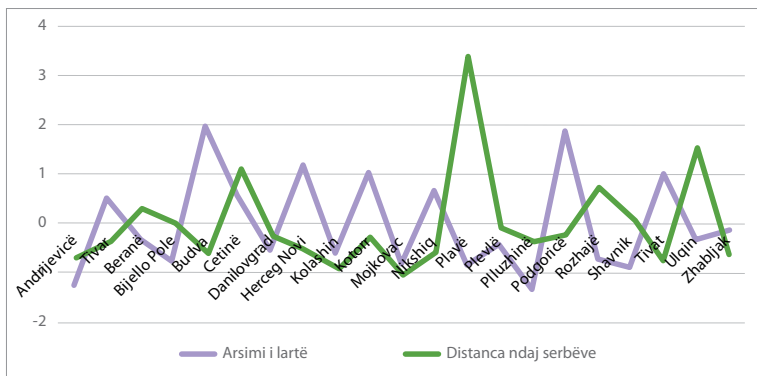
Përqindja e arsimit dhe distancimi etnik

Analiza e të dhënave të sondazhit gjithmonë tregon, se arsimi është një faktor i rëndësishëm i distancimit etnik në nivel individual. Prandaj, kemi testuar nëse dhe në çfarë mase përqindja e arsimit të lartë në bashkitë e Malit të Zi, potencialisht varet nga shkalla e distancimit etnik të individëve në lidhje me anëtarët e grupeve të tjera etnike. Së pari, në grafikët që vijojnë jepen treguesit e përqindjes së të papunëve dhe shkalla e distancimit etnik.

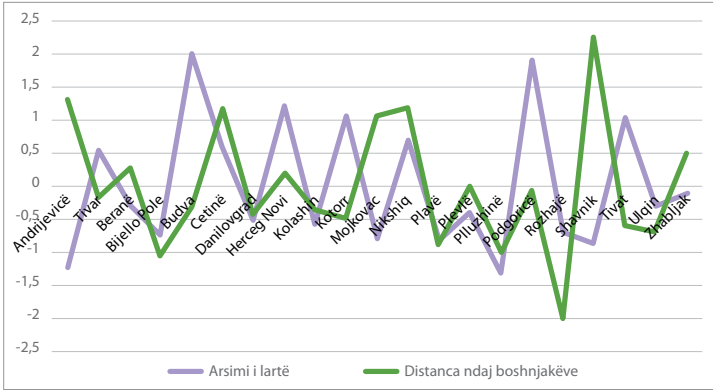
Grafiku nr.42: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj malazezëve

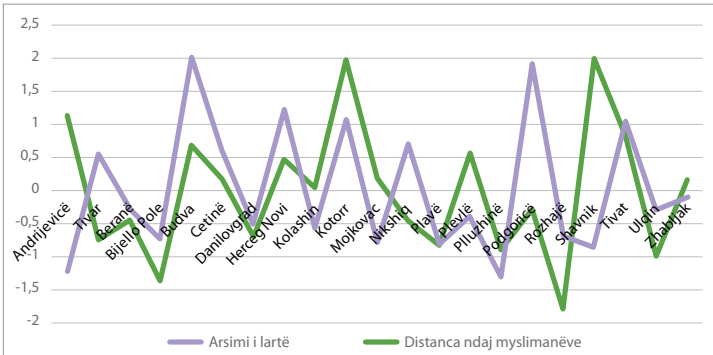
Grafiku nr.43: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj serbëve

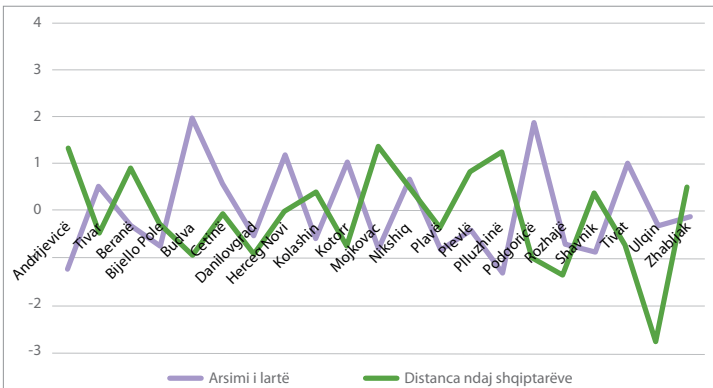
Grafiku nr.44: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj boshnjakëve

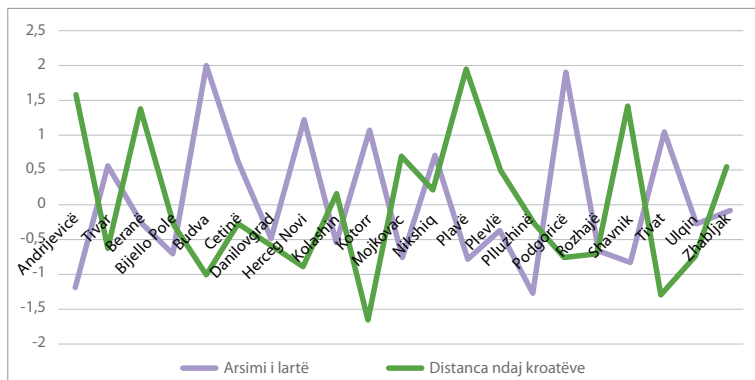
Grafiku nr.46: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj Myslimanëve

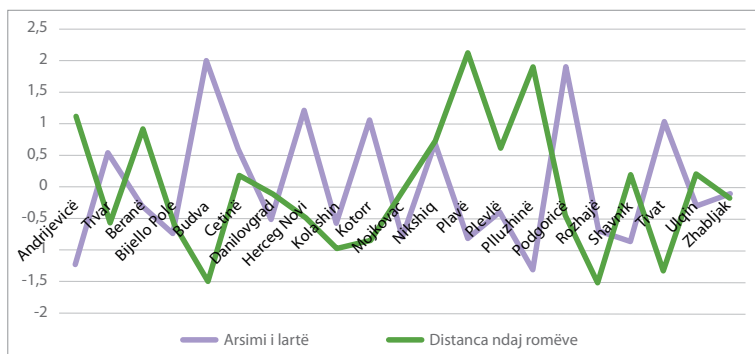
Grafiku nr.46: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj shqiptarëve

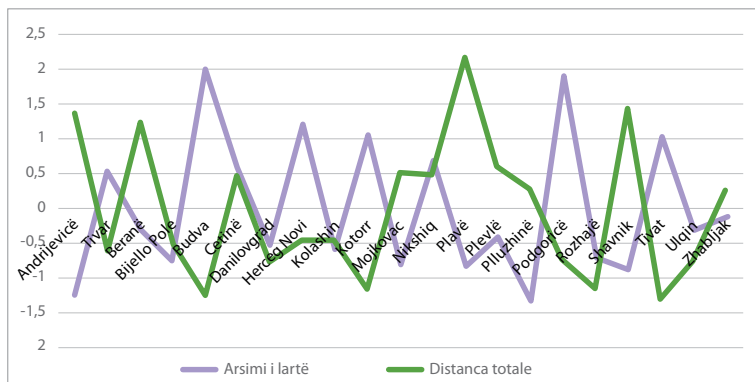
Grafiku nr.47: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.48: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.49: Përqindja e arsimit të lartë dhe distanca totale

Në tabelën nr. 6 jepet treguesi i përqindjes të personave me arsim të lartë sipas bashkive në distancimin etnik. Rezultatet e matjeve nuk janë në përputhje me pritshmërinë, që do të thotë se, ato tregojnë se përqindja e arsimit të lartë i bashkive zvogëlon shkallën e distancimit etnik individual vetëm kur bëhet fjalë për kroatët. Prandaj, sa më i lartë numri i njerëzve me arsim të lartë i bashkive, aq më i ulët do jet shkalla e distancimit etnik nga kroatët. Kur bëhet fjalë për distancimin etnik nga anëtarët e të gjitha grupeve të tjera, ne nuk kemi identifikuar rëndësinë e arsimit mesatar nga bashkitë. Sidoqoftë, duke pasur parasysh që arsimit individual është një nga faktorët kryesorë të distancimit etnik, ne konkludojmë se shkalla e distancimit etnik varet kryesisht nga niveli i edukimit personal, dhe kjo është ndoshta arsyeja kryesore pse niveli mesatar i arsimit në bashki, nuk luan një rol veçanërisht të rëndësishëm.

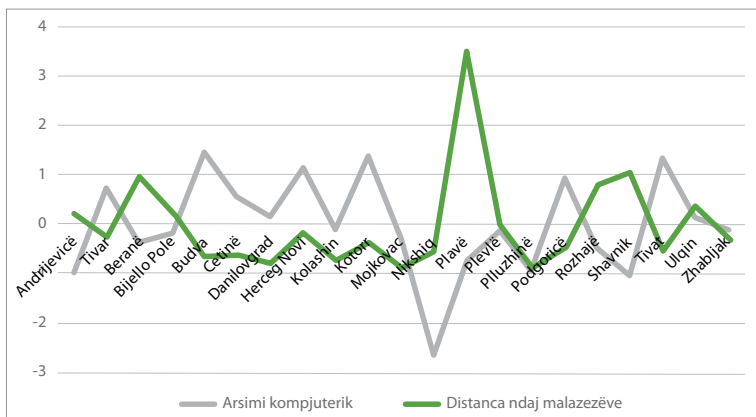
Tabela nr.6: përqindja e arsimit të lartë dhe distancimi etnik

	DISTANCA NDAJ							
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,233***	,369***	,307***	,158	,635***	,813**	,563***	,483***
Gjinia	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Mosha	,000	-,001***	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,002*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,074***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,079***	,237***	,070**	,243***	-,332***	-,016	,234***	,033*
Boshnjakë	,070***	,102***	-,195***	,028	,010	-,012	,064	-,031
Mysliman	,046***	,118***	-,174***	-,001	,028	,107**	,110**	-,007
Arsimit i lartë	-,011	-,015	,011	,013	-,012	-,029*	-,010	-,011

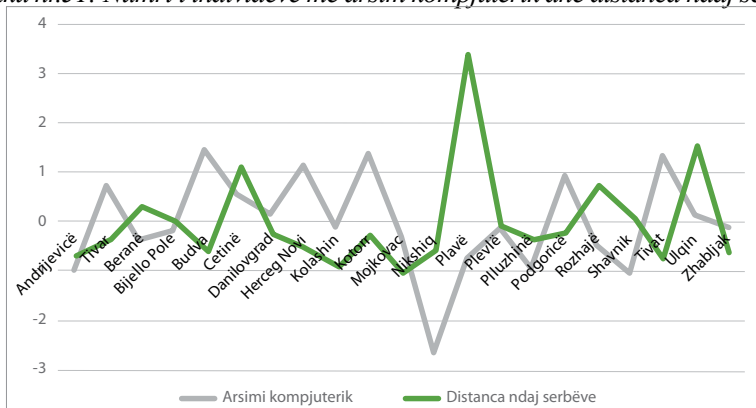
Përqindja e individëve me arsim kompjuterik dhe distancimi etnik

Sot, përveç arsimit, si një tregues i rëndësishëm i kapitalit kulturor merret numri i individëve me arsim kompjuterik. Prandaj, përveç arsimit si faktor potencial, kemi matur edhe efektin e individëve me arsim kompjuterik të bashkive ndaj distancimit etnik. Pritshmërit ishin që me rritjen e numrit të individëve me arsim kompjuterik të bashkive, shkalla e distancimit etnik individual do të zvogëlohej. Së pari, në grafikët që vijojnë, ne japim një përmbledhje të numrit të individëve me arsim kompjuterik të bashkive dhe shkallën e distancimit etnik.

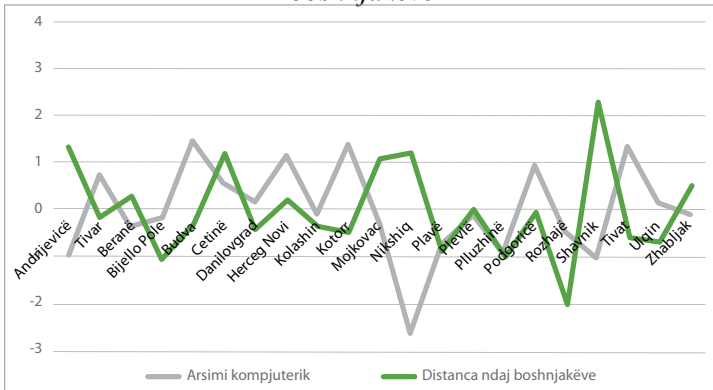
Grafiku nr. 50: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj malazezëve

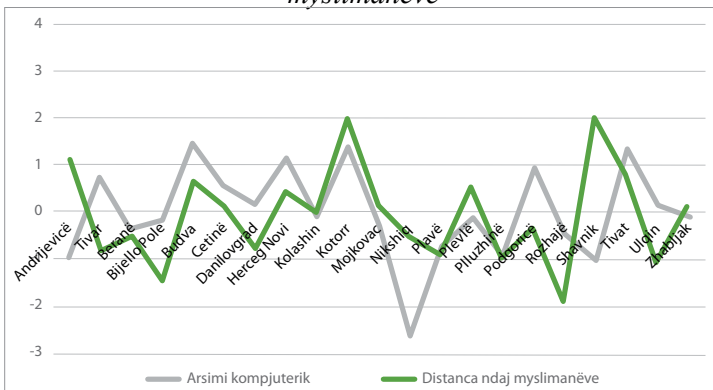
Grafiku nr.51: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj serbëve

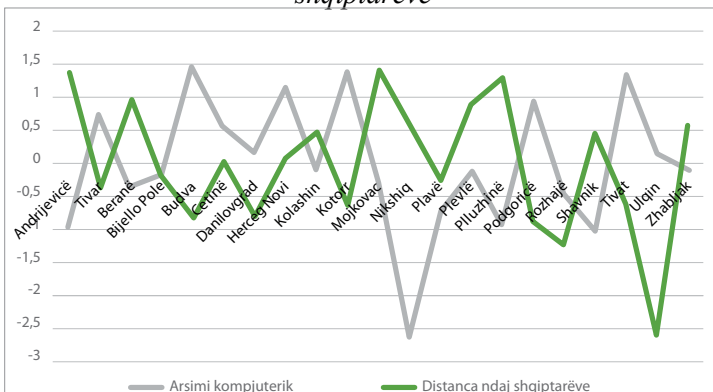
Grafiku nr.52: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj boshnjakëve

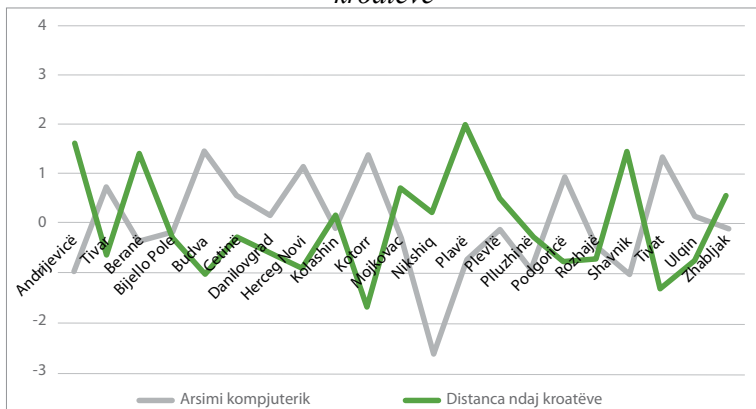
Grafiku nr.53: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj myslimanëve

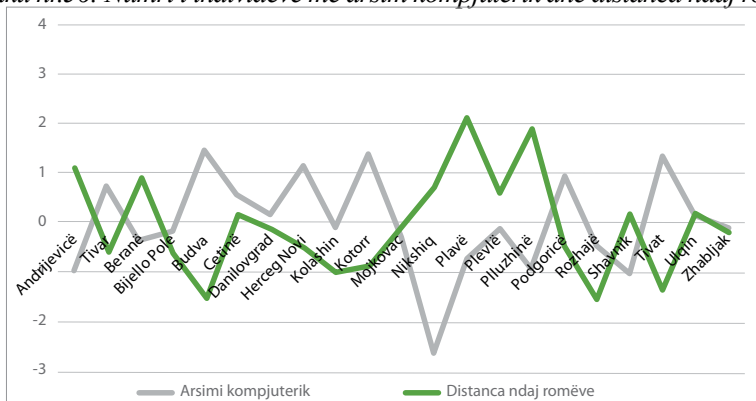
Grafiku nr.54: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj shqiptarëve

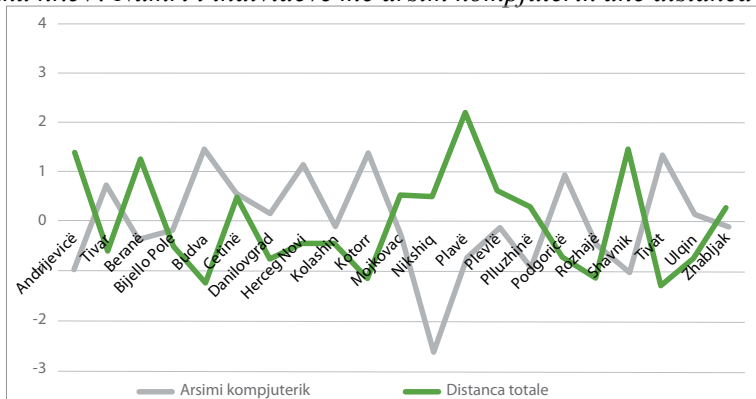
Grafiku nr.55: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.56: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.57: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distanca totale

Në tabelën nr.7 kemi matur saktësisht efektin e numrit të individëve me arsim kompjuterik në shkallën e distancimit etnik. Të dhënat tregojnë se ky numër ka potencialin të jetë një faktor mbrojtës i distancimit etnik. Më saktësisht, kemi zbuluar se me rritjen e numrit të individëve me arsim kompjuterik të bashkive, shkalla e distancimit etnik ndaj malazezëve, serbëve dhe kroatëve zvogëlohet. Si pasojë, kemi zbuluar se me rritjen e numrit të individëve me arsim kompjuterik, mund të presim uljen e shkallës së distancimit të përgjithshëm etnik.

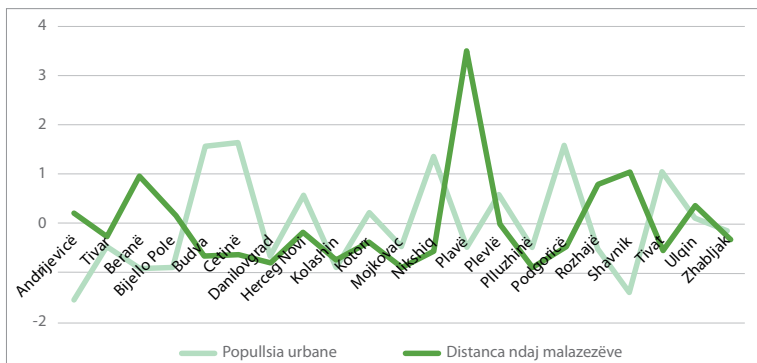
Tabela nr.7: Numri i individëve me arsim kompjuterik dhe distancimi etnik

DISTANCA NDAJ								
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,319***	,478***	,293**	,107	,708***	1,031***	,670***	,577***
Gjinia	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Mosha	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,075***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,078***	,237***	,070**	,243***	-,333***	-,018	,234***	,033*
Boshnjakë	,070***	,102***	-,195***	,029	,009	-,015	,062	-,032
Mysliman	,046**	,118***	-,174***	,000	,027	,106**	,109	-,008
Arsimi kompjuterik	-,013**	-,017**	,007	,011	-,012	-,033***	-,013	-,013*

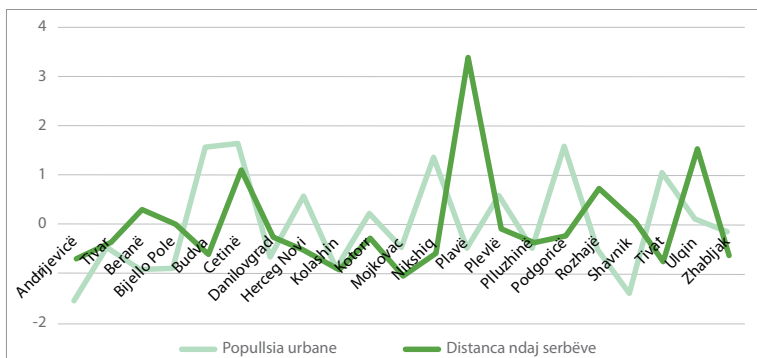
Përqindja e popullsisë urbane dhe distancimi etnik

Aspekti tjetër, pra karakteristikat e bashkive që kemi testuar, ekziston efekti i përqindjes së popullsisë urbane në distancimin etnik. Duke pasur parasysh që ekzistojnë dallime të konsiderueshme kulturore midis zonave urbane dhe rurale, ishte e arsyeshme pritshmëria se përqindja e popullsisë urbane sipas bashkive, zvogëlon potencialisht shkallën e distancimit etnik individual. Në grafikët që vijojnë, së pari japim një përmbledhje të distancës etnike ndaj secilit grup etnik individualisht për të gjitha bashkitë në Mal të Zi.

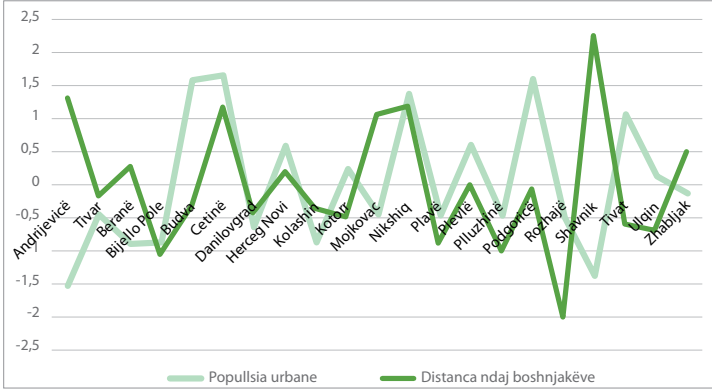
Grafiku nr.58: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj malazezëve

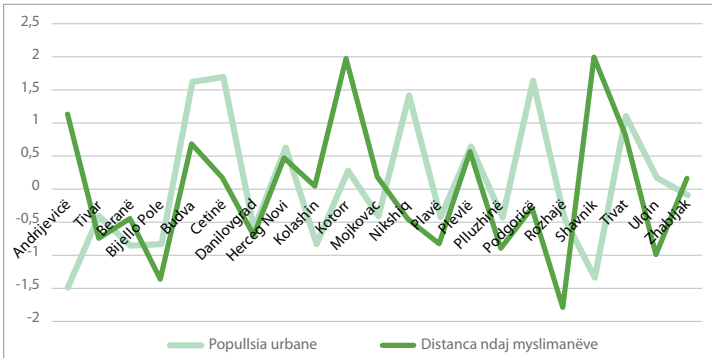
Grafiku nr.59: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj serbëve

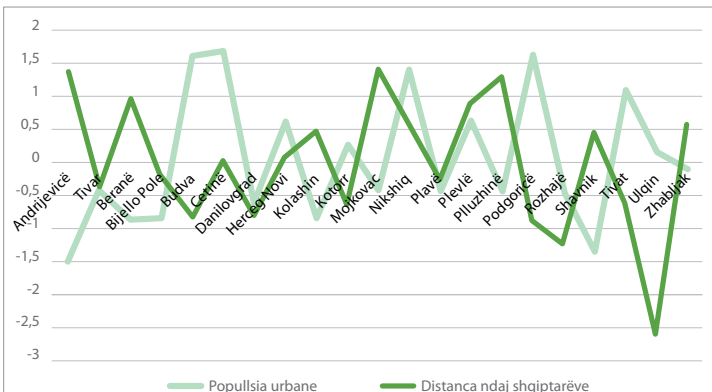
Grafiku nr.60: Përqindja e popullsisë urabane dhe distanca ndaj boshnjakëve

Grafiku nr.61: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj myslimanëve

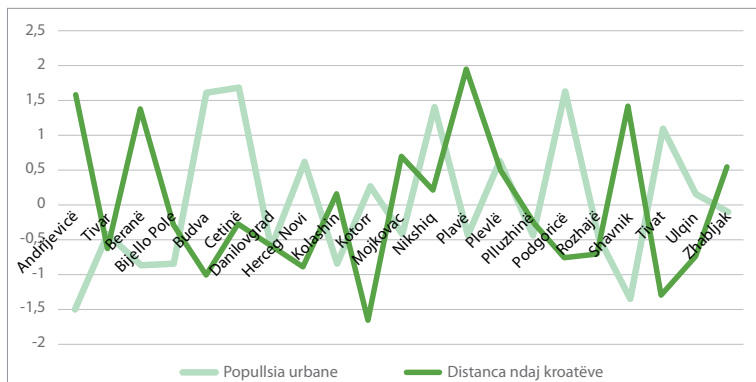

Grafiku nr.62: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj shqiptarëve

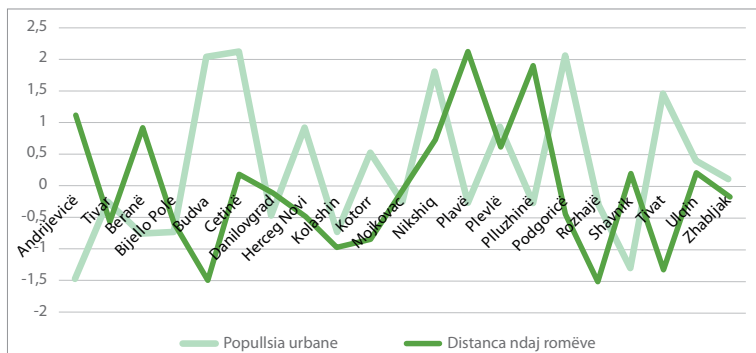

ALB

Grafiku nr.63: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj kroatëve

Grafiku nr.64: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca ndaj romëve

Grafiku nr.65: Përqindja e popullsisë urbane dhe distanca totale

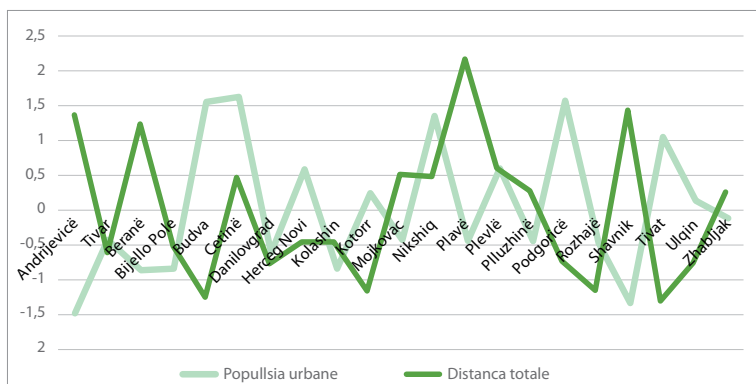

Tabela 8 tregon efektin e përqindjes së popullsisë urbane në lidhje me distancimin etnik. Të dhënat tregojnë se vetëm kur bëhet fjalë për myslimanët, vërtetojmë se ekziston efekti i përqindjes së popullsisë urbane. Më saktësisht, kemi zbuluar që nëse mjedisi është më urban, distancimi etnik i individëve nga myslimanët do të jetë në një nivel më të ulët. Në të gjitha situatat e tjera, ne nuk kemi identifikuar efektin e mjedisit urban në distancimin etnik.

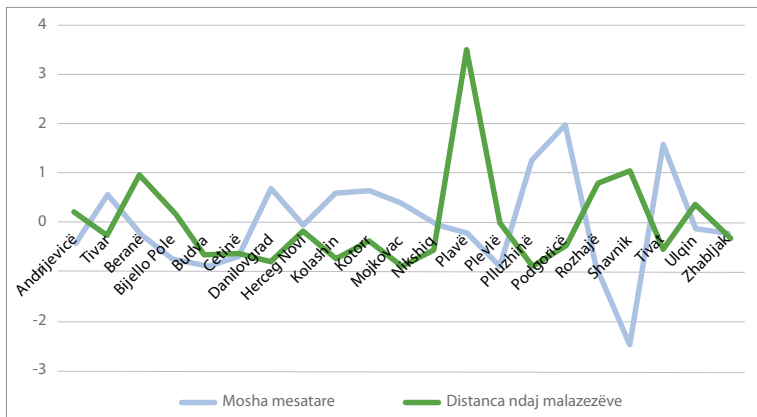
Tabela nr.8: Përqindja e popullsisë urbane dhe distancimi etnik.

DISTANCA NDAJ								
	Malazeze	Serbë	Boshnjakë	Myslimanë	Shqiptarë	Kroatë	Romë	Totali
Intercept	,246***	,357***	,273***	,119	,638***	,763***	,530***	,461***
Gjinia	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Mosha	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,026**	-,043***	-,026	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,414***	,297***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,079***	,237***	,069**	,239***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Boshnjakë	,070***	,103***	-,195***	,031	,010	-,011	,065	-,031
Mysliman	,046**	,118***	-,173***	,002	,028	,108***	,111**	-,007
Popullsisë urbane	-,002	-,002	,002	,002*	-,002	-,003	-,001	-,001

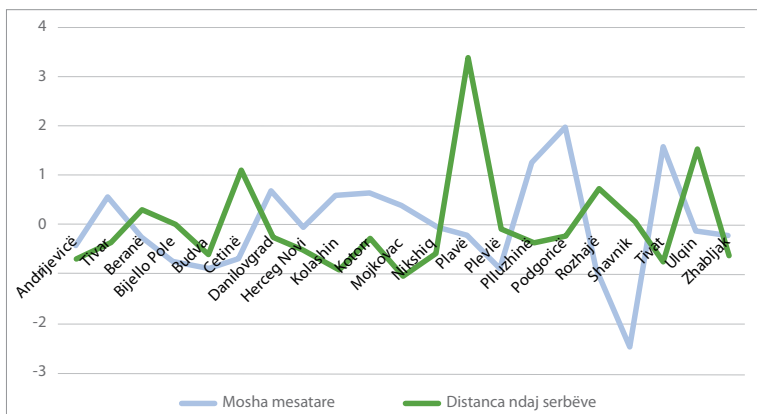
Mosha mesatare e bashkive dhe distancimi etnik

Karakteristika e fundit e bashkisë e cila ishte objekt i analizës sonë ishte mosha mesatare e bashkive, më saktë, efekti i moshës mesatare të popullsisë në distancimin etnik. Në grafikët që vijojnë, së pari, ne japim një përmbledhje të efektit të moshës mesatare të popullsisë të bashkive në distancën etnike ndaj të gjitha grupeve.

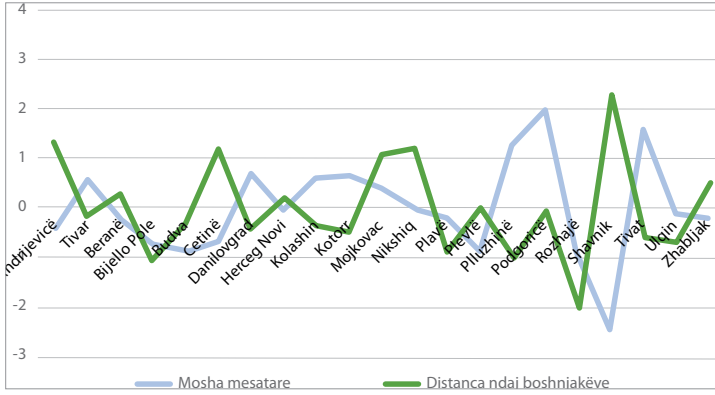
Grafiku nr.66: Mosha mesatare dhe distancimi ndaj malazezëve

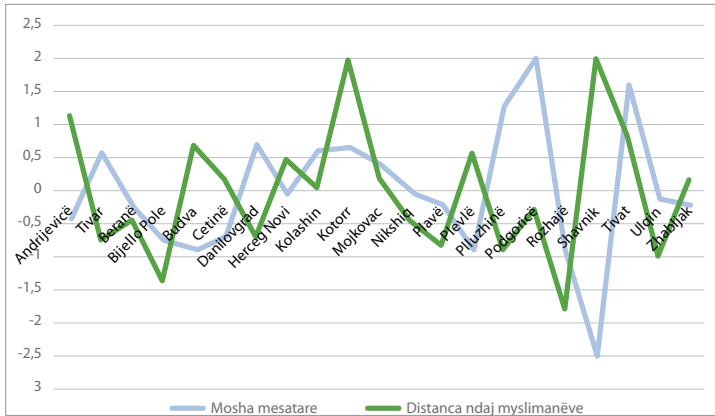
Grafiku nr.67: Mosha mesatre dhe distancimi ndaj serbëve

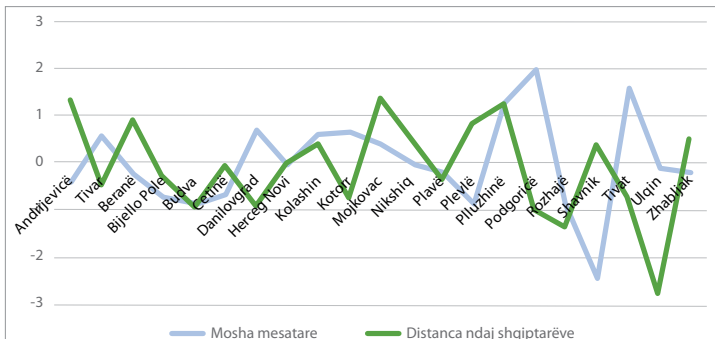
Grafiku nr.68: Moshja mesatare dhe distancimi ndaj boshnjakëve

Grafiku nr.69: Moshja mesatare dhe distancimi ndaj myslimaneve

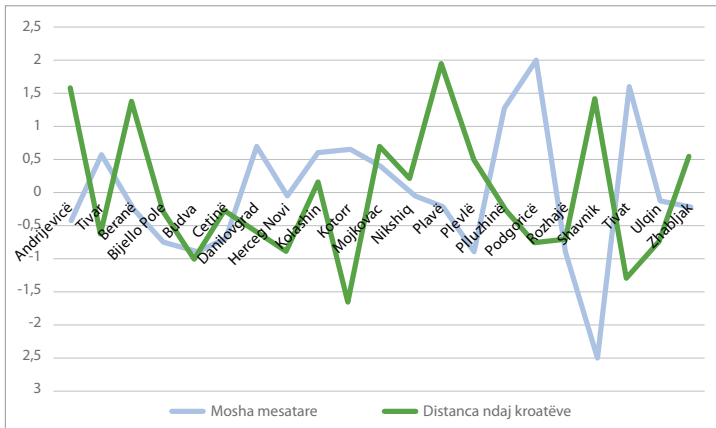

Grafiku nr.70: Moshja mesatare dhe distancimi ndaj shqiptarëve

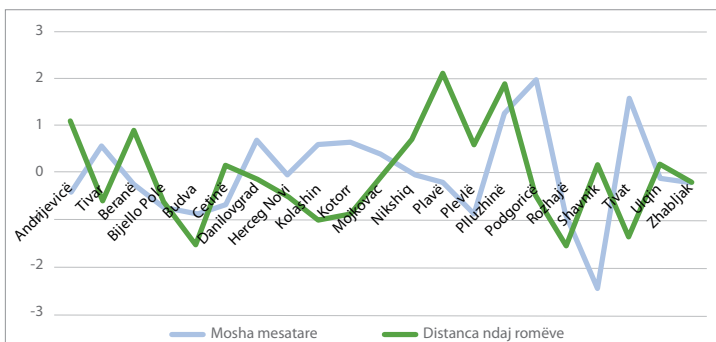

ALB

Grafiku nr.71: Mosha mesatare dhe distancimi ndaj kroatëve

Grafiku nr.72: Mosha mesatare dhe distancimi ndaj romëve

Grafiku nr.73: Mosha esatare dhe distanca totale

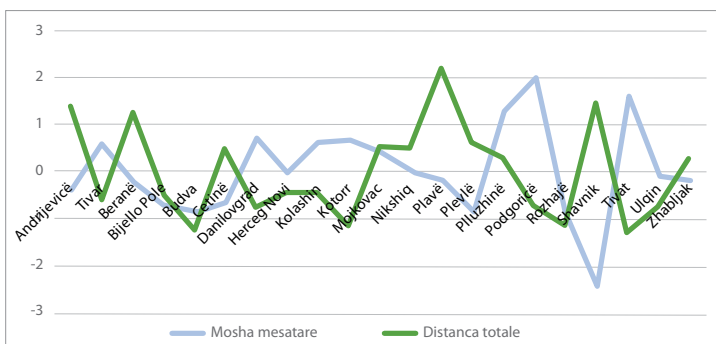

Tabela nr.9 përmbledh efektin e moshës mesatare në distancimin etnik. Rezultatet e matjes tregojnë se moshja mesatare e bashkive nuk ka ndonjë efekt domethënës në distancën etnike, dhe këto të dhëna janë të vlefshme për të gjitha grupet etnike.

Tabela nr.9: Moshja mesatare e bashkive dhe distancimi etnik

	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Intercept	,409	,680	,314	,044	,778	1,178	,644	,664*
Gjinia	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Mosha	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Arsimi	-,010***	-,018***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Të ardhurat	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Malazez	-,026**	-,043***	-,025	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Serbë	,004	-,061***	,189***	,410***	,296***	,247***	,221***	,150***
Shqiptarë	,079***	,237***	,070**	,238***	-,331***	-,014	,234***	,034*
Boshnjakë	,071***	,103***	-,196***	,018	,011	-,010	,065	-,030
Mysliman	,047**	,118***	-,175***	-,009	,029	,109***	,111**	-,006
Mosha mesatare	-,007	-,011	,002	,006	-,006	-,015	-,004	-,007

Përmbledhje e distancës etnike sipas parametrave të bashkive

Si përfundim, ne japim një përmbledhje të të gjitha karakteristikave bashkiake për distancimin etnik në tabelën nr.10. Treguesit janë dhënë me synimin të përcaktojnë nëse ka një efekt të secilës prej karakteristikave, dhe nëse është pozitiv apo negativ.

Tabela nr.10: Efekti i karakteristikave të bashkive në distancën etnike

DISTANCA NDAJ								
	Malazezëve	Serbëve	Boshnjakëve	Myslimanëve	Shqiptarëve	Kroatëve	Romëve	Totali
Aktiviteti ekonomikë i popullsisë	-	-	+	+	NE	NE	NE	NE
Subjektet aktive të biznesit	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Paga mesatare	NE	NE	NE	+	NE	NE	NE	NE
Papunësia	+	+	NE	NE	NE	NE	NE	+
Arsimit i lartë	NE	NE	NE	NE	NE	-	NE	NE
Arsimi kompjuterik	-	-	NE	NE	NE	-	NE	-
Popullsia urbane	NE	NE	NE	+	NE	NE	NE	NE
Mosha mesatare	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE

+ do të thotë që karakteristika rrit distancimin etnik

- do të thotë që zvogëlon distancimin etnik

JO do të thotë që nuk ka asnjë efekt

Çdo efekt i llogaritur kontrollon nga variablat kryesorë demografikë. Kjo do të thotë që efekti i matur nuk ndikohet nga gjinia, mosha, arsimi, të ardhurat si edhe përkatësia etnike. Për më tepër, duke përdorur modelimin hierarkik linear, saktësisht, u mat efekti në atë mënyrë që të llogaritej efekti i vëzhgimeve të grupimit të bashkive. Rezultatet tregojnë se kur bëhet fjalë për malazezët, ekzistojnë tre karakteristika kryesore të bashkive që ndikojnë në distancimin etnik dhe ato janë:

- Sa më e lartë përqindja e popullatës ekonomike aktive në bashki, aq më e ulët është shkalla e distancimit nga malazezët;
- Sa më i lartë numri i të papunëve në bashki, aq më e lartë është shkalla e distancës etnike ndaj malazezëve

- Sa më i lartë numri i njerëzve me arsim kompjuterik, aq më e ulët është shkalla e distancimit etnik ndaj malazezëve.

Pra, në përgjithësi, me rritjen e aktivitetit ekonomik dhe kapitalit kulturor në nivelin bashkiak, mund të presim një ulje të shkallës së distancës etnike ndaj malazezëve

Kur vjen puna për të distancimin ndaj serbëve, analiza e efektit të të dhëna të përgjithshme nga ana e bashkive tregon pamje të njëjtë si edhe kur është fjala për malazezët. Kështu që:

- Sa më e lartë përqindja e aktivitetit ekonomik i popullsisë në bashki, aq më e ulët është shkalla e distancimit ndaj serbëve
- Sa më i lartë numri i të papunëve në bashki, aq më i madh është shkalla e distancës etnike ndaj serbëve;
- Sa më i lartë numri i individëve me arsim kompjuterik, aq më e ulët është shkalla e distancimit etnik ndaj serbëve

Si pasojë, kur behet fjalë për malazezët, si përfundim themi se me rritjen e aktivitetit ekonomik dhe kapitalit kulturor në nivel bashkie mund të presim uljen e shkallës së distancës etnike ndaj malazezëve

Kur bëhet fjalë për boshnjakët, ne kemi identifikuar një faktor të vetëm në nivelin e bashkive i cili ndikon në shkallën e distancimit etnik nga anëtarët e këtij grupi etnik, dhe kjo është përqindja e popullatës aktive ekonomike. Më saktësisht, ne kemi identifikuar se **me rritjen e përqindjes së popullsisë aktive ekonomike, shkalla e distancimit etnik ndaj boshnjakëve rritet.**

Kur bëhet fjalë për distancimin ndaj muslimanëve, rezultatet e analizës së të dhënave agregate e bashkive tregojnë si më poshtë:

- Sa më e lartë të jetë përqindja e popullatës ekonomike aktive, aq më e madhe është shkalla e distancimit etnik ndaj muslimanëve;
- Sa më e lartë paga mesatare në bashki, aq më i lartë është shkalla e distancimit etnik ndaj muslimanëve
- Sa më e lartë përqindja e popullsisë urbane në bashki, aq më e lartë mund të pritët shkalla e distancimit etnik ndaj muslimanëve.

Kështu, modeli i efektit të karakteristikave bashkiake në distancimin etnik ndaj muslimanëve është pothuajse i kundërt kur krahasohet me efektin e bashkive në dy grupet shumicë, dhe të dhënat tregojnë **se forcimi i statusit ekonomik i bashkive rrit shkallën e distancimit etnik ndaj muslimanëve.**

Kur bëhet fjalë për shqiptarët, asnjë karakteristikë bashkiake nuk ndikon në shkallën e distancimit etnik nga anëtarët e këtij grupi etnik. Arsyeja është se distancimi etnik nga shqiptarët është i ndikuar kryesisht nga karakteristikat individuale të njerëzve, dhe jo nga karakteristikat e bashkive në të cilat ata jetojnë. Më saktësisht, vetë etnia dhe niveli i arsimimit në nivel individual janë karakteristika kryesore që rrisin shkallën e distancimit etnik nga shqiptarët.

Kur bëhet fjalë për distancimin ndaj kroatëve, të dhënat tregojnë si më poshtë:

- Sa më e lartë të jetë përqindja e njerëzve me arsim të lartë në bashki, aq më e ulët është shkalla e distancimit etnik ndaj kroatëve;
- Sa më i lartë numri i individëve me arsim kompjuterik në bashki, aq më e ulët është shkalla e distancimit etnik nga kroatët.

Pra, kur bëhet fjalë për distancimin etnik ndaj kroatëve, konkludojmë se me rritjen e kapitalit kulturor në bashki, mund të presim një ulje të distancës etnike ndaj anëtarëve të këtij grupi etnik.

Kur bëhet fjalë për romët, ashtu si kur kemi thënë për shqiptarët, asnjë nga karakteristikat e bashkisë nuk ndikon në distancën etnike ndaj anëtarëve të këtij grupi etnik. Përsëri, arsyeja është se karakteristikat personale dhe jo ato bashkiake, ndikojnë në distancimin etnik ndaj romëve.

Më në fund, kemi analizuar efektin e karakteristikave bashkiake në distancimin e përgjithshëm etnik të shprehur nga individët. Ne konkludojmë se ekzistojnë dy karakteristika kryesore në nivelin bashkiak që ndikojnë individualisht në distancimin etnik.

Më saktësisht, kemi vërtetuar se **sa më i lartë të jetë niveli i papunësisë, aq më i lartë do të jetë niveli i distancimit etnik, dhe sa më i lartë të jetë numri i individëve me arsim kompjuterik i bashkive, aq më i ulët është niveli i distancimit etnik.**

Prandaj, përfundimi kryesor i këtij hulumtimi është se forcimi i ekonomisë dhe rritja e nivelit të kapitalit kulturor të pasqyruar në shkrim-lexim të informacionit ka një efekt pozitiv në uljen e distancës etnike në Mal të Zi. Rekomandimi i përgjithshëm është, rrjedhimisht, **që duhet të punohet në forcimin e statusit ekonomik të bashkive, si dhe në forcimin e leximit të informacionit në bashki, sepse në këtë mënyrë mund të pritet ulje në shkallën e distancimit etnik.**

RAPORTO

EFEKATO KOMUNENGO SAR SPECIFIČNO TRUJALIPE PE ETNIKANO DISTANCIRIPE

Podgorica, april 2020.

© Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM)

Editoro:

Centro baši demokratija thaj manušengere hakaja – CEDEM
(www.cedem.me)

Bašo editoro:

Milena Bešić

Autoro:

prof. dr Miloš Bešić

Nakhavno:

Elvis Beriša

Dizajno, grafika thaj printipe:

Marko Mihailović, M studio doo, Podgorica

Gaćipe:

50 kotora

Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

Analiza si ćerdi po ramo e projekteso „**Oснаžimo sistem za društvo jednakih prava**“ savo o Centro pale demokratia thaj manušeske hakaja - CEDEM realizirisarda po dendo dumo katar o **Ministeriumo e manušenge thaj minoritetenge hakaja**. Analiza reflek-sirinel e stavove thaj godidejipe e Centrose pale demokratia thaj manušeske hakaja thaj e autorese e Analizako, a na vi e stavove donatorese.

Sainćaripe

Metodo thaj resipa rodljaripasko	93
Bazikano nalazi efektengo thaj averčhandipe maškar e komune.....	95
Ekonomsko aktivno dizutne thaj etnikano distanciripe.....	100
Aktivno bućarne subjektora i etnikano distanciripe	104
Prosječno plata thaj etnikano distanciripe	108
Procento bibućarnengo thaj etnikano distanciripe	112
Stepeno edukaciako thaj etnikano distanciripe	116
Procento kompjutersko pismeno personora thaj etnikano distanciripe	120
Procento urbano dizutnengo thaj etnikano distanciripe	124
Prosječno phuripe pe komune thaj etnikano distanciripe.....	128
Sumarno dikhipe etnikane distanciripasko pe komunenge parametre	132

Metodo thaj resipa rodljaripasko

Ande nakhle deš berša baro numero rodljaripasko thaj referentno raportengo isi érde ani Crna Gora, a save lilepe problemesa etnikane distanciripasko. Sarsavo katar kala rodljaripa buvljarela i dikhipe thaj e informacie kana i o lav ke dimenzie thaj e faktorora save silen uticaj ko etnikano distanciripe. CEDEM érda katar o 2007. berš tradicionalno rodljaripa etnikane distanciripasko, a e podatkora mothode izvrsno thaj precizno indikatora etnikane distanciripako ani Crna Gora, trujalipe savo si pe sarsave odlike sar multietnikani. Jekh katar e karakteristike Crna Goraće, vi kaj naj bari phuv, isi specifičnost lokalno trujalipe. Sarsavi komuna ani Crn aGora, isi pe jekh vast, specifično pe pire kulture, socialno, etnikane, agja vi politikane karakteristike. Kana érdon e rodljaripa ko napi e etnikane distanciripasko uopšte-no, pobut reprezentuinpe e sebestora save trubun te mothon o napi po niveli e sah Crna Gorako. Kala rodljaripa ni astren but phučlje pe disave komune (o izuzetak si i Podgorica), thaj o dokhipe pe komunengo niveli si nedostatno. Pe aver rig, pe kala rodljaripa, thaj kava si klidarno, kalkulišinke e činiora save si ko komunengo, a na individualno karaktero. Spr. amen džana katar o rodljaripe kaj so maj but si e manuša edukuime, agačik maj cara distancirinipe, ama ni đana da li prosječno niveli edukuimaso ani komuna sile uticaj po individualno etnikano distanciripe, thaj te sasa, pe savo napi. Agja, džana vi kaj disave e pobut lovenca distancirinipe maj cara, ama ni džana da li manuša save silen prosječno love po jekh čhon pe komunengo niveli si uticaj pe pojedincora save dživdinen ane averčhandune trujlpe kaj maj cara jase pobut distancirinipe. Kala si klidarne sebestora save motivisarde kava rodljaripe. Majangle, CEDEM isi ko raspolaganje longitudinalno baza podatkorangi katar e etnikano distanciripe ke pojedincora ani gati sah e Crnogoraće komune, e ukupn numereso katar e 4163 phučlje. Kova značil kaj sam ano stanje ano baro napi te napisara precizno o efekto pojedinačno karakteristikengo dizutnengo pe etnikano distanciripe. Dodatno, postojin manje-više validno statističko podatkora save obezbedinen podatkore pe komunengo niveli. Spr., džana o numero bibučarnengo pe komune, sar kaj džana vi save si prosječno plate jase love save len, prosječno phuripe, numero kompjutersko edukuime manušta thaj aver. Konsekventno, akala agregatno podatkora pe komune isi intergrisime e podatkorenca save o Cedem raspoložil po osnov rodljaripasko, thaj isi formirinime i datoteka savi sainčarol e varijable pe duj nivelora, a e resipesa te utvrdilpe o efekto komunengo thaj lenge karakteristike pe etnikano distanciripe.

Metodološki, sa e podatkora save isi integrisime thaj organizime sar kaj mothodam upre, amen čerdam operacia phare statističko metodenca thaj tehnikenca ano res e identifikaciake efektesa e komunako pe etnikano distanciripe. Tačnije, sar metodo koristingjam hijerarhijsko linearno modeliripe, savi podrazumil procjena tzv. fiksno regresiono koeficijentengo. Statistički, kalkulus podrazumil i fakto kaj e pojedincora ninajlen samo lične karakteristike, već si čhutine ane pire komune, thaj kaj e isto individualno karakteristike šajin te ovel len averčhandune efekto ane averčhandune trujalipe. Npr. kana amen ande rodljaripe napisara o prihodo e phučljengo, siamen podatko katar e sah phučlje sode love len ano čhon, thaj šaji te čera kalkulacija savo efekto individualno prihodengo pe etnikano distanciripe. Numaj, ani praksa, šajil te avol kaj dikas isi prihodo di 300 eura, ali kaj živil ani komuna kaj si o prosjeko 500 eura, jase ani opština ande savi o prosjeko prihodengo isi 200 eura. Aver lafonenca, efekto jekh jekhutne niveleko prihodengo šajil te avol averčhanduno obzirom pe karakteristike komunako ande savi pojedincora živdin. Kala sesa e apsektora save sasamen ano dikhipe, thaj e procedure save sprovodingjam resesa te napisara o efekto specifično komune trujalipe pe etnikano distanciripe. Raporto sile but phare statističko metode thaj tehnike, ali e rezultata rodljaripako prilagodisardam kolenge save ka drabaren/čiton thaj e kolenge save anden e decizie save trubun te avol len posebno statističko džanglipe sar bi te svatin e podatcore, thaj kola te koristinlen ande piro praktično bući.

Raporto si gatime andpo rami e projekteko „**Oснаžimo sistem za društvo jednakih prava**“ savo o CEDEM realizirinen ko dumo e **Ministeriumesko pale manušengere thaj minoritnikane hakaja**. Analiza mothol e stavove thaj gndipe Centreso pali demokratija thaj manušdengere hakaja thaj e autorese e analizako, a na vi stavore e donatorese.

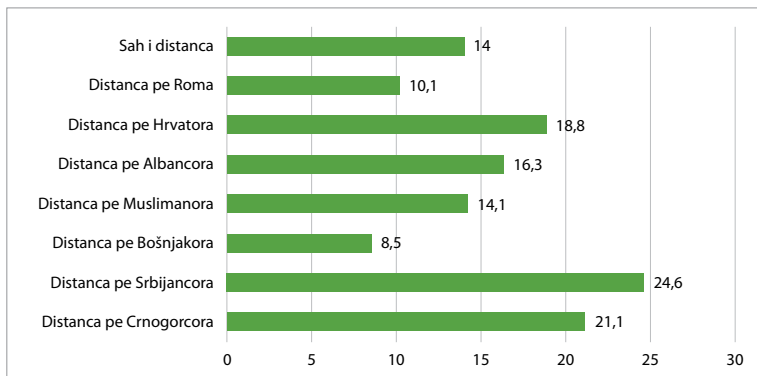
Bazikano nalazi efektengo thaj averčhandipe maškar e komune

Majangle, etnikano distanciripe zavisil katar e individualni karakteristike manuendar save dživdinen an koj akomuna, ali vi katar aver karakteristike komunenge. Golese, majanglal čerdam kalkulacia an savo napi e etnikani distanciripe zavisil katar e individualno karakteristike, a an savo napi katar e karakteristike komunenge. Kale sebesesko koristilpe intraklasni koeficient korelaciako (ICC), a e rezultatora efektese šajin te dikhenpe ani tabela 1. Podatkore mothon kaj e **komune, sar vi specifično trujalipe, silen zuralo efekto pe etnikano distanciripe**. Pe majbari napi kava efekat komunako isi izražime kana si o alav katar o etnikano distanciripe pe kola save phenen pese kaj si Srbijancora, tačnije, gati 25% distanciripasko ani relacia pe kaja etnikani grupacia zavisil katar i komuna ane savi e manuša živin, a na katar e personalno karakteristike manuendar. Baro procento an kava dikhipe vi kana si o alav katar e Crnogorcora. Dakle, vi kana si o alav katar kaja etnikani grupacia, upral e 20% distanciripasko zavisil katar i komuna, a na katar e personalno karakteristike manuendar. Aver etnikane grupacieng e majcekne si e procentora, ama svakako dovoljno bare kaj te na šajil te phenolpe kaj katar e komune ane save e manuš živin ani baro niveli zavisil da li e pojedincora ka mothon etnikani distanca ane bari jase majcikno napi.

Tabela 1: Intraklasno koeficijento korelacijako: efekto komunako pe etnikano distanciripe

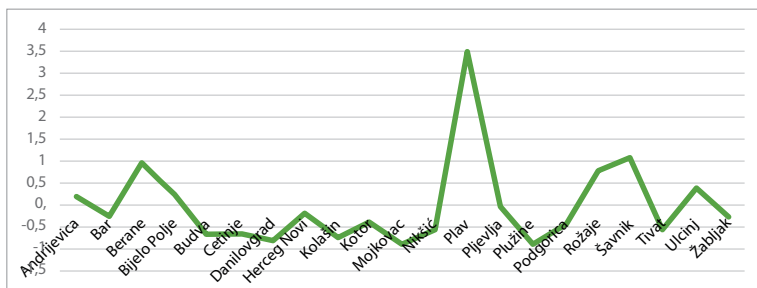
	ICC
Distanca pe Crnogorcora	0.211
Distanca pe Srbijancora	0.246
Distanca pe Bošnjakora	0.085
Distanca pe Muslimanora	0.141
Distanca pe Albancora	0.163
Distanca pe Hrvatora	0.188
Distanca pe Roma	0.101
Sah i distanca	0.140

Grafikono 1: Efekto komunako ano etnikano distanciripe %

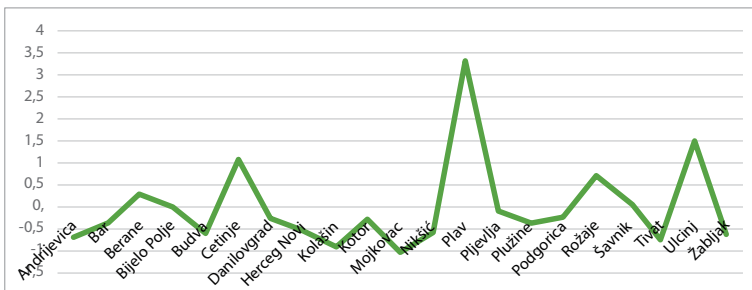

Ande grafikonora angle, prezentirisara etnikani distanca pe komune pe sar-savi etnikani grupa. S Sa si jasno kaj e podatkoru zavisin katar e etnikani strukura dizutnengi ane referentno komune. No, džanolpe kaj e podatke katar o sah distanciripasko isi indikativn thaj **mothol pi potreba kaj pe disave thana trubul te obratilpe posebno pažnja ano res ki redukcija etnikane distancako thaj lačhardipe etnikane relacijenge**. E komune save silen majbaro etnikano distanciripe si **Plav, Šavnik, Andrijevića thaj Berane**. Ande sarsave thana i distanca si mothodi pe averčhandune grupacie, ama isi generalno baro niveli distanciripasko.

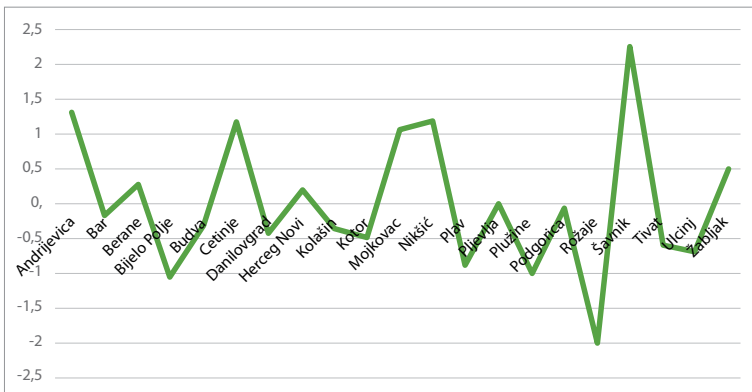
Grafikono 2: Distanca pe Crnogorcora pe komune

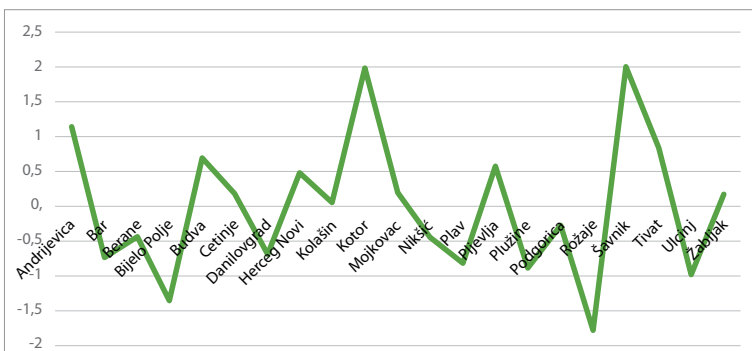
Grafikono 3: Distanca pe Srbijancora pe komune

Grafikono 4: Distanca pe Bošnjakora pe komune

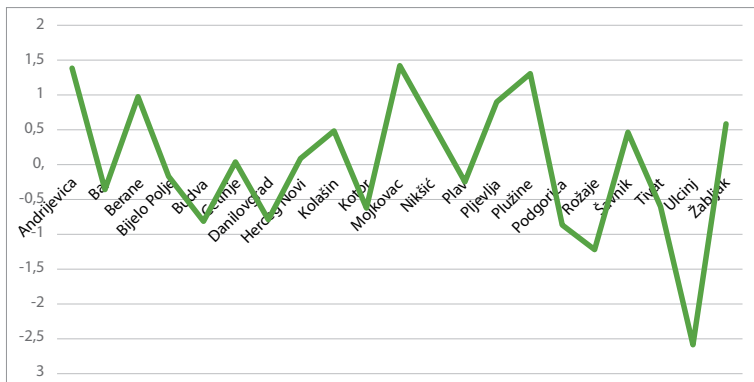

Grafikono 5: Distanca pe Muslimanora pe komune

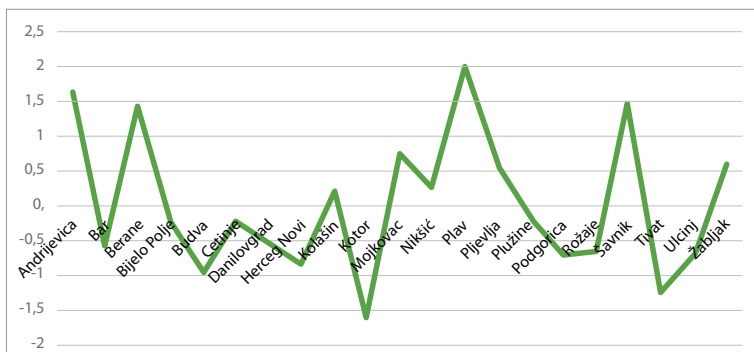

ROM

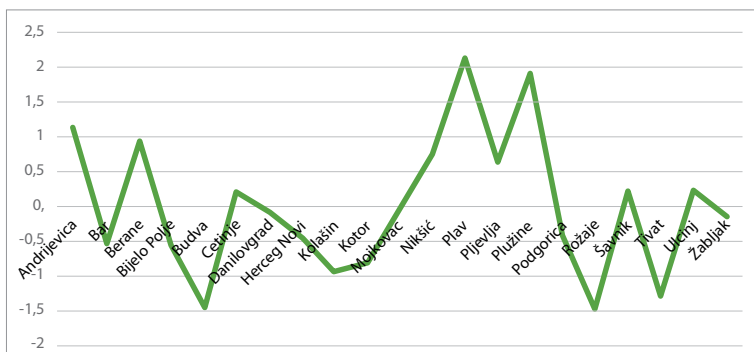
Grafikono 6: Distanca pe Albancora pe komune

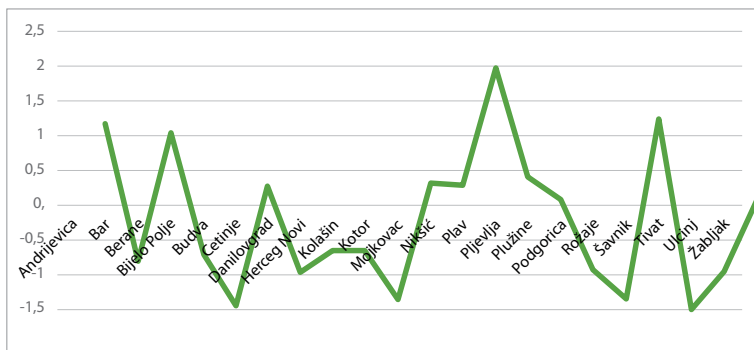
Grafikono 7: Distanca pe Hrvatora pe komune

Grafikono 8: Distanca pe Roma pe komune

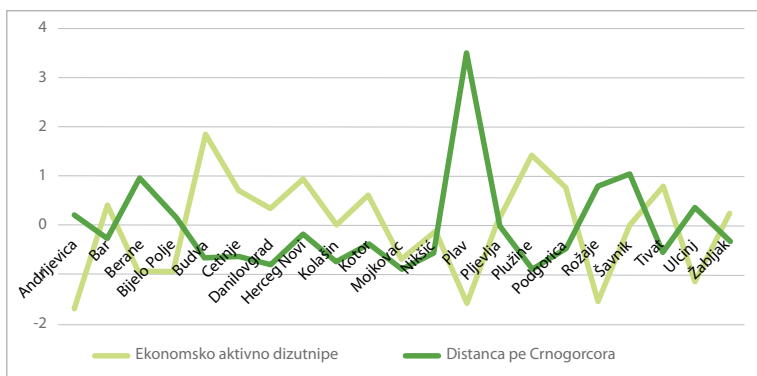
Grafikono 9: Sah i distanca pe komune

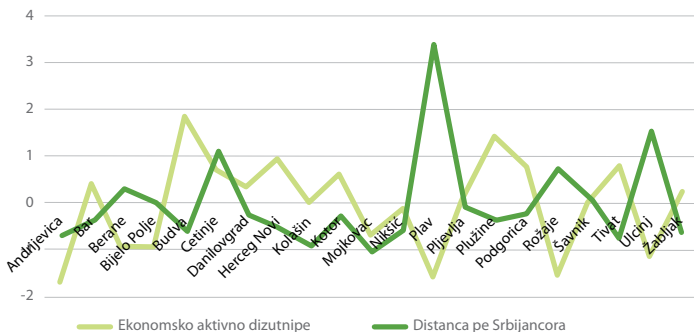
Ekonomsko aktivno dizutne thaj etnikano distanciripe

Angluni karakteristika komunengo savi analizirisardam si o procento ekonomsko aktivno dizutnengo pe komune. Dakle, napisardam o efekto kale karakteristengo pe etnikano distanciripe. Ande grafikonora save motha dindo si majangle o dikhipe relaciengo maškar procentengo ekonomsko aktivno dizutnengo thaj distanciripasko pe sarsavi pojediničano etnikani skupina, sar vi sah o distanciripe.

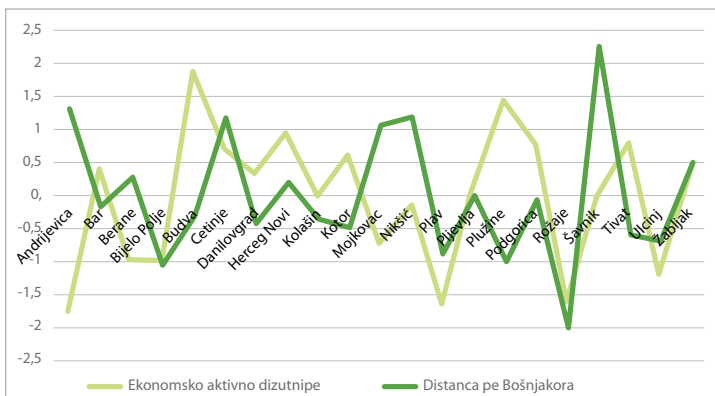
Grafikono 10: Ekonomsko aktivno dizutniipe thaj distanca pe Crnogorcora

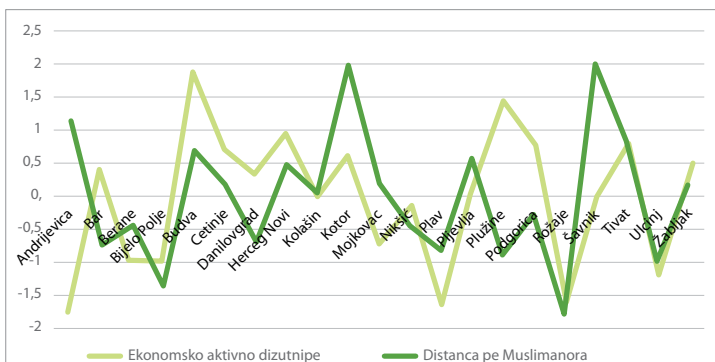
Grafikono 11: Ekonomsko aktivno dizutniipe thaj distanca pe Srbijancora

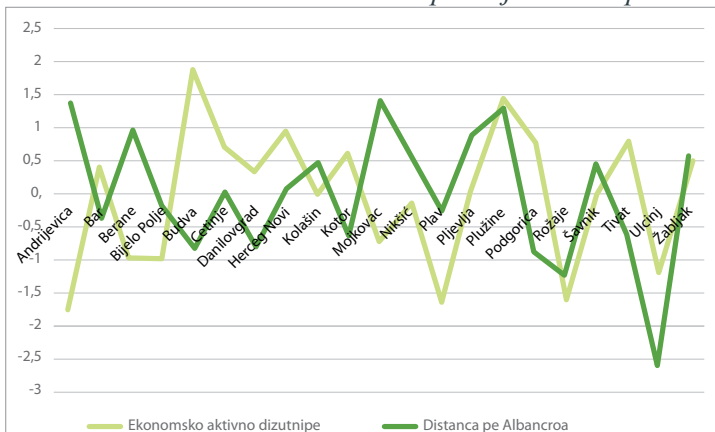
Grafkono 12: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj distanca pe Bošnjakora

Grafkono 13: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj distanca pe Muslimanora

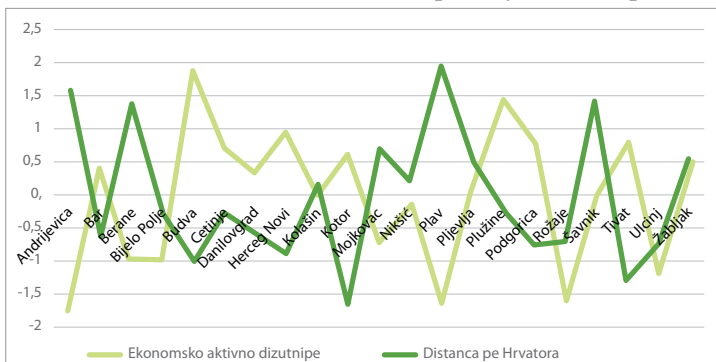

Grafkono 14: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj distanca pe Albancora

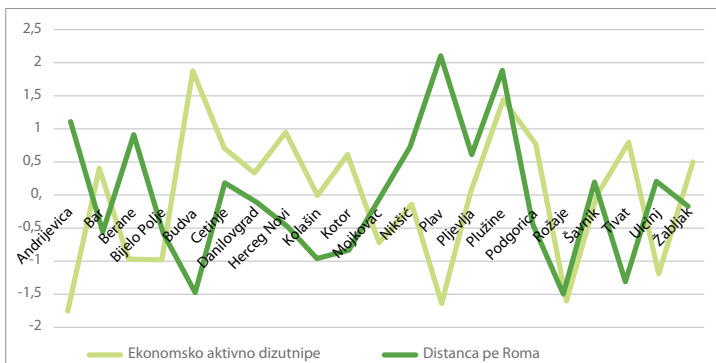

ROM

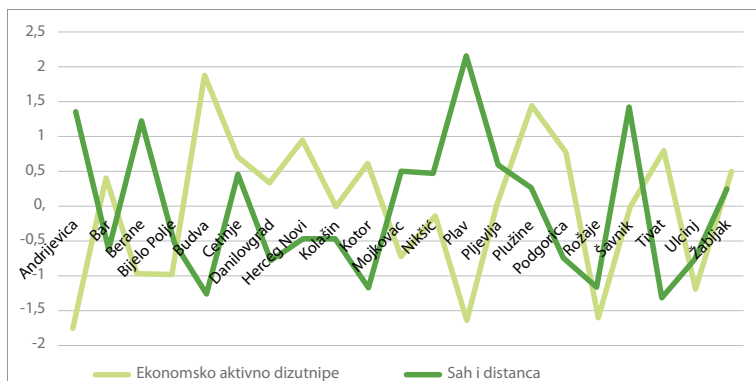
Grafikono 15: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 16: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj distanca pe Roma

Grafikono 17: Ekonomsko aktivno dizutnipe thaj sah i distanca

Ande tabela 2 si dendi precizno napime efekto procentengo save si ekonomski aktivno dizutnipe pe etnikano distanciripe ke pojedincora. Rezultatija mothon kaj e procentora ekonomsko dizutnipesko pe komune utičil po nivo etnikane distanciripasko kana si o alav e distancako pe Crnogorcora, Srbijancora, Bošnjakora thaj Muslimanora. Interesantno si, kaj o efekto si uniformno. Utvrdisardam kaj o baripe e numereso kolenge ekonomsko aktivno dizutnengo pe komune ciknarol o niveli e distanciripasko pe Crnogorcora thaj Srbijancoa, ali baravol pe Bošnjakora thaj Muslimanora. Pobut precizno, ako bajrava e jekhe procentose ekonomsko aktivno dizutnipe ani komuuna, etnikano distanciripe pe Crnogorcora ka ciknardol dži ko 1%, a pe Srbijancora dži ko 1.3%. Ko dujto rig, ako o procento ekonomsko aktivno dizutnipako bajrava di ko 1%, etnikano distanciripe pe Bošnjakora thaj Muslimanora ka bajravol di ko 1%. Podatko si indikativno thaj interesno, thaj čolpe pučipa sose pobaro numero ekonomsko aktivno dizutnipe bajravol etnikano distanciripe pe Muslimanora thaj Bošnjakora. Po agor, procento ekonomsko aktivno dizutnipasko ni utičil po stepeno etnikano distanciripasko pe aver etnikane grupacie.

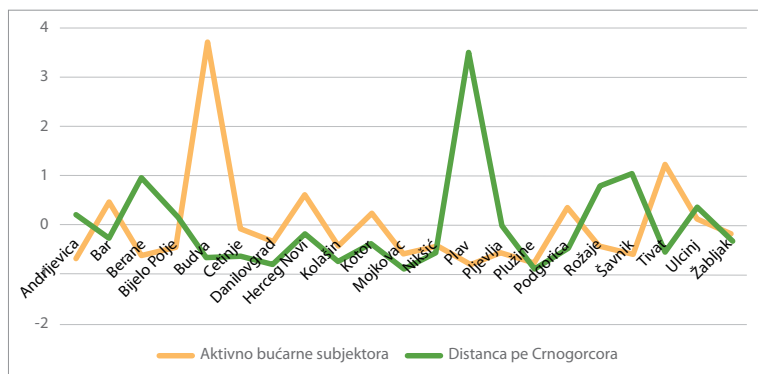
Tabela 2: Ekonomsko aktivno dizutnipe pe komune thaj etnikano distanciripe

	DISTANCIRIPE PE							
	Crnogorcora	Srbijancora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatona	Roma	Sah
Intercept	,472***	,746	,030	-,123	,575**	1,08***	,785***	,604***
Polo	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-0,02	,000	-,016*
Phuripe	,000	-,001***	,000	,000	,000	0,00	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-0,03***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-0,01***	,003	-,002
Crnogorco	-,026**	-,043***	-,025	,224***	,022	-0,02	,075***	-,006
Srbijančo	,004	-,061***	,189***	,414***	,296***	0,25***	,221***	,150***
Albanco	,077**	,235***	,072***	,249***	-,331***	-0,02	,232***	,033*
Bošnjako	,069**	,101***	-,193***	,039	,012	-0,01	,062	-,032
Muslimano	,046**	,117***	-,172***	,008	,029	0,11***	,109***	-,007
Ekonomsko aktivno dizutnipe	-,009**	-,013**	,010**	,010**	-,001	-0,01	-,008	-,005

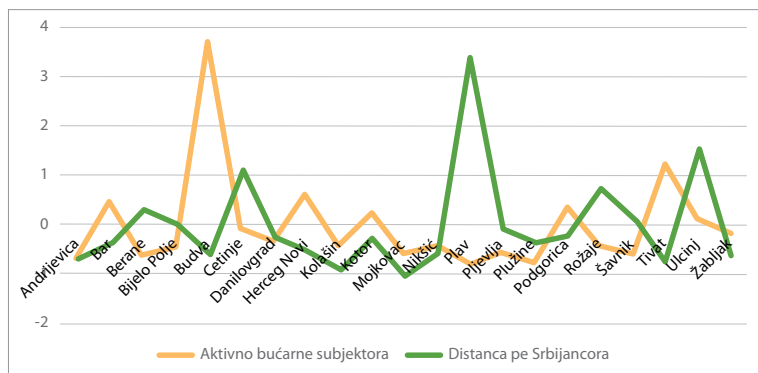
Aktivno bućarne subjektora thaj etnikano distanciripe

Dujto karakteristika komunengo savi sa o predmet ko amare interesovanje isi efekto numereso aktivno bućarne subjektengo ane komune sar aktor etnikane distanciripasko. Kava indkatoro, sar vi kova angluno, si po than e ekonomsko faktorena, thaj vov napil o stepen ekonomsko aktivitetija ane komune. Anfe grafikonora save si angle amende, napisara o efekto numereso aktivno bućarne subjektengo pe etnikano distanciripe, thaj kova sarsave etnikane grupacijengo.

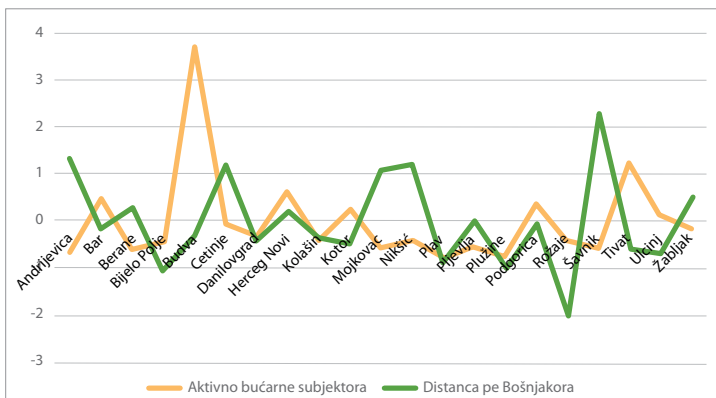
Grafikono 18: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Crnogorcora

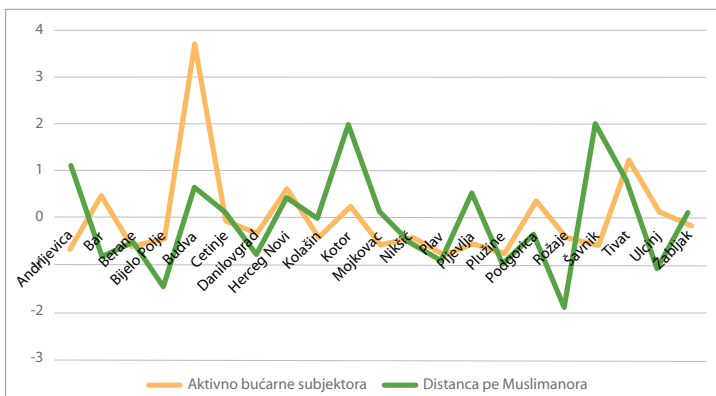
Grafikono 19: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Srbijancora

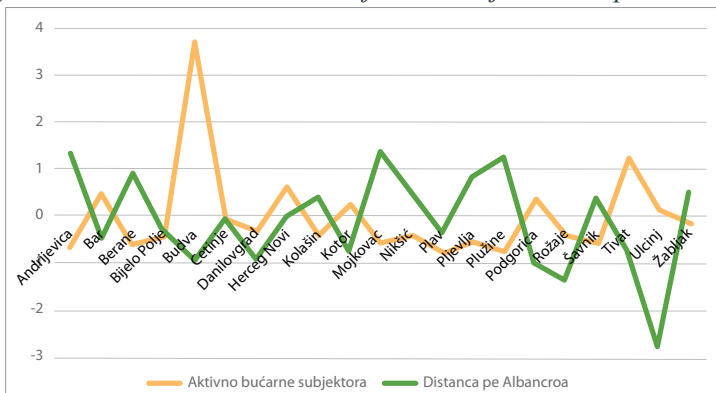
Grafikono 20: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Bošnjakora

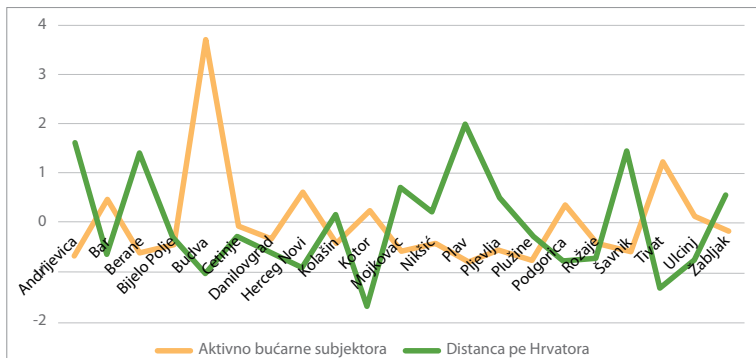
Grafikono 21: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Muslimanora

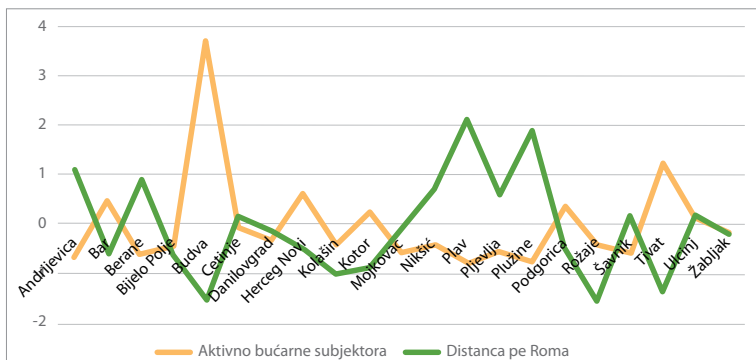
Grafikono 22: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Albancora

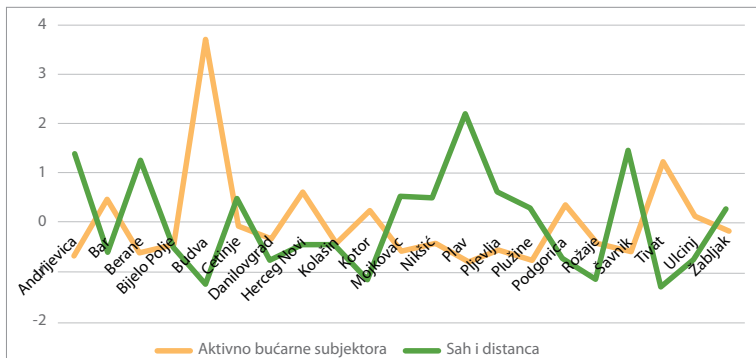
Grafikono 23: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 24: Aktivno bućarne subjektora thaj distanca pe Roma

Grafikono 25: Aktivno bućarne subjektora thaj sah i distanca

Ani tabela 3 methodo si o efekto numereso aktivno bučarne subjektengo pe etnikano distanciripe. Podatkora mothon kaj o numero bučarne subjektengo pekomune ni utičil pe etnikani distanca pe bilo savi etnikani grupacia.

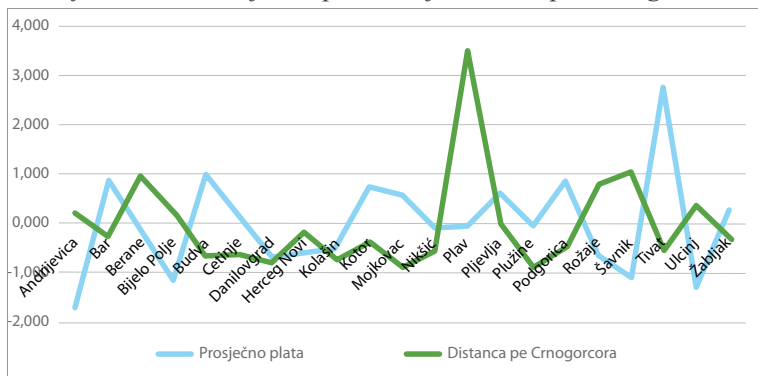
Tabela 3: Numero aktivno bučarne subjektengo pe komune thaj etnikano distanciripe

	DISTANCIRIPE PE							
	Crnogorcora	Srbijancora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatora	Roma	Sah
Intercept	,176***	,291***	,385***	,217***	,585***	,670***	,541***	,439***
Polo	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Puripe	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorco	-,027**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,019	,074***	-,006
Srbijanco	,004	-,062***	,189***	,413***	,296***	,247***	,220***	,150***
Albanco	,079***	,237***	,070**	,240***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Bošnjako	,071***	,103***	-,196***	,023	,010	-,010	,063	-,031
Muslimano	,047**	,118***	-,175***	-,004	,028	,108**	,110**	-,007
Aktivno bučarne subjektora	-,005	-,006	,001	,007	-,007	-,013	-,009	-,006

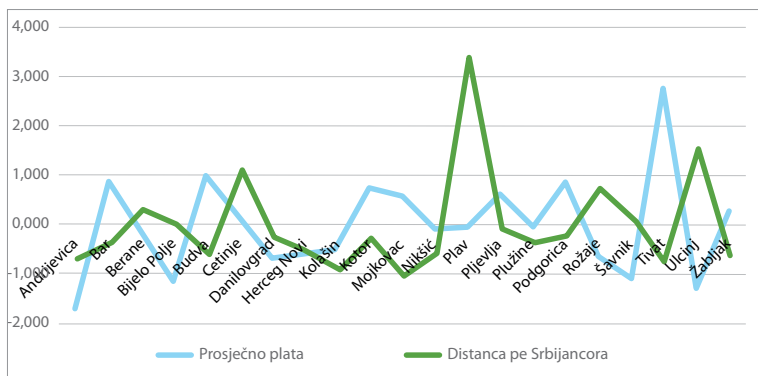
Prosječno plata thaj etnikano distanciripe

Aver karakteristika komunako savi analizirisardam sar potencijalno faktoro etnikane distancako si prosječno plata savi si karakteristično e komunenge. Podatko sa potencijalno relevantno ko fakti kaj e personalno love leipe (primanja), akava astardam vi ane amare angle rodljaripe, butdžangle utičil po stepen individualno etnikane distanciripaja. Tačnije, utvrdisardam kaj e bajraripaja personalno love leipasko ciknardol o stepen etnikane distanciripasko. Pretpostavka si, kaj e barjaripaja ko stepenom e lovengo save len pe komunako niveli, ka ciknardol vi o stepen individualno distanciripasko. Ande grafikonora save si angle amende dindam majanglal i dikhipe etnikane distanciripasko pe sarsave etnikane grupaciengo thaj prosječno plata ande sarsave komune.

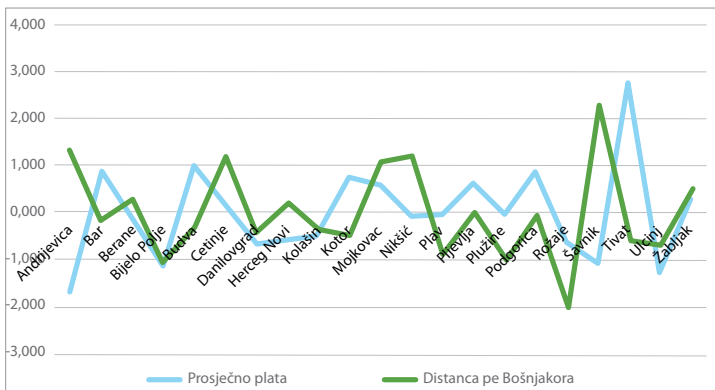
Grafikono 26: Prosječno plata thaj distanca pe Crnogorcora

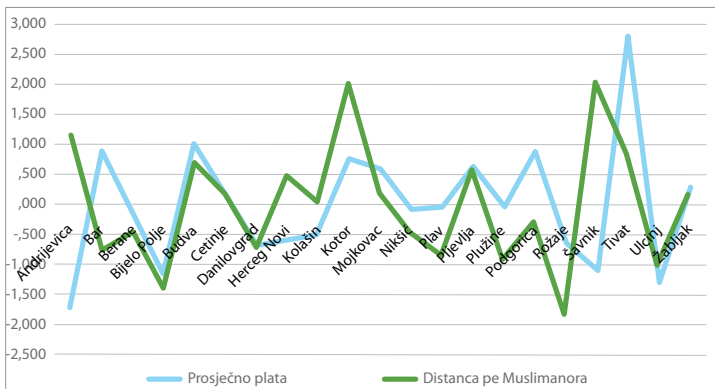
Grafikono 27: Prosječno plata thaj distanca pe Srbijancora

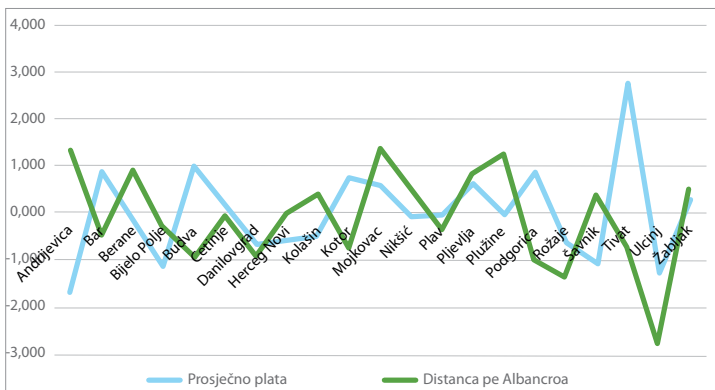
Grafikono 28: Prosječno plata thaj distanca pe Bošnjakora

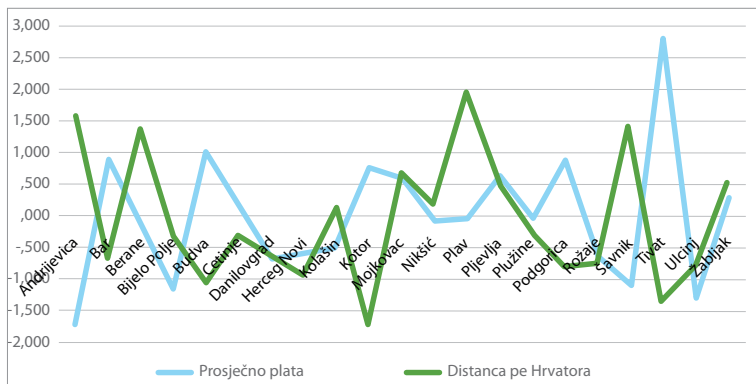
Grafikono 29: Prosječno plata thaj distanca pe Muslimanora

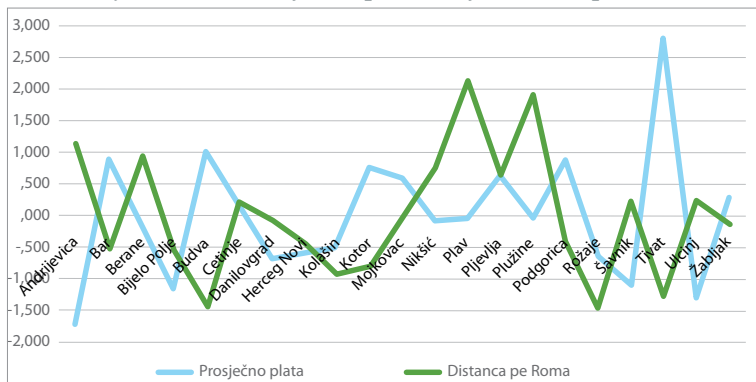
Grafikono 30: Prosječno plata thaj distanca pe Albanora

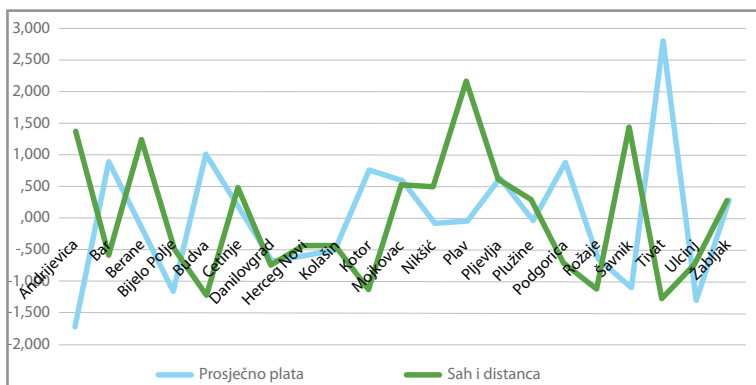
Grafikono 31: Prosječno plata thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 32: Prosječno plata thaj distanca pe Roma

Grafikono 33: Prosječno plata thaj sah i distanca

Ande tabela 4 kalkulisdardam precizno efekto prosječno platak pe komune etnikano distanciripe pe peravne sarsave grupake, kao efekat na ukupnu etničku distancu. E podatkore naj sar si očekiuiime, po majpaše, arakhlam kaj kana si o alav e dstancako pe Muslimanora, šaji te očekiuina majbaro napi distanciripasko pe peravne akale etnikane grupaciako ane komune ande save si majbari prosječno plata. ande sah aver slučajora, ni arakhlam kaj postojil barodžanglo efekto prosječno platengo ane komune pe etnikane distanciripasko.

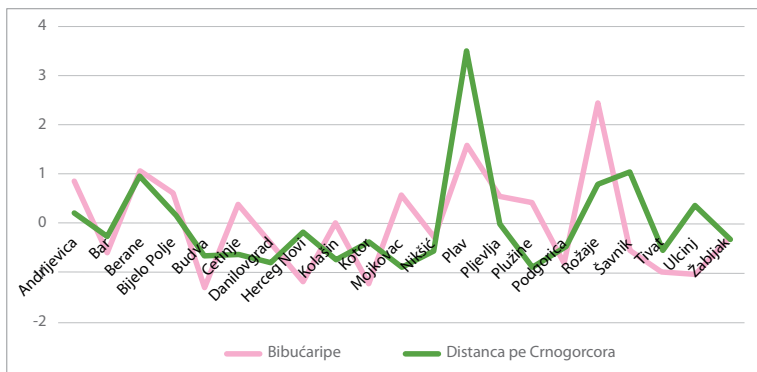
Tabela 4: Prosječno plata thaj etnikano distanciripe pe sarsavone grupacie

	Etnikano distanciripe pe							
	Crnogorcora	Srbijanora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatora	Roma	Sah
Intercept	,220	,514	,080	-,439**	,418	,791*	,678*	,442*
Polo	-,009	-,010	-,036***	-,041**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Puripe	,000	-,001	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,020***	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,003**	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002*
Crnogorco	-,027**	-,043***	-,025	,228***	,022	-,019	,074***	-,006
Srbijanco	,004	-,061***	,189***	,418***	,296***	,247***	,221***	,150***
Albanco	,079***	,236***	,072**	,249***	-,330***	-,015	,233***	,034*
Bošnjako	,071***	,103***	-,196***	,033	,012	-,009	,065	-,030
Muslimano	,047**	,118***	-,174***	,005	,030	,109***	,111**	-,006
Prosječno plata	,000	-,001	,001	,001***	,000	,000	,000	,000

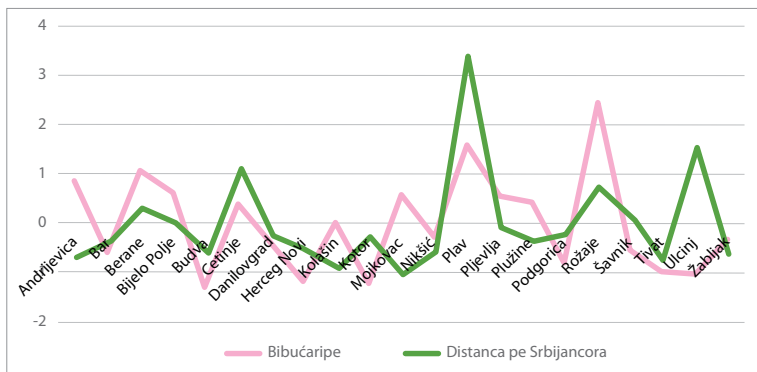
Procento bibučarnengo thaj etnikano distanciripasko

Aver karakteristika komunake savi sa predmeto ko amaro interesovanje si procento bibučarnengo pe komune, tačnije, pretpostavka kaj katar kava procento zavisil o stepen individualno distanciripasko. Pretpostavka isi lači katar e duj sebestora, angluno, po individualno niveli bibučarnipe isi jekh katar e faktorora etnikane distanciripasko, thaj dujto, teorijski isi prezentirime thaj pingjardo kaj o stepen bibučaripasko bajraval o stepen ke frustracije, savi konsekventno šajil pe bajrol ani agresija pe minoritetora. Ande grafikonora save si angle amnde majanglal ka motha o dikhipe bibučarnipasko thaj etnikane distanciripasko pe sarsave etnikane grupacije ande sarsave komune.

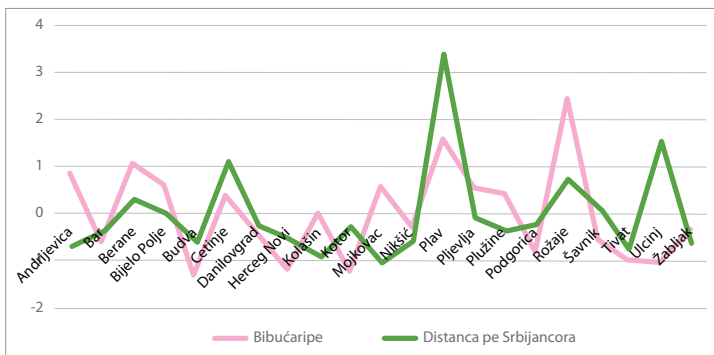
Grafikono 34: Bibučarnipe thaj distanca pe Crnogorcora

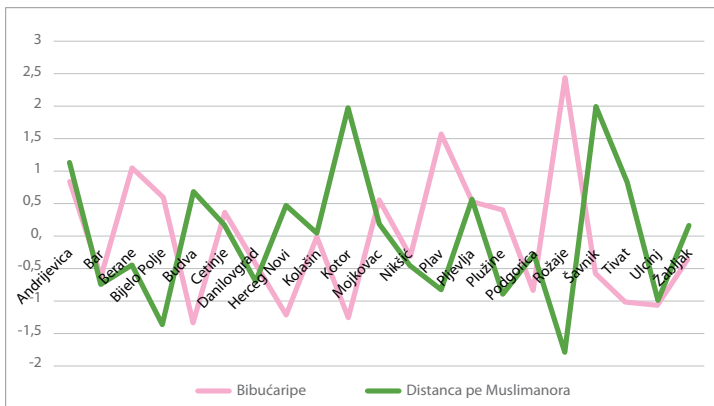
Grafikono 35: Bibučaripe thaj distanca pe Srbijancora

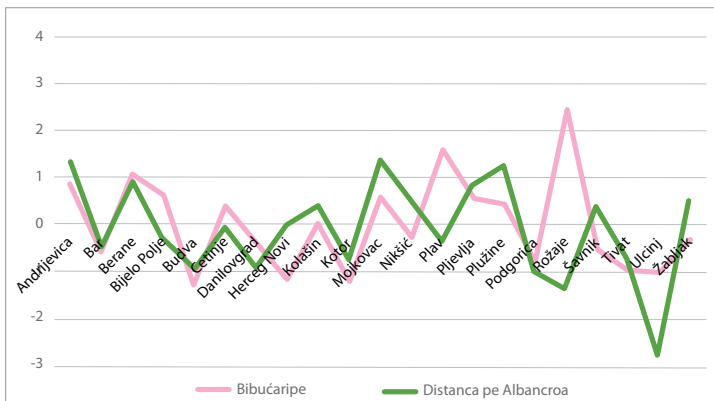
Grafikono 36: Bibučarnipe thaj distanca pe Bošnjakora

Grafikono 37: Bibučarnipe thaj distanca pe Muslimanora

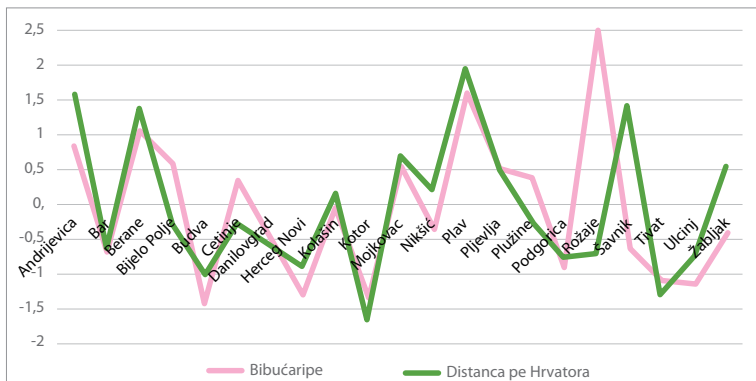

Grafikono 38: Bibučarnipe thaj distanca pe Albancora

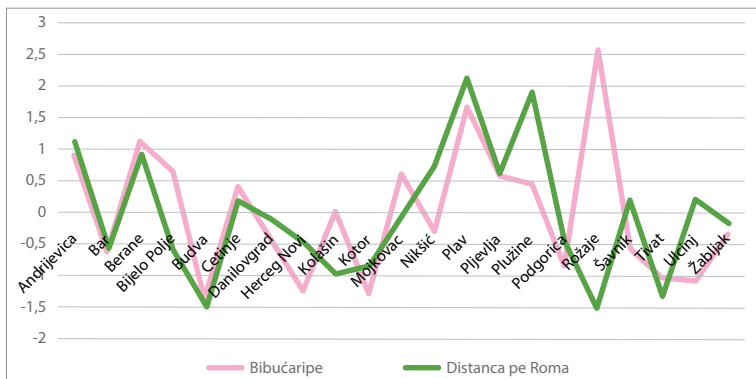

ROM

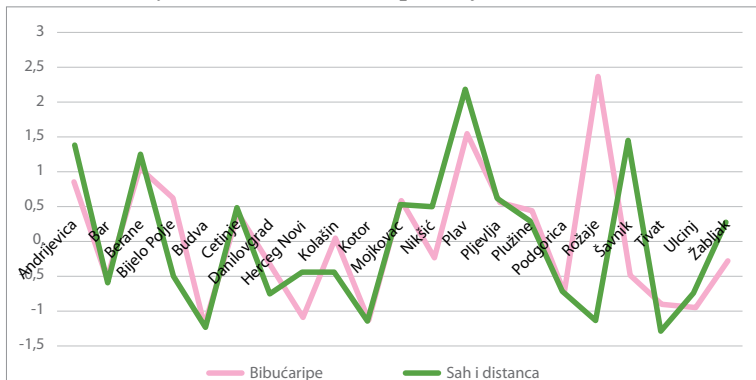
Grafikono 39: Bibučarnipe thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 40: Bibučarnipe thaj distanca pe Roma

Grafikono 41: Bibučarnipe thaj sah i distanca

ROM

Ande tabela 5 dindam o dikhipe efekteso bibučarnipasko ande etnikane distanciripasko pe peravne sarsave etnikane grupacienge. E podatkora mothon kaj o bajraripe e bibučaripasko utičil po stepen etnikane distanciripasko pe Crnogorcora thaj Srbijancora. Dakle, so si majbaro o stepen bibučaripasko ane komuna, očekivano si majbaro stepen etnikane distanciripasko pe lkala duj etnikane grupacie. Ande kava efekto bibučaripasko ande duj dominantno etnikane grupacie, napisara thaj efekto bibučaripasko ande sah o niveli etnikane distanciripasko. Stopa bibučaripasko pe komune, ni utičil ano stepen etnikane distanciripasko pe peravne minoritnikane etnikane grupacie.

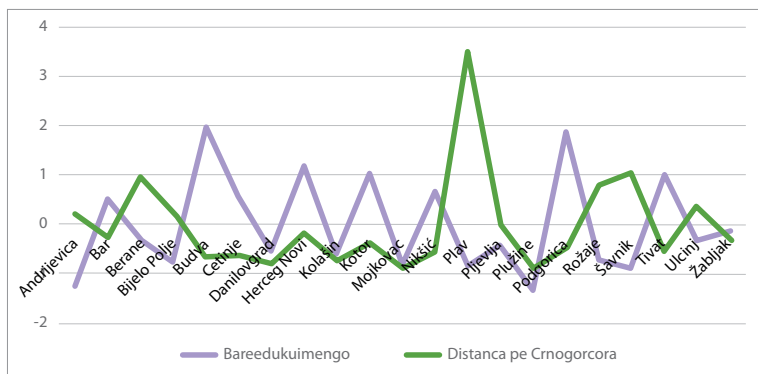
Tabela 5: Bibučaripe thaj etnikano distanciripe

Distanciripe pe								
	Crnogorcora	Srbijancor	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatara	Roma	Sah
Intercept	,002	,072	,467***	,305***	,452***	,327***	,396***	,287***
Polo	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Phuripe	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorcora	-,027**	-,043***	-,025	,222***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbijancora	,004	-,061***	,189***	,411***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albancora	,080***	,240***	,069**	,239***	-,331***	-,013	,236***	,035*
Bošnjakora	,069***	,101***	-,195***	,023	,009	-,014	,063	-,033
Muslimanora	,046**	,117***	-,174***	-,005	,028	,106**	,110**	-,008
Bibučarnenge	,015**	,019**	-,008	-,005	,009	,027	,010	,012*

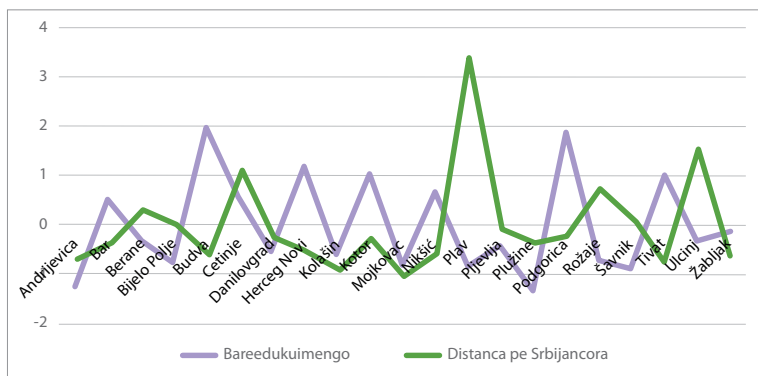
Stepeno edukacijako thaj etnikano distanciripe

Analiza podatcorengi katar o anketno rodljaripe uvijek mothon kaj i edukacia si barodžanglo faktor o etnikane distanciripasko ande individualno niveli. Golese testirisardam da li, thaj an savi mjera katar e procentora e bareedukui-mengo ane crnagoraće komune potencijalno zavisil o stepeno etnikano distanciripasko ani relacia p eperavne aver etnikane grupaciengne. Majangle, ande grafikonora save si angle amende motha e procentora bibučarnenge thaj o stepen etnikane distanciripasko.

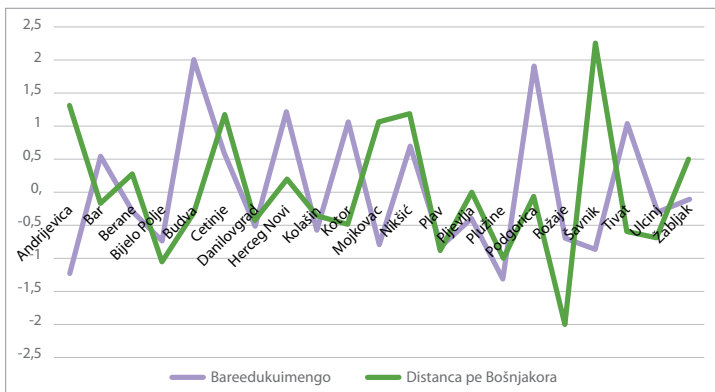
Grafikono 42: Procento bareedukuimengo haj distanca pe Crnogorcora

Grafikono 43: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Srbijancora

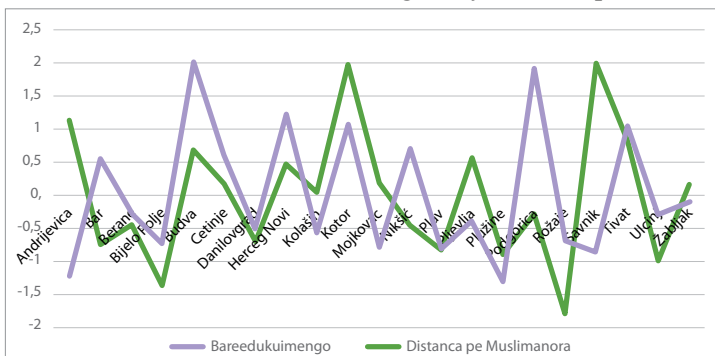

Grafikono 44: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Bošnjakora

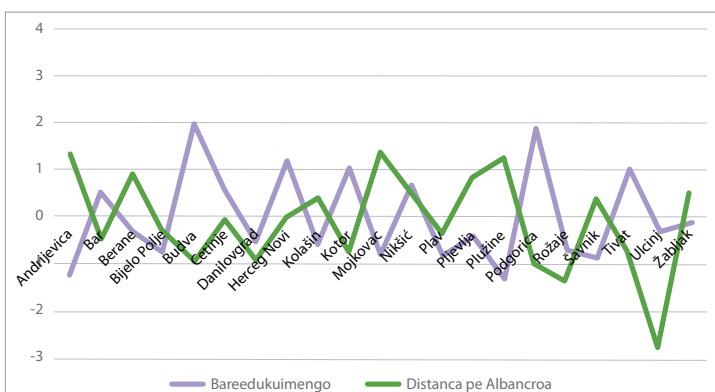

ROM

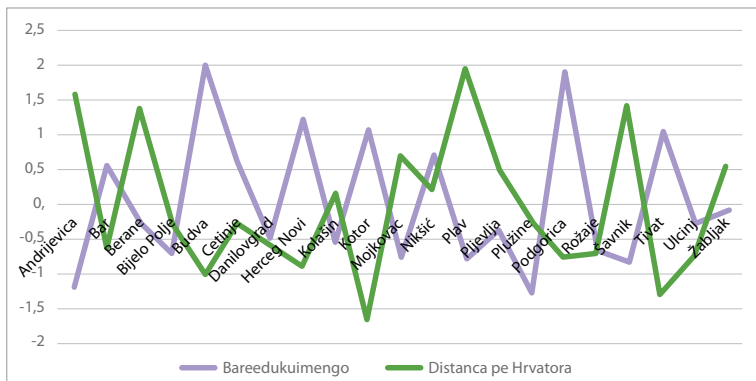
Grafikono 45: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Muslimanora

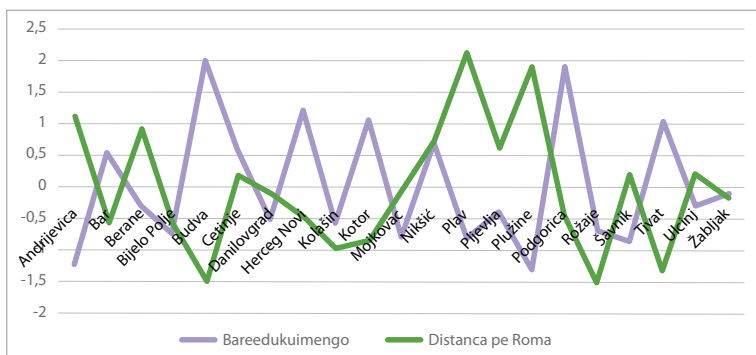
Grafikono 46: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Albancora

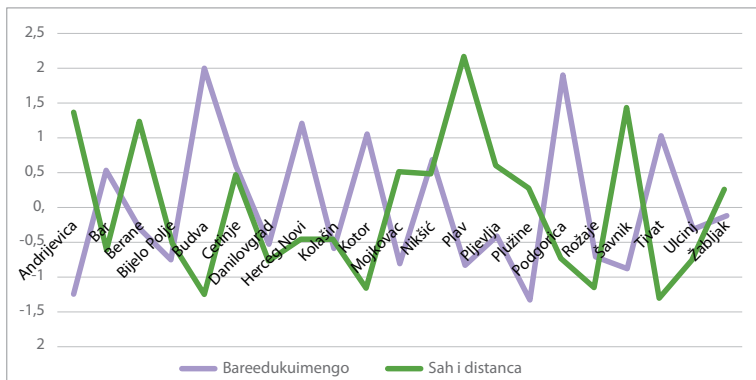
Grafikono 47: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 48: Procento bareedukuimengo thaj distanca pe Roma

Grafikono 49: Procento bareedukuimengo thaj sah i distanca

Ane tabela 6 dindo si o dihipe e efekteso procenteso bareedukuimengo pe komune pe etnikane distanciripe. Rezultatora e napisajdimako naj ano sklad koleša so sa očekiume, von mothon kaj o procento bareedukuimasko ane komune ciknarol o stepeno individualno etnikane distanciripasko jedino kana si o alav ekatar e Hrvatora. Dakle, so si majbaro numero bareedukuimengo pe komune, kova si majcikno etnikano distanciripe pe Hrvatora. Kana si o alav e etnikane distanciripasko pe peravne sarsave aver skupine, ni identifikosardam o barodžanglipe ko prosječno edukuimengo pe komune. No, ko obzir kaj individualno edukacia jekh katar e klidarne faktorora etnikane distanciripasko, zaključisardam kaj katar o stepeno personalno edukacijake ane bari napi zavisil vi o stepeno etniane distanciripasko, a kava si, klidarno sebepo katar savo o prosječno niveli edukacijake pe komune ni čheljol but naročito i uloga.

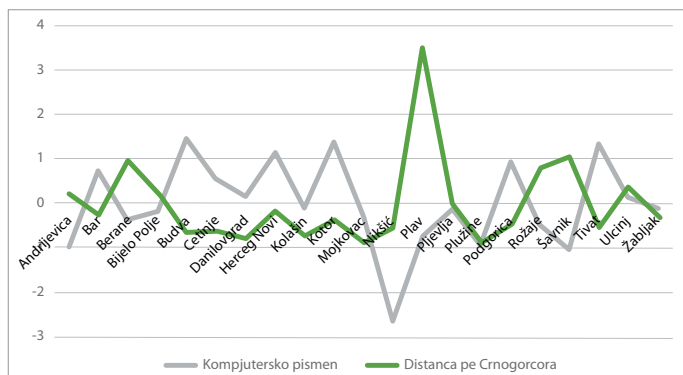
Tabela 6: Procento bareedukuimengo thaj etnikano disntanciripe

	Distanciripe pe							
	Crnogorcora	Srbijanora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatora	Roma	Sah
Intercept	,233***	,369***	,307***	,158	,635***	,813**	,563***	,483***
Polo	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Phuripe	,000	-,001***	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,002*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorco	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbijanco	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanco	,079***	,237***	,070**	,243***	-,332***	-,016	,234***	,033*
Bošnjako	,070***	,102***	-,195***	,028	,010	-,012	,064	-,031
Muslimano	,046***	,118***	-,174***	-,001	,028	,107**	,110**	-,007
Bareedukuime	-,011	-,015	,011	,013	-,012	-,029*	-,010	-,011

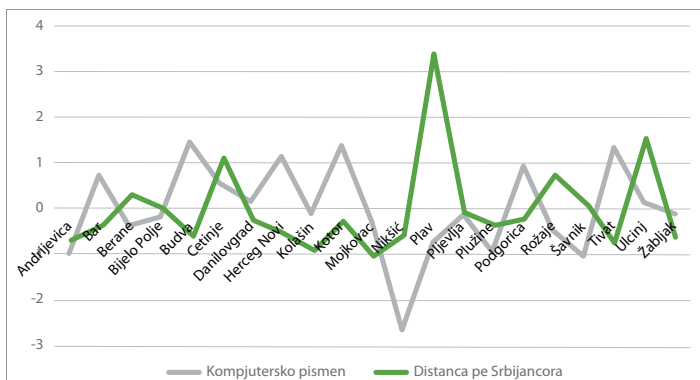
Procento kompjutersko pismeno personora thaj etnikano distanciripe

Avdive, osim i edukacia, sar baredžangle indikatore kulturno kapitaleso lolpe o numero kompjutersko pismeno personengo. Golese amen, angle i edukacia sar potencijalno faktoro, napisardam vi o efekto kompjutersko pismeno personengo pe komune ane etnikano distanciripe. E očekivanja sa kaj e barjarripasa kompjutersko pismeno personengo pe komune ka ciknardon o stepen individualno etnikano distanciripe. Majjangle, ane grafikonora save si angle amende, dindam o dikhipe e numereso kompjutersk edukuime personengo pe komune thaj o stepeno etnikane distanciripasko.

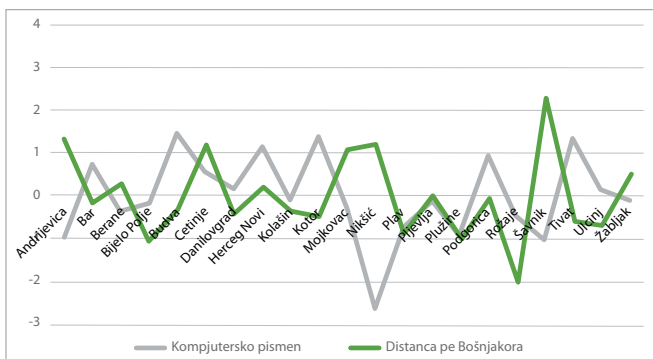
Grafikono 50: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Crnogorcora

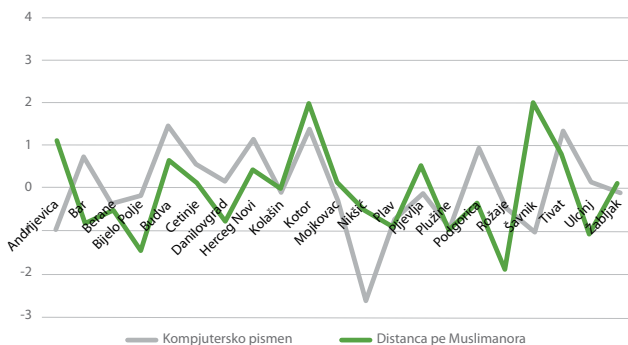
Grafikono 51: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Srbijancora

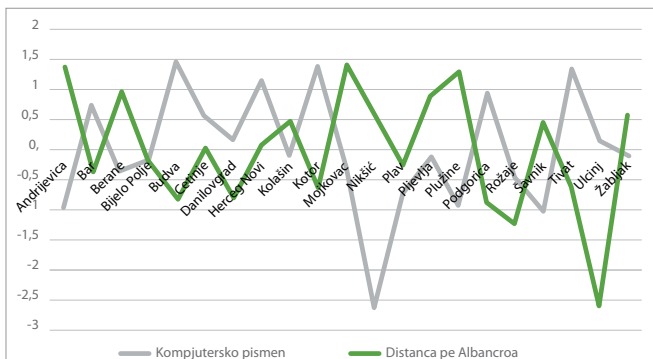
Grafikono 52: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Bošnjakora

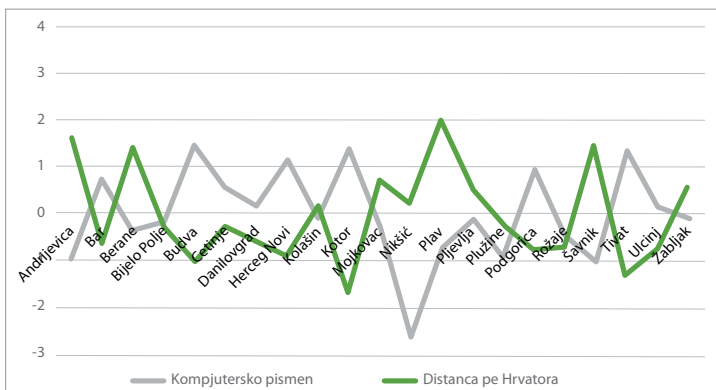
Grafikono 53: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Muslimanora

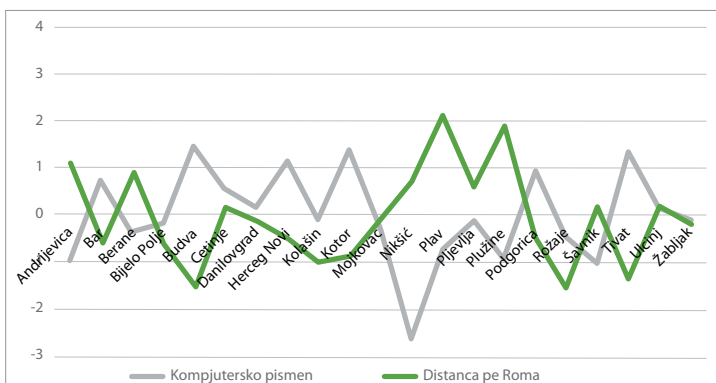
Grafikono 54: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Albancora

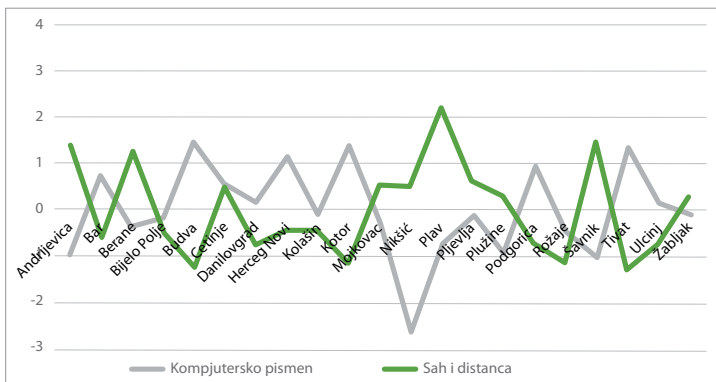
Grafikono 55: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 56: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj distanca pe Roma

Grafikono 57: Numero kompjutersko pismeno personengo thaj sah i distanca

Ande tabela 7 napisardam pecizno o efekto numereso kompjuetersko pismeno personengo ano stepeno etnikane distanciripasko. E podatkora mothon kaj kaa numero isile potencijalo te avol protektivno faktoro etnikano distanciripasko. Precizno, utvrdisardam kaj bajrarimasa e numereso kompjuetersko pismeno personengo ane komune ciknardol vi o stepeno etnikane distanciripasko pe Crnogorcora, Srbijancora thaj Hrvatora. Konsekventno, utvrdisardam kaj e bajrarimasa e numereso kompjuetersko pismeno personengo šaji te očekivina vi o ciknardipe e stepeneso sah e etnikane distanciripasko.

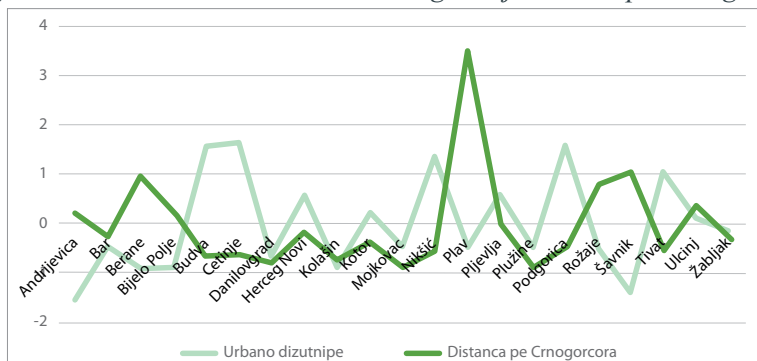
Tabela 7: Numero kompjuetersko pismeno personengo thaj etnikano distanciripasko

Distanciripe pe								
	Crnogorcora	Srbijancora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatora	Roma	Sah
Intercept	,319***	,478***	,293**	,107	,708***	1,031***	,670***	,577***
Polo	-,008	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	,000	-,015*
Phuripe	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,017***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,002	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorco	-,026**	-,043***	-,025	,223***	,022	-,018	,075***	-,006
Srbijanco	,004	-,061***	,189***	,413***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanco	,078***	,237***	,070**	,243***	-,333***	-,018	,234***	,033*
Bošnjako	,070***	,102***	-,195***	,029	,009	-,015	,062	-,032
Muslimano	,046**	,118***	-,174***	,000	,027	,106**	,109	-,008
Kompjuetersko Pismeno personora	-,013**	-,017**	,007	,011	-,012	-,033***	-,013	-,013*

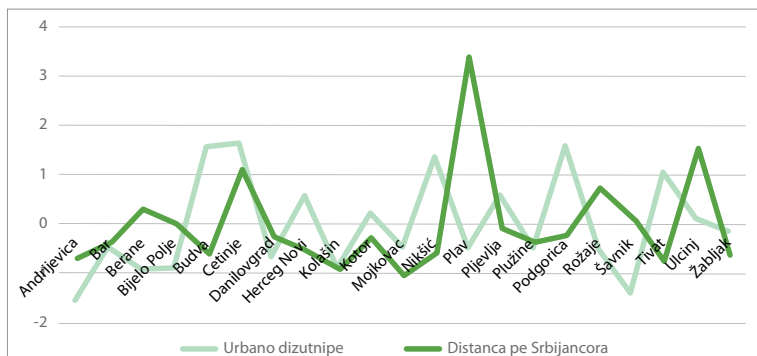
Procento urbano dizutnengo thaj etnikane distanciripasko

Aver aspekti, tj, karakteristika komunako savi testirisardam, isi efekto procentengo urbano dizutnengo ande etnikano distanciripe. Ko dikhipe kaj postojin bare kulturološke averčhandipe maškar e diz thaj e gava, sasa očekivume kaj o procento e urbano dizutnengo pe komune potencijalno ciknarol o stepen individualno etnikane distanciripasko. Ande grafikonora angle amende ka dina majangle o dikhipe etnikane distanciripasko pe sarsavi etnikani grupa pojedinačno sarsave komunenge ani Crna Gora.

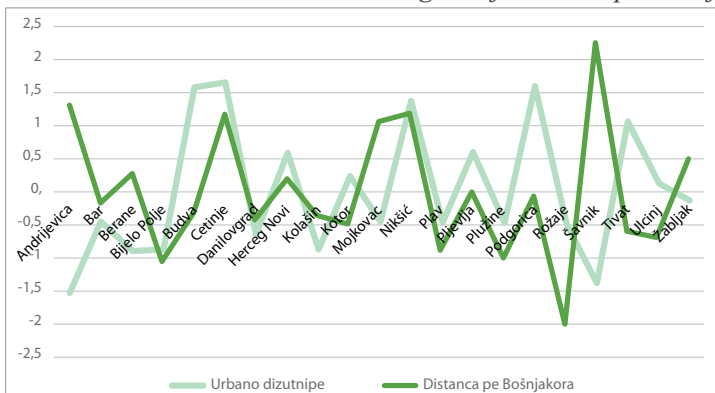
Grafikono 58: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Crnogorcora

Grafikono 59: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Srbijancora

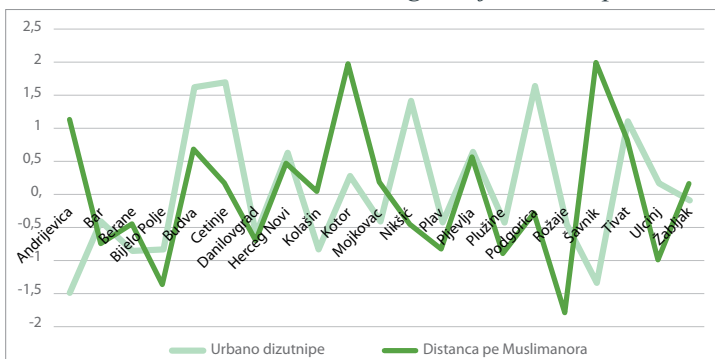

Grafikono 60: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Bošnjakora

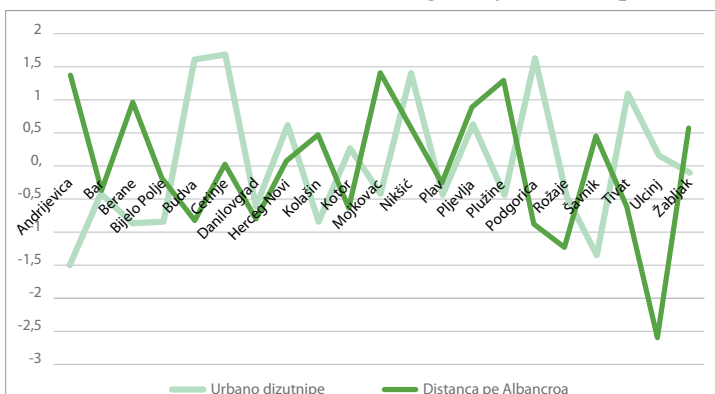

ROM

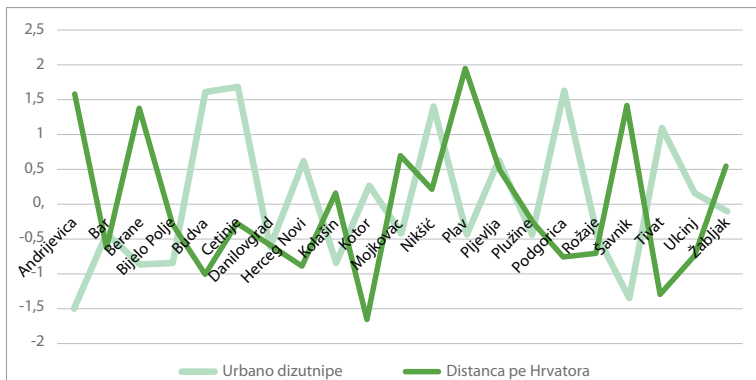
Grafikono 61: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Muslimanora

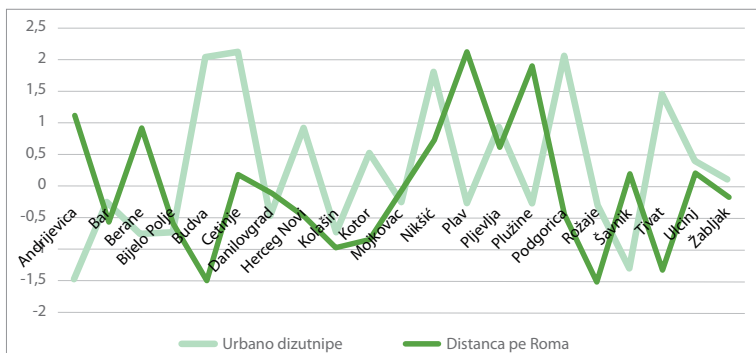
Grafikono 62: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Albancora

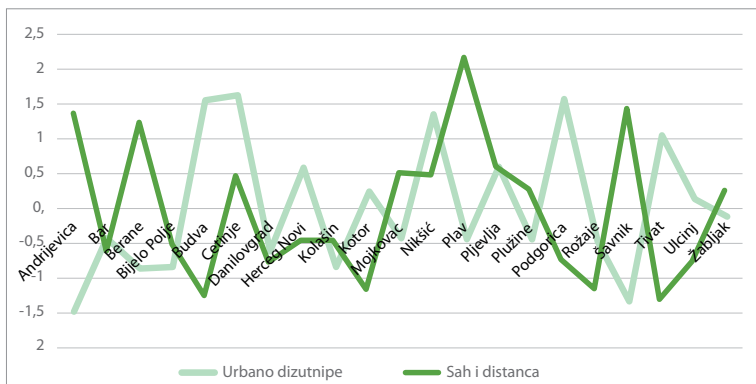
Grafikono 63: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 64: Procento urbano dizutnengo thaj distanca pe Roma

Grafikono 65: Procento urbano dizutnengo thaj sah i distanca

Ande tabela 8 dindo si o dikhipe e efekteso procentengo urbano dizutnengo ane etnikano distanciripe. E podatkora mothon kaj jedino kana si o alav katar e Muslimanora utvrđina kaj postojil efekto procentengo urbano dizutnengo. Precizno, utvrđisardam kaj te sa o trujalipe pobut urbano, etnikano distanciripe pojekhendar pe Muslimanora ka avol po cikno niveli. Ande sarsave aver situacie, ni arakhlam efekto urbane trujalipe pe etnikane distanciripe.

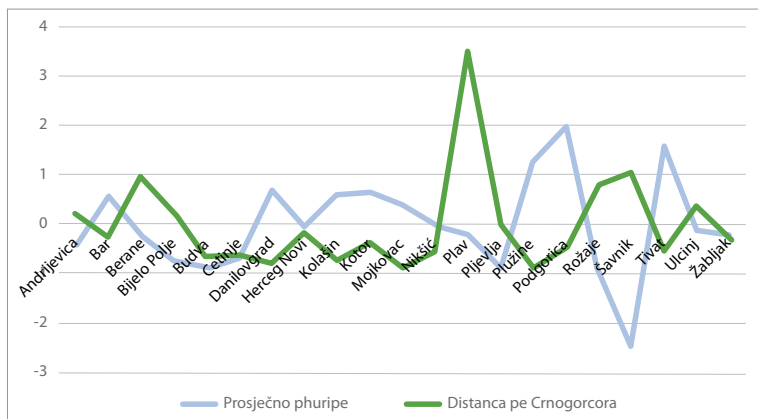
Tabela 8: Procento urbano dizutnengo thaj etnikano distanciripe

Distanciripe pe								
	Crnogorcora	Srbijancora	Bošnjakora	Muslimanora	Albancora	Hrvatara	Roma	Sah
Intercept	,246***	,357***	,273***	,119	,638***	,763***	,530***	,461***
Polo	-,009	-,010	-,037***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Phuripe	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,020**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorco	-,026**	-,043***	-,026	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbijanaco	,004	-,061***	,189***	,414***	,297***	,247***	,221***	,150***
Albanaco	,079***	,237***	,069**	,239***	-,332***	-,015	,234***	,034*
Bošnjako	,070***	,103***	-,195***	,031	,010	-,011	,065	-,031
Muslimano	,046**	,118***	-,173***	,002	,028	,108***	,111**	-,007
Urbano dizutne	-,002	-,002	,002	,002*	-,002	-,003	-,001	-,001

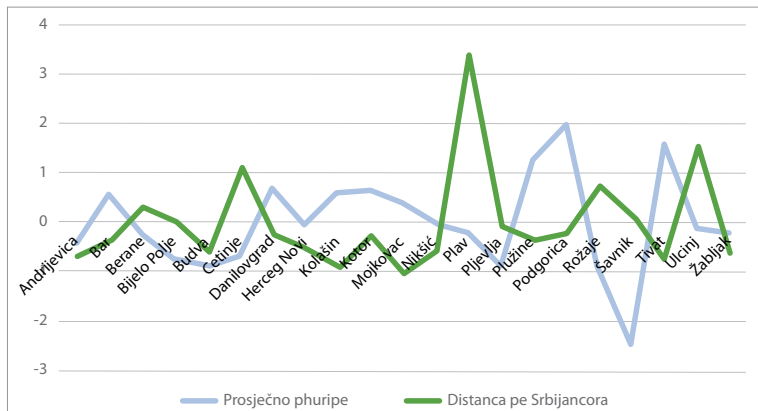
Prosječno phuripe pe komune thaj etnikano distanciripe

Pluni karakteristika komunake savi sasa o predmet amare analizako sasa prosječno phuripe pe komune, tačnije, efekto prosječno phurimasko populacijako pe etnikano distanciripe. Ande grafikonora angle amende, majang-lal, ka dina o dikhipe efekteso prosječno phurijmaso pe komune ane etnikano distanciripe.

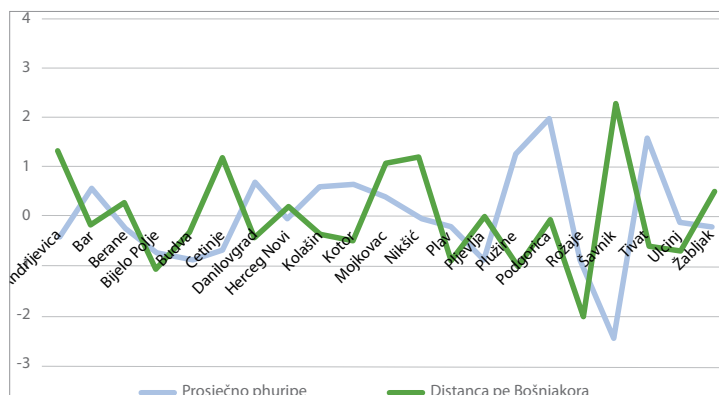
Grafikono 66: Prosječno phuripe thaj distanca pe Crnogorcora

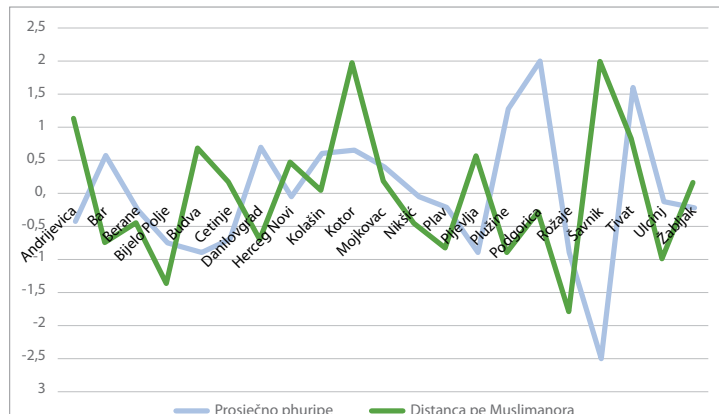
Grafikono 67: Prosječno phuripe thaj distanca pe Srbijancora

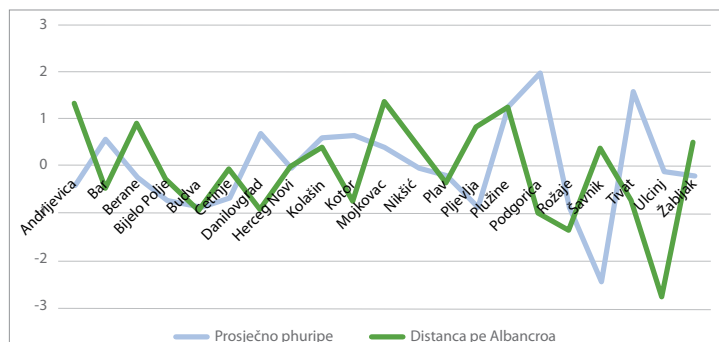
Grafikono 68: Prosječno phuripe thaj distanca pe Bošnjakora

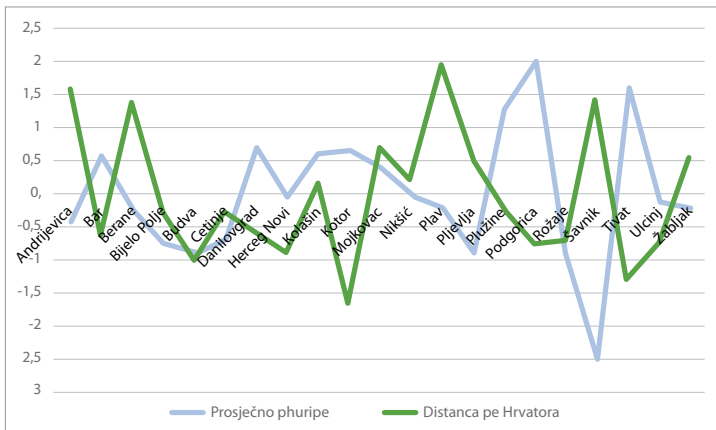
Grafikono 69: Prosječno phuripe thaj distanca pe Muslimaniora

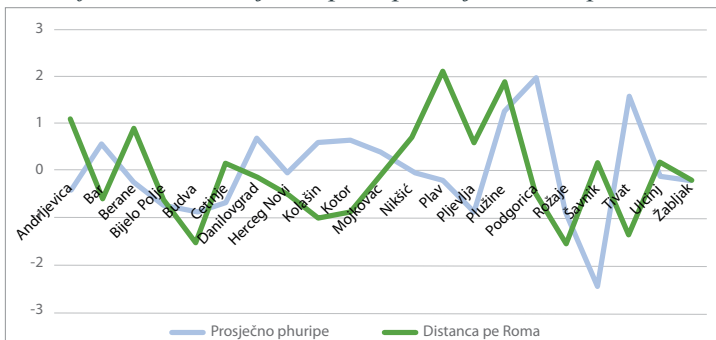
Grafikono 70: Prosječno phuripe thaj distanca pe Albancora

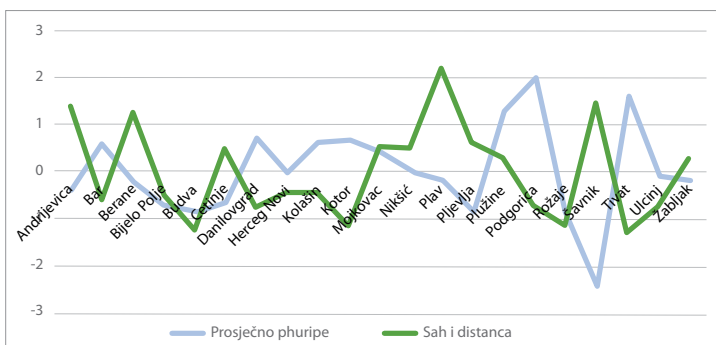
Grafikono 71: Prosečno phuripe thaj distanca pe Hrvatora

Grafikono 72: Prosečno phuripe thaj distanca pe Roma

Grafikono 73: Prosečno phuripe thaj sah i distanca

Ani tabela 9 dindo si sumarno dikhipe efekteso prosječno phuripasko ane etnikano distanciripe. Rezultatora napisardimaso mothol kaj o prosječno phuripe pe komune ninaj baredžanglo efekto ande etnikani distanca, thaj kava podatko važil sarsave etnikane skupinenge.

Tabela 9: Prosječno phuripe ane komune thaj etnikano distanciripe

	Crnogorcenge	Srbijancenge	Bošnjakenge	Muslimajenge	Albancenge	Hrvatenge	Romenge	Sah
Intercept	,409	,680	,314	,044	,778	1,178	,644	,664*
Polo	-,009	-,010	-,036***	-,040**	-,008	-,020	-,001	-,016*
Phuripe	,000	-,001**	,000	,000	,000	,000	,001***	,000
Edukacia	-,010***	-,018***	-,020***	-,021**	-,026***	-,034***	-,027***	-,022***
Prihodo	-,003***	-,003*	-,003	-,009***	-,001	-,007***	,003	-,002
Crnogorco	-,026**	-,043***	-,025	,221***	,022	-,018	,074***	-,006
Srbijanco	,004	-,061***	,189***	,410***	,296***	,247***	,221***	,150***
Albanco	,079***	,237***	,070**	,238***	-,331***	-,014	,234***	,034*
Bošnjako	,071***	,103***	-,196***	,018	,011	-,010	,065	-,030
Muslimano	,047**	,118***	-,175***	-,009	,029	,109***	,111**	-,006
Prosječno phuripe	-,007	-,011	,002	,006	-,006	-,015	-,004	-,007

Sumarno dikhipe etnikane distanciripasko pe komunenge parametre

Po agor, ka dina o dikhipe sarsave komunengere karakteristike ane etnikano distanciripe ani tabela 10. Dikhipe si dindo samo e oznakenca save silen o res te utvrdin kaj postojil o efekato sarsave katar e karakteristike, thaj da i von si pozitivno jase negativno.

Tabela 10: Efekto komunengere karakteristike ane etnikano distanciripe

DISTANCIRIPE PE								
	Crnogorcenge	Srbijancenge	Bošnjakorenge	Muslimanenge	Albancenge	Hrvatenge	Romenge	Sah
Ekonomsko aktivno dizutnipe	-	-	+	+	NA	NA	NA	NA
Aktivno bućarno	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Prosječno plata	NA	NA	NA	+	NA	NA	NA	NA
Bibućarnenge	+	+	NA	NA	NA	NA	NA	+
Bareedukuimenge	NA	NA	NA	NA	NA	-	NA	NA
Kompjutersko pismeno personora	-	-	NA	NA	NA	-	NA	-
Urbano dizutnipe	NA	NA	NA	+	NA	NA	NA	NA
Prosječno phuripe	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA

+ značil kaj i karakteristika bajraval etnikano distanciripe

- značil kaj ciknarol etnikano distanciripe

NA značil kaj naj efekto

Sarsavo efekto savo si kalkulisime kontrolime si klidarne demografsko varijablenca. Kova značil kaj ano napisardo efekto ni utičil o polo, phuripe, edukacia, prihodo, sar as etnikano peraipe. Dodatno, ko koristime e hijerarhisko linearno modeliripe precizno si napime efekto ano načino kaj si kalkulisime o efekto grupisardimaso ki opservacia pe komune. Rezultatora mothon kaj kana si o alav katar e Crnogorcora, trin si klidarne karakteristike komunenge save utičin ane etnikano distanciripe thaj kola si:

- So si majbaro o procento ekonomsko aktivno dizutnengo ani komuna, kova si majcikno stepen distanciripasko pe Crnogorcora;
- So si majbaro o numero bibućarnengo pe komune, kova si majbaro stepen etnikane distanciripasko pe Crnogorcora;

- So si majbaro numero kompjutersko pismeno personengo, kova si maj cekno stepeno etnikane distanciripasko pe Crnogorcora.

Dakle, generalno, **bajraripe ekonomsko aktivitetija thaj kulturno kapitala ano niveli komunake šaji očekivina cinardipe stepensko etnikane distanciripasko pe Crnogorcora.**

Kana si o lav katar o distanciripe pe srbijancora, analiza efektesi agregatno podatcorenge pe komune mothol pi identično slika sar vi kana si o lav katar e Crnogorcora. Agja značil:

- So si majbaro procento ekonomsko aktivno dizutnipe ani komuna, kova si majcikno steneo distanciripasko pe Srbijancora;
- So si majbaro numero bibučarnengo ane komune, kote si majbaro numero etnikane distanciripasko pe Srbijancora;
- So si majbaro numero kompjutersko pismeno personengo, kote si majcikno stepeno etnikane distanciripasko pe Srbijancora.

Konsekvantno, sar vi kana si o lav katar e Crnogorcora, zaključisardam kaj **bajraripe ekonomsko aktivitetija thaj kulturno kapitalo ano niveli komunake šajil očekivina cinardipe stepensko etnikane distanciripasko pe Crnogorcora.**

Kana si o alav katar e Bošnjakora, identifikuissardam samo jekh faktorano ano niveli komunako savo utiči ano stepeno etnikane distanciripasko pe pervne akale etnikane grupacijake, thaj kova si o procento ekonomsko aktivno dizutnipe. Tačnije, identifikosardam kaj **bajraripe procenteso ekonomsko aktivno dizutnipe bajraripe o stepen etnikane distanciripasko pe Bošnjakora.**

Kana si o alav katar o distanciripe pe Muslimanora, rezultatija analizake agregatno podatcorenge pe komune mothon aver:

- So si majbaro procento ekonomsko aktivno dizutnipe, kote si majbaro stepeno etnikane distanciripasko pe Muslimanora;
- So si majbari prosječno plata ani komuna, kote si vi o stepen etnikane distanciripasko pe Muslimanora po baro niveli;
- So si majbaro procento urbano sizutnengo ani komuna, šajil te očekvinelpe vi majbaro procento etnikane distanciripasko pe Muslimanora.

Dakle, obrasco efekteso komunenge karakteristike ano etniano distanciripe pe Muslimanora si gat inverzno kana uporedilpe e efektesa komunake ane

duj veinsko skupine, thaj e podatkora mothon kaj **zurardipaja ekonomsko statuseso e komunengo bajron o stepen etnikane distanciripasko pe Muslimanora.**

Kana si o alav katar e Albancora, as jekh opštinsko karakteristika ni utičil ande stepeno etnikane distanciripasko pe kala etnikane grupe. Sebepo si kova so ane etnikane distanciripe pe Albancora ani baro niveli utičil individualni karakteristike manušendar, a na karakteristike komunake ane save živin. Tačnije, korkori **etnikano peravipe thaj niveli edukacijake ano individualno niveli isi klidarne karakteristike save utičin ano bajraripe stepeneso etnikane distanciripasko pe Albancora.**

Kana si o alav katar o distanciripe pe Hrvatora, podatkora mothon aver:

- So si majbaro procento bareedukuimenge ani komuna, kote si majcikno etnikano distanciripe pe Hrvatora;
- So si majbaro numero kompjutersko pismno personengo ani komuna, šaji očekivina vi majcikno niveli etnikane distanciripasko pe Hrvatora.

Dakle, kana si o alav katar o etnikano distanciripe pe Hrvatora, zaključisara kaj **bajrarimasa kulturno kapitalesa ani komuna, šaji očekivina cinkardipe etnikane distancakao pe peravne akale etnikane grupacijake.**

Kana si o alav katar e Roma, isto sar vi kana vačardam katar e Albancora, as jekh katar e karakteristike katar i komuna ni utičin ano etnikano distanciripe pe peravne akale etnikane grupacijake. Apalem, sebepo si kova kaj **personalno, a na komunake karakteristike utičin ane etnikano distanciripe pe Roma.**

Po agor, analizirisardam o efekato omunake karakteristike ane sah e etniakne distanciripasko save mothon e pojedincora. Zaključisardam kaj postojin duj klidarne karakteristike ano komunako niveli save utičin ane etnikano distanciripe pojedincenge. Preciznije, utvrdisardam kaj **so si o stepen bibučarnengo ano baro niveli, agja vi o stepeno etnikane distanciripasko ka avol ano baro niveli, thaj so si majbaro numero kompjutersko pismeno personengo ani komuna, kova si vi majcikno niveli etnikane distanciripasko.** Pe kova, klidarno zaključako akale rodljaripasko isi zurardipe ekonomijako thaj bajraripe kulturno kapitaleso savo dikholpe ko informatičko pismenost pozitivno utičil nano cinkardipe etnikane distanciripasko ani Crna Gora. Opšta preporuka isi, konsekvntno, kaj **trubul te čerdolpe bući ano zurardipe ekonomsko statuseso komunako, sar vi zurardipe ko informatičko pismenost ane komune, golese kaj pe kava drom šajilpe te očekuinilpe cinkardipe stepeneso etnikane distanciripasko.**

Ministarstvo za ljudska
i manjinska prava

Analiza je pripremljena u okviru projekta „Osnažimo sistem za društvo jednakih prava“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Analiza odražava stavove i mišljenja Centra za demokratiju i ljudska prava i autora Analize, a ne nužno stavove donatora.